ISIDORI
CLARII FVLGIN.
EPISCOPI

Sententia de Iustificatione hominis, in cõuentu Patrũ Tridentini Concilii, dicta.

BIBLIOTECA NAZIONALE 1872 FIRENZE

VENETIIS M. D. XLVIII.

Digitized by Google

Digitized by Google

680.1-5

ISIDORI CLARII FVLGIN.

Epiſcopi ſententia de Iuſtificatione hominis, in conuentu Patrum Tridentini, concilij, dicta.

ANceps me admodum tenet cogitatio Patres ampliſſimi, qua mihi potiſſimũ ingrediendum ſit uia, de hominis iuſtificatione uerba facturo: à qua omnes huius turbulentæ ætatis controuerſiæ proficiſci uidẽtur. Nam cum ante me tot eruditiſſimi theologi, & hæc ſapientiſſimorum patrum corona & doctè et copioſè dixerint, neq; tamen adhuc ſatis inter eos conueniat, dũ deſudant inquirendo, qualitates, habitus, diſpoſitiones, quæ iuſtificationem præcedunt, tum propinquiores, tum quæ magis diſtant: item terminos quos uocant, et à quo, & ad quẽ indiuiſibile præterea illud & momentum, quo fit iuſtificatio, et quo pacto ab iniuſtitia ad iuſtitiam fiat tranſitus, tanq̃ à ſomno ad uigiliam, cæteraq; huius generis nonnulla: quid ego ad iſta, ſi temeritatis crimen effugere uolo, polliceri poſſim, me maiore cum utilitate dicturum non uideo. Illud etiam admirationem mihi facit magnam, cur, cum Seruator ipſe Dei filius iam mille quingentos & eò amplius annos, hanc è cœlo attulerit iuſtificationem, atq; ita latè patere uoluerit, ut non ſapientes tantùm uiri, ſed pueri etiam ac mulierculæ intelligere eam poſſent, nunc, ita obſcura ſit eius agnitio, ut ipſa, quæ huc cõuenere chriſtiani orbis lumina, inuenire illam uix maximo adhibito labore, poſſe uideantur. Quare tanta in re tantiq; ponde-

Digitized by Google

ris seruanda est consuetudo medicorum, qui in curandis morbis prius morbi causam quærunt, q̃ aggrediantur curationem: ne pro salutaribus remediis pernitiosa adhibeant medicamenta. Huius ergo rei causam esse coniecto, quòd illud in hac parte accidit, quòd usu ueniret ei qui de mathematicis disciplinis tractare decreuisset, ea tamen lege, ut ipsa earum principia prætermitteret, hic nimirum quò expedire se magis uellet, in plures se indueret laqueos. Non dißimilem in modum nos in has incidimus difficultates, propterea q̃ dum ab humana sapientia acceptis rationibus uti uolumus, ijsq; nimium adhærescimus ac fidimus, obliti sumus nos piscatorum esse discipulos, qui suis in disputationibus solebant spiritualibus spiritualia comparare, quemadmodum ipsi profitentur, & tãtum abest, ut laxarent habenas humanæ intelligentiæ, ut etiam dicerent, se uelle in ca tiuitatẽ agere omnem intellectum ad obediendum fidei. quòd quia nos dedidicimus facere illud est consecutum, ut non solùm hæc de Iustificatione materia: uerùm etiam omnia, quæ in Christiana philosophia præcipua sunt, hac ætate & facta sint obscurißima, & maximo cum populorum damno tractata sint. Quòd quia multum ad hanc causam & ad secuturas etiam cognoscendas pertinet, attente, queso, audire ne grauenimi. Habet Christiana profeßio quædã inprimis, quibus philosophia illius omnis constat. Ea uerò sunt Fides, Iustificatio, Rectè facta, Gratia, Libertas arbitrij, hæc multis ab hinc annorum millibus diuina oracula ita prodiderunt, ut ea uetus quidẽ lex per Mosen Hebræis tradita subobscurius quidem, sed tamen acutius intuentibus demonstrarit: Noua uerò atq; euangelica tam apertè protulerit, ut quæuis pie

tate præditæ mentes ea non multo negocio, quæ saltem ad salutem sunt necessaria, per se queant intelligere. Accesserunt è toto penè dicam orbe uiri doctißimi, qui sua & eruditione & pietate, si quid superesset offendiculi, ita uiam complanauerint, ut uel cæci tutò ingredi possent. Nunc eadem ipsa post tam multa sæcula, tot adhibita lumina, perinde in controuersiam uertuntur, atq; obtorto collo ad tribunalia, unde iam dudũ recesserant, protrahũtur: quasi nunq̃ de iis superioribus sæculis fuerit disputatũ. id uerò quanta cum utilitate fiat, considerate. Fides hoc tempore ita infidè atq; adeò perfidè tractatur, ut fructus omnis, qui proficisci ex fide solet, interea amittatur. De Iustificatione, quæ nunc præ manibus est, tanta animorum contentione homines digladiati sunt, ut uideatur metu horũ gladiorum misera delituisse, ut ubi nam gentium sit, non facile inueniatur. hanc ea tractarunt dexteritate, ut ex iustis iniquos, ex piis impios effecerint. Rectè facta tam crudeliter ac rabidè exagitata sunt, ut hæc ætas sibi uendicare sola poßit, quod nunq̃ post conditum orbem uenit antea in dubitatiõem, ut scilicet inquiratur, num Rectè factis dãda sit opera, num ea, quæ iustè atq; honestè fiunt, boni an mali potius appellationẽ sint dignanda. Gratia uerò tam ingrati sumus, ac de ea ita parum gratè uerba facimus, ut ipsam ad laxandas in omnia scœlera habenas populis proponamus, eoq; rem deducamus, ut Christum Dei filium, qui hãc unam ob causam sese ad nos demisit, ut essemus sancti & immaculati coram eo: omnis licentiæ atq; intemperantiæ patronum constituamus. Liberum deniq;, quemadmodum est hactenus appellatum, arbitrium hominis ita in discrimen uenit, ut uel libertatis nomin-

ſtra mortuus eſſet Chriſtus, ſi illius meritis, cum ſumus iuſtificandi, non eguiſſemus. Quã ob cauſam & alio loco dixit, Sic deus dilexit mundum, ut filium ſuum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in illum non pereat, ſed habeat uitam æternam alioqui uidelicet periturus, neq; uitam habiturus æternam. Huius aſſertionis Apoſtolicæ plenæ epiſtolæ ſunt, & eas auctoritates, quæ ad hoc faciũt, apud eruditiſſimos, ut uos eſtis, proferre non eſt neceſſarium. quare ueniam ad id, quod à uobis inprimis poſtulatur, quo uidelicet modo huic homini, qui recens ad fidẽ accedit, Chriſti merita ad iuſtificationem apponantur. dicimusq; id per fidẽ agi atq; baptiſmum. Qui.n. crediderit (inquit) et baptizatus fuerit, ſaluus erit. Fidem autem hanc eam accipio, quam deſcribit Paulus, cum ait, In Chriſto enim Ieſu, neq; circunciſio aliquid ualet, neq; præputium: ſed fides. tantum ne? imò uerò, quæ operatur per charitatem. Si.n. quemadmodũ Iacobus ait, fides ſine operibus mortua eſt, quid uiuum & efficax à re mortua eſt expectandum? neq; mihi quiſpiam nũc ſcrupulum iniiciat, Apoſtolum eo loco ſignificare ea rectè facta, quæ ab iuſtificato iam homine fiunt, nam latius hoc patet, atq; in quouis hominis ſtatu uerum eſt, fidem ſine operibus eſſe mortuam, chriſtianãq; fidem nunq̃ bonis operibus eſſe deſtitutam. quod alio huius orationis loco fortaſſe faciam apertius. nunc pergamus reliqua, & quod deinceps à uobis Patres poſtulatur, explicemus. Quid uidelicet in hac iuſtificatione faciat Deus, & quid requiratur ab homine. Primùm ſi quid Deus in homine iuſtificando faciat, ſcire uolumus, cogitemus, quid in illis agat nobiſcum rebus, quæ intra naturæ noſtræ terminos continentur. in quibus ſi ita egemus Deo, ut in ipſo ui-

uamus (sicut scriptum legimus) & moueamur & simus, quid in iis fiet, quæ naturam omnino nostram superare est compertißimum? omnia ergo opera nostra (ut ait Propheta) deus efficit in nobis, nec tamen iccirco ociosis esse nobis licet: sed illud requiritur ab homine, quod uni ex omnibus animantibus homini diuino munere datum esse, non solùm sacræ literæ nostræ, uerùm & externi etiam philosophi, atq; adeò poetæ ipsi profitẽtur. id autẽ est, Libertas quæ uocatur arbitrii, ut oblatis à Deo donis homo assentiatur eaq; non auersetur, alioqui audiet Sapiẽtiæ increpationem, quæ aduersus contemptores quæritur in hæc uerba, Quia uocaui, & renuistis, extendi manum meã, & non fuit qui aspiceret, destruxistis omne consilium meum, & increpatiões meas neglexistis: ego quoq; in interitu uestro ridebo, & subsannabo, cum uobis id quod timebatis aduenerit. Neq; est quòd miremur, quî fieri poßit, ut, cũ Deus efficere omnia in nobis dicatur, efficere & nos aliquid dici poßimus. nam diuina actio eam uim habet, ut, dum in nobis agit, non solum id quod nostrum ac in nobis est, uel auferat uel corrumpat: uerùm etiam illud roboret, atq; aptius ad agendum reddat. quod corporeis exemplis facilius patebit. Cernimus cœlum ipsum inferiores motus ita ciere, ut sine illo motu, ne mea quidem, qua ad loquendum utor, lingua moueri posset, quam tamen linguã ego mouere dicor, quamuis ipsius motus uim è cœli motu pendere fateamur: neq; dicimus tamen cœlum, sed memetipsum linguam meam agitare, ac mouere. Exemplo item sit ignitũ ferrum, nam ubi igni ferrum canduit, & si tota caloris ratio ab igne proficiscatur, solemus tamen frequentius dicere, ferrum illud ignitum & candens adurere, q̃ ignem il-

lum, qui in ferro est similimè. Cōfitemur quidem oēm agē di facultatem diuinæ gratiæ acceptam esse referendam, nec propterea tamen ea ipsa, quæ, agente in nobis eadem gratia, agimus, nostra etiam appellare prohibemur. Quā ob causam Seruator ipse, cum diceret, sine me nihil potestis facere, seq; uitem appellasset, nos palmites, in quos ab ipsa uite succus ac uigor omnis manaret: non dixit tū uitē in palmitibus, sed palmites ipsos, qui in uite manerent, multum fructum allaturos. Et hæc quidem breuiter de libertate nostra, quæ à dei gratia iuuatur potius q̄ tollitur, sint dicta. nam expatiari liberius, quemadmodum à nobis alibi factum est, huius loci ratio non sinit, quare ad id quod deinceps propositū est, ueniemus, An scilicet Recte facta ad hanc Iustificationem faciant et quando facere illa quidem & superius cum Pauli tum Iacobi auctoritatibus demonstrauimus, & post paulò etiam nihilominus sumus demonstraturi, quare ad illud potius respondebimus, quando id accidat, ut ad Iustificationem faciant. dicimusq; illa toties facere quoties ipsa agit cœlestis gratia quod adeò sic cognoscite, præuenit impium adhuc hominem gratia, occultoq; illa sensu impiæ illum ac flagitiosæ uitæ admonet: is, si proximè ad iustificationem accedere uult, continuo motū illius gratiæ sequitur, incipitq; resipiscere, iudicium Dei formidare, quem omnium & inspectorem & iudicem credit, non desperat tamen: sed incomprehensa eius incipit fidere bonitate, cæteraq; agit, quæ à multis iam ex patribus præcedere iustificationem dicta sunt. Eadem quoq; opera dum fit in homine iustificatio, neq; enim uelim à me expectetis, dum uobis explicem subtilius transitum illum, qui ab iniustitia ad iustitiam fit, nam re-

Digitized by Google

cte quidem ex his patribus cum cerneret in hac huius materiæ tractatione multa ab externa philosophia peti, quæ eam obscurarent potius, q̃ lucis aliquid afferrēt, in familiari congresso dixit mirari se, siquis ex abstrusis hisce ac diuinis adytis expedire se posse spararet: cum laborent philosophi, quando transitū illum, qui à somno fit ad uigiliam conātur explicare. Eadē ergo opera, dum iustificando Deus hominem innouat interiorē, à iustificante gratia non sunt separata. nā si Christiani hominis opera ab illis Iudæorū Ethnicorumq;, quæ tantùm æstimabantur cū extra prodiren, quemadmodum heri quidam ex his patribus sapienter admonuit, prolata etiam ex Aristotele sententia, si inq̃ nostra opera diuerso à nobis q̃ ab illis modo accipiantur, ut prima præcipuaq; eorū uirtus intrinsecus petatur, profectò cum remittūtur homini peccata, & interior innouatur homo (hoc enim est iustificari) nō potest tunc anima pulcherrimis cogitationibus, quæ uerè sunt rectæ facta, quæ & bona opera uocamus non esse grauida. quæ eadem opera & post iustificatum hominem eandem ipsam gratiā, uelut indiuiduæ comites sequuntur, & cum ea agente simul agunt: neq; enim in homine tanq̃ in stipite agit gratia, sed cum ea duntaxat ratione addita sit, ut in recta honestaq; facta incumbere uolentibus sit adiumēto: tūc demùm, aut potius tūc solū uires suas depromit, cum ei operanti cooperari uoluerimus. Postremum quod in hoc primo hominis statu & conditione quæritur, est, quid sit ipsa iustificatio, et quo pacto sit intelligendum, hominē iustificari per fidem, ex ijs, quæ dicta hactenus sunt, ita definire possumus, ut iustificatio sit, innouatio interioris hominis, dum ei per fidē in Christum remittuntur pec

cata, & charitas dei in cor illius per spiritum Sanctum effunditur. Hominē uero iustificari per fidem, quo sit intelligendum modo, recte ac sapiēter admodum quęsitum est, quando horum morborum pro cuiusq; stomacho facta interpretatio, multis erroribus uiam aperuisse hac nostra ætate uisa est, atq; etiam in ipsis nascentis ecclesiæ exordijs ferunt uetustissimi auctores fuisse multorum sentētiā, quæ & nunc fuerat excitata, nos sola fide in Christum seruari, qualiscunq; uita nostra foret. Conabor ergo similitudine ante oculos ponere, cur fidei ascribatur iustificatio. quæ tamen fides sine rectè factis nullam ad iustificationem adipiscendā habere uim poßit. In lege, quæ à Deo per Mosen data est, præcipitur, nequis sanguine uescatur, proptetea quod anima, hoc est uita hominis in sanguine sit. uitam ergo hominis in sanguine esse, nihil est aliud q̄ hominem per sanguinem uiuere: neq; enim aliter quenq̄ uestrum opinor esse interpretaturum, uiuit igitur homo per sanguinem, quo tandem id pacto? dum uidelicet ab ipso cordis cōceptaculo per uenas in omnes corporis partes membraq; diffunditur: quæ corporis membra, nisi essent in quæ reciperetur, non solùm uitam homini non præberet, uerùm ne ipse quidem uitále quippiā in se habere posset. Hāc nos similitudinem rei propositæ accommodemus. Iustificari per fidem hominem dicimus, quemadmodum eundem hominem per sanguinem uiuere, & sicut necessaria sunt corporis membra, ut non tam uiuat homo per sanguinem, q̄ sanguis ipse uitale aliquid sit, atq; habeat: sic in hac parte accidit. conflatur enim quoddam ex uirtutibus corpus nō minori arte compactum, suisq; membris non minus distinctum, quàm externum hoc, quod carne & ossibus constat.

utper hoc corpus fides ueluti sanguis diffunditur, huic corpori uitā præbeat, nulla.n.facta, si fides amoueatur ui uidū quid habent aut efficax, quando Apostolica auctorita te admonemur, fieri non posse, ut sine fide quisq̄ placeat Deo. et tamen hic fidei sanguis, nisi quemadmodum in illo corpo reo sanguine usu uenire diximus, per uirtutum corpus diffundatur, & in illis ac per illas ueluti membra, & ipse, ut sic dicam, uiuat, non solū uitam uirtutibus ac rectè factis præbere, sed ne ipse quidem uiuere poterit. Quare apposite beatus Iacobus fidem dixit sine operibus esse mortuam, tanq̄ nimirum extra corpus & uenas ipsum sanguinem. Dicimus ergo iustificari hominē per fidem, nō quòd solitaria unq̄ hæc, de qua loquimur, fides, & ab operibus seiuncta esse aut assequi sola quicq̄ possit, sed propterea, quòd tāq̄ sanguis corpori, quod sæpe diximus: sic illa rectè factis nostris omnibus necessariò immisceatur, ut iustifica tionem à Deo assequi liceat. Quemadmodum uero nō propriè dixeris, sanguinem uitam afferre homini, sed animam per sanguinem, nam quod scriptum est, animā hominis in sanguine esse hebraismus est, ut anima pro uita accipiatur, ut scilicet uitam accipiat homo ab anima per sanguinem: sic nunq̄ rectè ac propriè dicas, fidem iustificare, sed gratiam ac misericordiam Dei, quæ per fidem accipitur, hanc afferre iustificationem, ut quod in exteriori homine efficit anima: id in interiori agat gratia, ut si par pari referre uelis, gratia animæ fides sanguinis, iustificatio uitæ uicem gerat. Et quemadmodum per sanguinem anima uitam corpori præbet: sic gratia per eam, quam diximus, fidem, iustificationem homini subministret. His animaduersis non ita multo negocio catholicæ ueritatis aduersariis

respondetur qui uolunt sola nos fide non etiã charitate iustificari. nos enim contradicimus, nos, si propriè sit loquendũ, neq; fide, neq; charitate, sed una dei iustitia in Christo nobis impertita, iustificari, quæ tamen iustitia tum fide tũ et charitate recipitur, nam utrũq; reperimus à Seruatore dictum, & Fides tua te saluã fecit, & Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multũ. neq; enim placere mihi ullo modo potest, quod unus è Patribus, quem sanè, ut & doctissimum & nostri amantissimum amo & reuereor, dixit, inuertendam esse sententiam, & dicendum, Dilexit multum, quoniam remittuntur ei peccata multa, nam hoc nimis est uiolentum, neq; ferendum ullo pacto, ut tam ingens uis scripturæ sacræ adhibeatur, & tanta aperiatur fenestra iis, qui inuertere diuina eloquia consueuer. Nec temerè tamen uir doctissimus in hanc uenit sententiam, cum in ipso historiæ contextu inueniat, quod pro se facere uideatur. Primum quòd dictum prius sit, illum fœneratorē donasse utriq;, hic uerò remittuntur peccata non gratis, sed propterea quòd dilexerit, deinde quòd dictum sit plus diligere, cui plus sit donatum & paulò inferius, parum diligere, cui parum remittitur: sed tamen non ob hanc causam tam monstruosa inuersio fuerat facienda. nã quod dicit, illum donasse, uerum quidem est, nam legimus, donũ Dei esse uitam æternam, quæ tamen & dilectione et rectè factis dari prædicatur. Quod uerò ad alterã rõnẽ ptinet, sensus totius rei potius q̃ singula uerba sunt consideranda alioqui & hic & pluribus scripturæ sacræ locis in multos nos induemus laqueos, è quibus non facile poterimus expediri. Hic ergo cogitandum est, quid Seruator Christus uoluerit, nempè ut intelligeret Pharisæus, quam ob causam

peccatricem mulierem tam benignè acceperit, eiq; ueniam præbuerit: quód uidelicet magna scelera sua, & tanto debito agnito, magis creditori suo spe remißionis, fuerit affecta: at is, qui minus hoc agnoscit, ut erat phariſæus, minus se debere existimat, atq; iccirco minus diligit: itàque dignus est, ut minus diligenti minus remittatur. Sed à quo maiorem quis gratiam expectat, magis etiam diligit, & eò amplius diligenti plura etiam remittuntur. In hanc sententiam uidetur facta conclusio, cum dictum est, Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum: cui autem parũ remittitur, parum diligit. alioqui inueniri potest generosus animus, qui in exigua uenia plus diligat, quàm alius in magna. Sed euangelista dum breuiter multa concludit, uisus est in conclusione hac obscurior, cum dicendo, remittũtur ei peccata multa, quia dilexit multum, causam remißionis ponit dilectionem: per id uerò, quod addit, cui autem parum remittitur, parum diligit, causam dilectionis facit remißionem. Quòd si inuertere sententias (quod ego sanè minime probo) omnino libet, quid me prohibebit, dum hãc meam seruem, illas inuertere, quæ huic esse uidentur impedimento: nam quod uisus est in coniunctione illa, Quoniã, philosophari, et occasionem accipere ab usu scripturæ quæ etiam illa particula, ut nouo quodam utatur modo, hoc nihil uero consentaneum secum habet, longeq; diuersa est ratio utriusq;. Sed eò reuertendum est, unde fueramus digreßi, dicebamus, hanc iustificationem in sacris literis & fidei & dilectioni ascribi, quando utraq; illam Dei gratiã, qua iustificamur, æquè recipit. quod uerò apostolus aliquoties, presertim ad Romanos & Galatas scribens, identidem repetit, iustificari nos fide, hoc necesse fuit Paulo facere ad

58

demoliendam Iudaicam illam iustitiam, quæ legis operibus nitebatur, ut crederēt eam iustitiam gratis donari per Christum, in quo uno Deus nobis facta nostra gratis ad iustitiā imputat. Nunq̄ enim si diligenter peruestigemus, inuenietur Pauli ætate quæsitum, quid rectè facta & quæ ipse uocat opera iustitiæ, faciant ad iustificationem, neq; cū dixit, non ex operibus iustitiæ, quæ nos fecerimus, saluos nos fecit, id ipsum uocare in dubium uoluit, sed solum docere, tantam benignitatem à Deo profectam, non propterea quòd in hominibus repererit quippiam boni, quo eis afficeret: sed sola misericordia eius totū id nobis cōtigisse. Hæc itē cogitatio facit, ut Apostoli duo Paulus et Iacobus, qui penitus cōtrarii inter se uidentur, maxime sint cōcordes. nam Paulus, cum inquit, Abraham si iustificatus est ex operibus, habere gloriam, sed non apud Deum, intelligit opera legis, quibus iustus apud homines apparuit, qui cernentes illum circuncisum ex dei fædere, quod cum illo pactus erat, intelligebant charum esse uirum illum deo. nam manifestum est, totam illam disputationē eo pertinere, ut ostendat Paulus, opera legis, quorum præcipua erat circuncisio, non esse ad salutem, uel iustificationem necessariam. non ergo illic disputatio erat de rectè factis, quibus iustificamur apud Deū. At de his Iacobus loquitur, quod apertissimè significat, cum loquens de Abraham, non meminit circuncisionis, ut Paulus: sed de egregio illo facinore, cum obtulit Isaac filium suum. Quod ergo ait apostolus Paulus, iustificari hominem ex fide, eam nimirum fidem intelligit, quæ per dilectionem operatur; hoc est, quæ sine operibus esse non potest. Cum uero Iacobus dicit, ex operibus Abraham fuisse iustificatum, uide, quæ opera dicat,

Google

sæpe quæ fides ipsa exerit. quo.n. pacto sine maxima fide Abraham offerre potuisset filium illum suum unigenitũ, maximeq; dilectum? Itaq; ambo re ipsa concordes sunt, quanq̃ uerbis discrepare uideantur: cum uterq; fidem & opera simul iungant, cum de uera & secundum Deum iustitia loquũtur. Et uidete, ut pulchre rem hic Iacobus explicet. nam sequitur, uides, quòd fides cooperabatur operibus eius, & ex operibus fides consummata est? quibus uerbis admonet, tum demum opera nostra esse grata Deo, cum illis hæc fides cooperatur, uicissim uerò fidem placere, cum ex talibus operibus consummatur. Quod quanq̃ apertum sit his uerbis, quid uelit, ut tñ oẽm tollat dubitandi occasionẽ, addit, et impleta est scriptura, quæ dicit, Credidit Abraham Deo, & imputatum est illi ad iustitiam. Non ergo negat, etiam ex fide iustificatum esse Abrahã, neq; dat omnem iustificationem operibus: sed docet, non solam sine operibus fidem iustificare, quod idem est cum uerbis Pauli, quibus proponit fidem, quæ per dilectionem operatur, qua proculdubio iustificamur. Et satis quidem hæc erunt, si non pro rei magnitudine ac dignitate, certe pro loci ac temporis conditione ad ea, quæ primo loco fuerũt proposita. Quare ad alteram partem transeundũ est, quem alterum hominis statum esse uoluistis. ubi quæritur, Quibus modis iã iustificatus homo debeat ac possit acceptam Iustificationem conseruare, & in ea fideliter se exercens proficere, quibus item modis renatus in spem gloriæ filiorum Dei tandem ipsam gloriam consequatur. Hæc cũ plura sint, quæ simul postulantur, sigillatim his suo ordine respondebimus, & quemadmodum in eo, quod primò fuit propositum, diximus, asserendum prius esse, Christi meri

ta ad

ta ad Iustificandum hominem esse applicanda, quàm quæratur quo pacto applicentur, sic & multò magis hoc loco ob recens ortas hac ætate opiniones idipsum est faciendũ, ut prius affirmemus hominẽ & debere, & posse dare operam, ut acceptam iustificationem conseruet: deinde peruestigemus, quo id pacto fieri poßit, & debere quidem nos omni studio incumbere, ut tantam rem conseruemus, uel ratio ipsa cõmunis admonet, quando uulgaris sententia est, non minoris esse operis, ac uirtutis tueri, quæ iam parauerimus, q̃ ea acquirere: sed cum diuinis scripturis inniti debeamus, si non infinitis penè locis id admoneremur, satis esset illud in Apocalypsi documẽtum. Tene quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam. Quid. n. est admonere, ut quis id, quod habet, teneat, nisi ut curet cõseruare quod est assecutus? q. si non idem ipsum etiam posset, quid attinuerat id admonere? nisi uerò etiam id præstare & deberemus & possemus, non adhortaretur nos Paulus, cum sæpe alibi, tũ ubi ait, Obsecro uos, ne in uacuum, gratiã Dei accipiatis. Quid aũt est aliud gratiã Dei in uacuũ accipere q̃ id munus, qd' adeptus sis, ob incuriã ac incogitãtiã amittere? Possumus ergo ac debemus acceptã semel à Deo iustitiam toto pectore incũbere, ut conseruemus. Quo uerò fieri id pacto poßit (hoc.n. quæritur) admonent nos diuina oracula, quibus primũ docemur, ut semp à Dei auxilio ac gratia pendeamus: nã Sine me (inquit) nihil potestis facere, Q d' si nec cogitare quidẽ aliquid à nobis, quasi ex nobis ex Pauli sentẽtia idonei sumus, quid tandẽ est uel exiguum uel magnũ, quod humana imbecillitas p se posse, sibi audeat polliceri? deinde hac freti gratia ppetua & duce & comite, id cogitemus esse à nobis faciẽdum, qd' Pau-

lus ad Corinthios scribens dicit, Nescitis, quod ij, qui in stadio currunt, oēs quidem currunt, sed unus accipit brauiū? Sic currite, ut cōprehendatis. Nō oēs (inquit) propositū præmiū accipiunt, propterea quod nō ita currunt, ut cōprehendāt, nō.n. coronatur, ut alibi dicitur, nisi qui legitimè certauerit. Vbi.n. qs primū Christo nomē dedit, athleta fit Christi: sed ubi quis inter athletas ascriptus est, non continuo præmiū est assecutus: Sed præstet oportet id, qd' addit, idē Paulus, omnis.n. inquiens, qui in agone contēdit, ab omnibus se abstinet, qd' suo ipsius exēplo roborans ait, ego itaq; sic curro, nō quasi in incertū, sic pugno, non quasi aerē uerberās, sed castigo corpus meū, et in seruitutē redigo, ne cū alijs prædicauero, ipse reprobus efficiar. Castigabat corpus Paulus, qd' mea ipsius anima magis erat spiritale, et audebit quispiā dicere, non esse homini assidue desudandum? quare uel ex hac auctoritate facile refelluntur corū imposturæ, qui cēsent, ubi semel se quis Deo toto corde obtulit, crediditq; Deū illum in se recepisse, fœdus illud nūquā dirūpendū, neq; posse hunc posthac unquā ad æternos ignes relegari. Illud quoq;, qd' quidam insane somniāt, nō oportere, eū, qui prædestinatus à Deo ad cœlū sit, quicquā laborare, uiuat.n. securus pro libidine, nā illum omnino esse seruādū: neq; intelligunt miseri, Deū ipsum in sua prædestinatione nō solùm finē illum seruādi hominis, qd cōsentanea ēt illi fini media cōprehendisse, ut omnino rectè factis semper dāda sit opera: qd' nisi esset necessariū, nō admonuisset suos Petrus, cū dixit, Magis satagite, ut firmā uestram uocationē et electionē faciatis. nā seruādis cōditio proponitur. Si spiritu (inqt) facta carnis mortificaueritis, uiuetis: et, Vos amici mei estis, si feceritis, quæ præcipio uobis, et, Qui perseue-

Digitized by Google

rauerit usq; in finẽ,hic saluus erit.quæ pseuerandi uirtus si certa ac tuta nobis esset,nõ diceret, Qui stat,uideat,ne cadat. Et,Cũ timore et tremore uestrã ipsorũ operãtes salutẽ. His ppetuis conatibus illud deinceps cõsequitur,qd' ẽt est quæsitũ,ut nõ solum datã iustificationis gratiã cõseruemus,uerùm ẽt ut in ea ita nos exercẽdo,pgrediamur,et qd' ait ppheta,eamus de uirtute in uirtutẽ,alioqui relapsuri, cum scriptũ sit,hominẽ nunq̃ eodem in statu pmanere. Magnum uerò ad pgressum præbet adiumentũ illud,qd' de se aiebat Paulus,Fratres ego me nondũ arbitror cõprehendisse,unũ autẽ,quæ quidẽ retro sunt obliuiscẽs:ad ea uerò, quæ sunt à frõte extendẽs me ipsum iuxta præfixũ signum psequor ad brauiũ supnæ uocationis Dei. Quo uerò pacto is,qui renatus est in spẽ gloriæ filiorũ Dei,tandẽ ipsam gloriam ppetuãq; fœlicitatẽ à pijs omnibus expectatã (quãdo hoc postremo in secũdo isto gradu quæritur) cõsequatur, diligentius est ptractandũ ob eos,qui sola se fide omnia psitentur assecuturos. Verũ cum multa ex sacris literis à patribus allata sint testimonia,unum qd' appositißimũ mihi uidetur,afferã,eoq; libentius,q̃ quantũ meminisse possum, quæ ab alijs fuerunt recitata,integrũ fuit mihi reseruatũ, Corde ait Paulus,creditur ad iustitiã,ore aũt confeßio fit ad salutẽ. Videte,ut,cũ ait,Corde credit ad iustitiã,fidei tribuat iustificationẽ quidem,nõ tñ plenã salutem,quã oris cõfeßioni reseruat. nã illud,ore cõfiteri,qd' iã corde præceperis,quandã præ se fert in sentẽtia et bonis opibus cõstantiã,quæ seruandis est necessaria,iuxta illud: Qui pseuerauerit usq; in finẽ,hic saluus erit. Neq; negamus,ubi nõ suppetunt uitæ spatia,illã ex fide adeptã Iustificationẽ sufficere ad salutẽ:sed cogitandũ est,ne huic quidem huius alte-

rius partis notum deesse, plenâq; esse illius hominis animã hoc perseuerãdi desiderio, ut uerum in quouis gradu quodãmodo sit, qd' diximus, huic alteri parti salutẽ attribui, quòd similitudine aliqua fortasse fiet apertius. Fingamus animo, externum aliquẽ, & alienigenã donari ciuitate Romana, is ubi in eam ciuitatẽ ascriptus est, aptus quidẽ iam est adipiscendis muneribus, honoribus & magistratibus ciuitatis: non tamen continuo ijs donatur, sed expectatur, dũ ipse uirtute & rectis, honestisq; factis idoneũ se illis accipiẽdis præbeat: qui si inerter se atq; indignè tanto munere gesserit, nihil hic præter ignominiã ex ea ciuitate reportabit. Similẽ in modum, ubi Christo quis nomẽ dedit, ciuis christianæ ciuitatis effectus est, quẽadmodũ ait Paulus de huiuscemodi, Iã non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sãctorũ et domestici Dei, sed ut ijs muneribus honestetur, quæ huius ciuitatis hominibus ꝓmittuntur, eũ oportet ita exerceri, itaq; uersari, ut non indignus tanta republica esse iudicetur: aliter in eorũ erit numero, quibus dicetur, Amen dico uobis nescio uos: et, Discedite à me operarij iniquitatis. Aliã adhuc adhibeamus similitudinem. Nascitur quispiã homo, is ubi natus est, q̃uis in uirũ non euaserit, homo tñ est, crescit interea, atq; ubi adoleuit, exercet se ijs studijs, quibus multis & opibus & dignitatibus illustris fit. hic nisi natus esset homo, ista ꝑfecto adipisci nõ potuisset, cur ergo nõ illi natiuitati hæc omnia ascribuntur? ob eam opinor cãm, ꝙ, etsi ad ea paranda oportuit eũ nasci hominẽ, nihil tñ eiusmodi natiuitas profuisset, nisi in robustiori ætate ea gessisset, quibus ita clarus effectus est: ad eundẽ sanè modum, etsi necessaria est homini iustificatio, ut ex iniusto iustus, atq; ex impio fiat pius, & sit quædã imago

hominis recens nati, sine qua nihil consequi boni præterea possit: tũ quia p rectè facta quasi adolescit, et ad mẽsurã, ut ait Paulus plenæ ætatis Christi peruenit, Salus illi maturæ ætati refertur accepta: quæ mea uerba uelim somnia existi mari, nisi magnũ illum piscatorẽ (mirificè.n. hoc cognomi ne delector) Petrũ mecum sentire ostẽdero. Obseruate.n. ut appositè ad meã sententiã uerba proferat. Quasi modo geniti infantes, rationale, & qd' sine dolo est, lac cõcupisci te, ut in eo crescatis in salutẽ. Cernitis, ut salutẽ adultæ, quã appellauimus, ætati aßignauerit, non aũt infantiæ: ut nihil mirum sit, si in scripturis sacris ferè is seruetur dicẽdi mo dus, ut dicatur, mercedem operibus iustitiæ dari, & reddĩ unicuiq; secundum opera sua. Neq; tñ propterea gloriarĩ quisq̃ iure põt, quasi quicquã egregij fecerit, quo uitã illã æternã sit meritus, cum.n. iubeamur postea q̃ omnia pfece rimus, quæ à Deo nobis præcepta sunt, dicere, seruos nos esse inutiles, quid tandẽ est, q̃ confidere benefactis nostris audeamus? sed totũ id diuinæ est liberalitati ascribẽdum, Deus.n. fidei nostræ, quã per huiuscemodi opera in nobis exercet, gratuito uitam æternã pollicitus est, rebusq́;, quæ nullũ per se præciũ hñt, præcium ipse uoluit aßignare, q̃ si hominibus licet præcium pecuniæ statuere ut tantũ ua leat, quantũ ipsi decreuerint, id Deo in factis nostris nõ li cebit? Sed uereor, ne abutar patiẽtia uestra Patres, quare iam ad tertiã partem uenio: in qua ppositũ est, si quis post Iustificationẽ peccando exciderit, quo pacto resurgere ha beat, ut iterum iustificetur, et ei merita Christi pdesse ite rũ poßint, & quid hæc iustificatio à prima differat, & in quo cõueniat, quæ sit ei ineunda resurgendi ratio, qui rela psus in scelera est (nã ut hoc aduersus eam licentiã, quam

multi sibi maximo suo cum dãno sumũt, hac ætate est ualde necessarium, q̃d tractetur) locus est maxime accõmodus in Apocalypsi, ubi dicitur ei, qui charitatẽ suam primã re liquisset. Memor esto, unde excideris, & age pœnitentiã, et prima opera fac. Vult ergo ut agat pœnitentiã, quãdo peccati uenia non datur nisi correctis: uult præterea, ut excitet in sese priora opa, et ea omnia ferè adhibẽda sunt, quæ primo in statu iustificãdo homini sunt necessaria, nisi q̃ fidem adhuc retinet: tametsi iãdiu ociosa & ipsa et inutilis remanet, quandiu in peccatis perseuerat. Euigilabit ergo fides, affectus in Deum excitabitur, terrore pœnarũ exagitabitur, ueniet in spem ueniæ, cæteraq; aget, quæ in prima Iustificatione præcedere iam sæpe à patribus hoc ipso in consessu sunt dicta, atq; hoc pacto merita Seruatoris Christi prodesse illi rursus incipient, dum p fidem et charitatem, ut prius factum fuerat, illorum eorũdem fiet particeps. Nõ ita tñ hæ geminæ iustificatiões sic similes sunt, quin inter se ẽt differant, è quibus differentijs illã ego tractandã accipiam, quæ latiore specie est, Ea uerò est, non ita licere iterare baptismum, quẽadmodum pœnitentiã licet; quæ res iure admirationẽ parere posit, cur si pœnitentiã repetere licet, baptismi repetitio probibeatur: contraq;, cum baptismi iteratio sit uetita, cur non item pœnitẽtiæ? Qua in re mihi uidentur fidei nostræ sacramenta ita interioris hominis usibus fuisse accommodata: ut moribus exterioris facile respondeant. Sicut ergo homini semel dũtaxat nasci cõceditur, neq;. n. potest homo, ait Nicodemus apud Ioannẽ, ubi ad senectã peruenerit, iterum in matris uentrẽ introire, & renasci; sic baptismus nouam quãdam ac spiritalem natiuitatẽ præ se fert. dicimus. n. renasci ho=

minẽ fonte baptiſmatis,atq; adeò ipſe Seruator renaſcentiã hanc appellauit,cum dixit, Niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu non poteſt introire in regnum Dei,ob hãc cauſam non permittitur iterari,ne naturæ quippiã repugnans agere uideamur. Sed q̃uis ſemel tãtum naſci cõcedatur,cum tñ frequenter ab incolumitate ad morbum,rurſusq; à morbo ad ſanitatem fiat reditus,iterãtur etiam remedia & medicinæ:quid uerò pœnitentia aliud eſt, quàm eius animæ curatio,quæ in morbum miſera inciderit,cupiatq; recuperare incolumitatẽ? Iccirco fit,ut pœnitentiæ repetitio cõcedatur,quæ in baptiſmo non licet. Sed dignũ eſt non uulgari obſeruatione, quòd nudiuſtertius ab uno ex his Patribus ſanctiſſimè eſt dictum,ꝙ ſcilicet tũ deniq; ſalutaris eſt pœnitẽtia,cum hominẽ ita ſui lapſus pœnitet, ut mortem potius oppetere paratus ſit, q̃ in eadem uitia relabi. Nam uereor ne ætate noſtra maxima hominũ pars per eam rẽ nunquam ſe à uitijs & peccatis expediat,ſemperq; in illis neſcia detineatur: quæ res ad leuandum eiſdẽ peccatis hominẽ ſaluberrimè fuit excogitata. putant.n.ſe tunc pœnitentiæ fructum pcepiſſe,cum interrogãti Sacerdoti,num ſcelerũ,quæ ſunt confeßi,pœniteat: reſpondent, ſe utiq; pœnitere: quod falſum eſſe illud eſt argumento, ꝙ ad eadẽ paulò poſt & flagitioſiora etiã temerè relabũtur, quos ſi uerè atq; ex animo pœnituiſſet,qui fieri poſſet, ut id quod uehementer fuiſſent deteſtati, tam facile amplecterentur? Quis.n.obſecro noſtrũ eſt,qui ſi forte aliqua in immaniſſimi cuiuſpiã tyrãni manus ueniſſet,atq; ab eo crudeliſſime fuiſſet affectus,deinde ex eius manibus elabi contigiſſet,rurſus in eius poteſtatẽ redire uellet, ſi etiã blandis pollicitationibus ab eo inuitaretur? Sic profectò nemo

unquam peccati blanditijs allici se facilè pateretur, si cogitaret, quantum damni sit in sceuam, crudelemq; peccati tyrannidē trahi, quod ab ipso Deo, hoc est ab uno et summo nostro bono abducit, paratis nobis illis cœli sedibus priuat, ad æternos neq; desituros unq̄ ignes pertrahit, & exiguum hoc, quod hic agimus uitæ nobis aufert, ut esse homines desinamus, & animantium ratione carentium figurā, in ipso interiori homine induamus. Quæ mala, si, cū ad pœnitentiæ portum recipere nos deliberamus, cogitatione præciperemus: inueniremus proculdubio eum pœnitendi modum, quo ferè hominū uulgus utitur, impedimento esse potius, ne unq̄ seriò ad Deum accedatur, quàm remedium. Quare hoc uno mea sententia indicio intelligere possumus, hominē ex hac pœnitentia certum fructū capere, quod indicium à magno illo Basilio cum de Institutiōe monastica tractat, propositum est. Is.n. interrogatus, qua ratione quis intelligere posset à Deo sibi remissa esse peccata, respondet, Cum illud inesse experitur, ut dicere cum propheta posit, iniquitatem odio habui & abominatus sum, legem autem tuam dilexi. nemo.n.ei, quod odit, atq; abominatur, facile adduci potest, ut concilietur. Hoc minutum æs patres amplissimi (nam ne æquare quidem euangelicam illam mulierem potui) in domini gazophylatiū iussus misi, quòd si forte & hoc exiguum, quod certè dolerem, adulterinum aliquid habuerit, Sacrosanctæ huius Synodi iudicium esto, cuius censuræ me measq; cogitationes omnes esse subiectas uolo.

Digitized by Google

ISIDORI CLARII FVLGINATENTIS
Episcopi sententia de Imputatione iustitiæ et certitudine gratiæ ad Patres Concilij Tridẽtini.

Cum superioribus mensibus proposita de hominis Iustificatiõe materia, quatuor & uiginti dierum cursum confecissemus Patres amplissimi, et iã quasi peracta nauigatiõe nos propediẽ portum tenere nobis psuaderemus, obtulerunt sese de repente duo tanq̃ scopuli, qui, nisi gubernatorũ prouidentia caueatur, nos nõ minori temporis spacio, q̃ reliqua tota nauigatio uidẽtur uelle detinere: sed non admodũ dolenda est hæc tot dierum, neq; sane æstimanda iactura, tantũ id danda opa est, ut Dei benignitate tandẽ aliquãdo ueritas excutiatur, quã iccirco temporis filiam quidã externi appellauere ꝙ non ita leuiter exiguoq; momento aperire sese ac prodere soleat. Aggrediamur ergo hos scopulos, idq; eò animosius, ꝙ multi iam præstantissimi ex uobis nautæ, qui eos circũlegerũt, minus nobis formidabiles, facileq; peruios effecerũt. Priori quæstione propositus est homo, qui iustificatus, rectè factis iuuante Deo operã dederit, quæ facta meritis paßiõis Seruatoris Christi innitantur. is cum sistendus est coram iudice Christo cũ hac inhærẽte sibi iustitia, quæritur, num censendus sit ita fecisse satis Diuinæ iustitiæ, ut uitam æternã adipiscatur, an præterea adhuc opus illi sit misericordia, & alijs à Christo cõmunicandis meritis atq; iustitia. Altera quæstio est, num cui certum esse poßit, atq; exploratũ, ꝙ gratiam Dei ac Iustificationẽ sit adeptus, eamq; te-

neat, et quo id genere certitudinis. Huic geminæ quæstiōi, & maiori cōpendio et magis appositè oēs respondissent, si eum dūtaxat scopum sibi ꝓposuissent, cur uidelicet ad hæc duo peruestiganda, à Patribus sit uentū: nimirum ut falsis opinionibus, quæ hac ætate Christianū orbem inuasere, uestris consilijs occurreretur, in quem errorē ne & ipse imprudens incidā, sedulò operā dabo. Repti sunt, qui ut oēm qui nunc est, ecclesiæ statū euellerēt, ac funditus tollerent, rectis, honestisq; factis omnē auctoritatē derogare cœperunt, ut quæ ad adipiscendā uitam illā immortalē nihil cōferant, quare ab eis non minus, atq; adeò magis etiam q̄ ab improbè factis esse abstinendū, totāq; fiduciā suam hominē in solis ipsius Christi dñi ac Seruatoris omnium meritis ac passiōe, qua nobis abundè omnia ꝓmeruit, esse collocandā; q; si quis tantū ex animo credat, ipsam illius meritorū uim credenti sibi imputari (liceat.n. mihi in usu uerborū dicēdi consuetudinē sequi) ut iustificetur, securus ab omni metu sit. Vbi.n. se à peccatis absolutū solidè credit, is absolutus est, inquiunt, qualis eiuscunq; sit contritio. Et sanè à uetustis etiā patribus memoria proditum est, in ipsis nascētis ecclesiæ exordijs in hanc multos uenisse sentētiā, homines sola in Christum fide seruari, nulla habita uitæ ratione. Ex hoc etiā sequi consentaneū est, cum qui ita affectus sit, atq; opinionē hanc uerā esse sibi persuaserit, nihil uel de presenti iustitia, uel de salute postrema posse dubitare, cum in solius Christi humeros oēm huius negocij proiecerit sollicitudinem. Huic nobis malo ita curatio est excogitāda, ut ne in contrariū morbum is, qui ægrotat, trāsferatur, atq; in multò uetustiorē hæresim delabamur, eorum, qui ignorantes Dei iustitiā, & suam uolentes cōstituere à uera iustitia

aberrauerunt, Et quos redarguit dominus, qui sibi ipsis suisq; factis perinde fidebant, quasi ex ipsis iusti essent effecti. Media ergo uia est ingrediendũ, quæ semper catholicæ ecclesiæ, cum de dogmatibus esset agendũ, fuit cõsuetudo. Cuius rei non pauca proferre exempla possem, nisi coram ijs uerba facerem, qui hoc longè q̃ ego ipse exactius norũt. hoc si præstiterimus, ut erroris utriusq; pericula declinemus, simul illud assequemur cõmodi, ut non admodũ multo negocio cõponantur eæ lites ac controuersiæ quibus tãta sentẽtiarum diuersitate nostri hi theologi, quos per hosce dies cõsuluistis, disceptare uisi sunt, et scripturæ sacræ præterea, sanctorũq; Patrũ auctoritates, quas ad se quisq; trahere, atq; ut pro se facerent, efficere conabatur, quẽ habere sensum debeant, intelligemus. Cum ergo quæritur, num satis sint ad salutem iustificati hominis opera, quæ in Deo et Christo eius facta sint (nã ab eo uim oẽm suam habere, ut à capite mẽbra, atq; à uite palmites, iam superiore oratione, cum de tota iustificatiõis materia uerba fecimus, est declaratũ: ut nunc noua de hac ipsa re non sit opus narratione) an alia præterea meritorũ ipsius Christi imputatione indigeamus, quid proponatur est cogitandũ. Proponitur. n. homo qui iustificatus iam sit, atq; in Christi ciuitatẽ ascriptus, & qui adoptionis spiritum acceperit, in quo clamet, Abba pater: at eiusmodi homines ij sunt, qui cũ ante iudicis Christi tribunal sistẽtur, audituri sunt, Venite benedicti patris mei, percipite regnum, qui etiã in parabola Virginum designãtur, quæ accersitæ, cum repertæ sint habere oleum, quæ ornarent lãpades suas, et obuiæ fierẽt spõso, in eius thalamũ sunt introductæ, ij etiã sunt, qui cum ueste nuptiali ad regias epulas sunt admissi, qui cum ad exco

lendā quoq; uineam fuissent inuitati, q̄uis una tantùm hora sese exercuissent, acceperunt & ipsi suum denariū. quare non uideo, cur hic dicendum sit, ijs uana iustitiæ Christi imputatione eße opus. adhibetur.n. imputatio, ubi sublata opera sunt. nā ei (inquit Paulus) qui operatur, merces non imputatur secundum gratiā: sed secundum debitū, ei uerò qui nō operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium: reputatur fides eius ad iustitiā. Si ergo pollicitus est dn̄s, se redditurū unicuiq; secundum opera sua, atq;, ut ait Paulus, statuendus est unusquisq; ante tribunal Christi, ut referat quæ in corpore geßit, siue bona illa sint, siue mala, atq; hanc iustitiā appellat, & hac in re Deum iustè agere, q d' ni faceret, ipse se parum iustū esse arbitraretur, quam ob causam idē Paulus ait. nō.n. iniustus Deus, ut obliuiscatur operis uestri: sequitur ꝓculdubio, ut ubi christiani hominis opera æstimātur, ibi noua præter eam, quā adeptus iam est meritorū Christi imputatio non sit introducēda. nā illud præterea sequeretur incōmodi, ꝙ posteaq̄ in filios fuimus recepti, deteriore eßemus conditione q̄ cum ex inimicis fuimus reconciliati: cui sentētiæ aduersatur Paulus, nā ait, Si.n. cum inimici essemus, recōciliati sumus Deo per mortē filij eius, multò magis reconciliati salui erimus in uita ipsius, ꝙ si iam recōciliatis noua adhuc requireretur imputatio, plus hic ageremus, q̄ cum primum fuimus recōciliati: in qua reconciliatiōe, nequaq̄ altera fuit opus imputatione. ut taceā interim derogari ipsis Christi meritis, quæ in Iustificatione sumus assecuti, quæ non satis uiriū ad nos seruandos habuisse uisa sint. Sed scrupulū iniecit non contēnendum, quidā ex theologis eruditißimus idē & acutißimus, si c.n. dixit, in Iustificatione satis esse illā iustitiam,

 63

quã inhærentẽ uocant, qua uidelicet interior homo p eandẽ Iustificationẽ innouatur: alioqui contingeret, Christum p iustis esse mortuũ, si iusto iam effecto homini Christi merĩtis opus præterea esset. sed ad æternã (inquit) adipiscendã uitam, misericordiã adijci est necessariũ, q. s. incõprehensa illa ac fine carentia bona nostris factis metiri nefas sit. & sane huic astipulantur sententiæ uerba Apostoli, cũ dixit, Nõ sunt pares afflictiones huius tẽporis ad gloriã quæ reuelanda est in nos. Sed uerborũ esse uidetur potius hæc quàm rerum discrepãtia. quam.n. ille in æterna illa retributione requirit misericordiã, hãc ego eandẽ inuenio iam tũ mihi præstitã, cum sua benignitate ita statuit, ut opera nostra, quæ per se nullo precio digna sunt, eã uim haberẽt, ut momentanea hæc & leuis afflictio nostra supra modũ in sublimitate æternũ gloriæ pondus pariat nobis, Hæc itaq; misericordia in hoc iustificato nunc homine quodammodo delitescit, suo tẽpore reuelanda. Atq; ob hanc opinor causam hoc diuinæ in nos beneficentiæ donum idẽ & iustitia & misericordia appellatur, ut cum pphета ait, Misericordia autẽ dñi ab æterno & usq; in æternum, super timentes eum, et, Iustitia illius in filios filiorum, ijs, qui seruãt testamentũ eius. & Paulus nunc iustitiã Dei reuelatã esse ait, nunc apparuisse benignitatem & humanitatẽ Seruatoris nostri Dei, nõ ex operibus iustitiæ, quæ nos fecerimus: sed secundũ suam misericordiã saluos nos fecisse. rursumq;, factores legis iustificabuntur, & tñ gratiam Dei appellat uitam æternã. Cogitetur ergo (ut reuertamur ad id quod dicebamus) continua potius quædã q̃ noua miseratio, quæ ab ipsa regeneratiõe, ac spiritali orta, usq; dum perueniamus ad mensurã plenæ (ut ait Paulus) ætatis Christi, perpetuo

deducat, & regat, & tanq̃ causa ijs, quibus causa est; semper præsit, ac ueluti fons riuulis inde manantibus suppeditet, ut semper fluant: itaq; fiet, ut non sit necessarium torqueri distinguẽdo iustitiam tum Christi, tum nostrã: et cũ intellectum est, oẽs nos de plenitudine eius accepisse, agnoscamus, id q d' accepimus, ab eo profectum, & eius liberalitate nostrum factum: atq; eam esse aquã, qua epota fiat in nobis fons aquæ nunq̃ deficientis: esse itẽ eam lucẽ, quæ in iustis (ut Salomon ait) procedit et crescit usq; ad pfectam diem, nimirũ in qua nulla est futura nox, cum fulgebunt iusti sicut sol in regno patris sui. Hæc cogitatio illud ẽt afferet boni, ut qui malitiosè his annis imputandi rõnem excogitauerunt, facile refutentur, nam ij, dum persuadeãt nullam rectè factorum habendã esse rationẽ, fingunt hominẽ semper quidem iniustum esse: sed sola Christi iustitia fieri, ut ei iustitia, quam nullã habet, imputetur tñ, ut nihil referat, iustis operibus nec'ne operã dederit. neq; cogitãt, hoc pacto nihil Christianum hominẽ ab ethnico differre, nisi fiat interior mentis innouatio: nã hoc uno in primis Christus se Dei esse filium declarauit. Etenim cũ apud ethnicos plurimi honestè facta sint amplexati, uni tñ illi qui fidem in Christum pfessus sit, hoc reseruatur, ut expulsis, euulsisq; (quòd in ethnico non fiebat) ab radice peccatis, nouã induat creaturã, & præterea renouetur de die in diẽ, quæ utraq; sine permixtione nostrorũ rectè factorum, quę ipsius iustitiæ Christi quasi conseruatio quædã sunt, seu uasa quibus ipsa contineatur, nunquam fieri posse superiori uobis oratione, cum de tota Iustificationis materia hoc in consessu loquendũ mihi fuit, satis mihi uideor declarasse. Stet ergo, ut hanc partẽ, quã primum tractare exorsi su-

mus, hic concludamus, ei, qui semel Iustificatus sit, seruaueritq; Iustificationē, nouam meritorum Christi accessionē nō esse necessariā, ut æterna donetur salute. Quòd uel ex eo liquet, si accipiatur quispiā, qui recens baptizatus mox ex hac uita migret: huic enim nihil eiusmodi additamenti opus esse oēs cōfitentur. Sed quid ijs fiet (dicet aliquis) qui post acceptum baptismū multa peccauerunt? at hæc nō eadem, sed diuersa quæstio est, quæ bifariā mihi uidetur distinguenda, ut ij uel peccata quæ ad mortē uocantur, peccauerint, uel quæ non ad mortē, si ad mortē: hi desierunt esse iustificati, quare iam ad hanc quæstionē nihil ptinent, nisi forte uelimus eos esse, qui Iustificationē sæpius amissam tandē receperint, quos, si uerè fuerunt iustificati, eo in gradu necessariò collocabimus, quo eos, de quibus instituta oratio est, quatenus ad acquirendā salutem æternā rei pertinet. sin Iustificatus ea tantū admiserit peccata, in quæ ex quotidiana uitæ consuetudine incidimus: is non ob ea amisit illam Iustificationē, quam satis esse ad cōparandam æternā uitam dudum professi sumus: sed diminuetur fortasse ob ea ipsa errata ac lapsus, siue delicta ac uitia quædam, aliquid de gloria, ut illi terræ cōtigit, quæ alioqui bona est cōmendata dñi testimonio, quæ quamuis centies multiplicatum fructum nō attigerit, sexaginta tñ ac triginta partium numerum sit assecuta, quæ, pculdubio aliquo uitio interiore impedita fuit, quo minus ad centenariū numerum pueniret. Accedunt quotidianæ afflictiones, castigationesq;, quæ æquo animo ob Dei gloriam tolleratæ, eiusce modi maculas, quasi obliterāt ac resignant. Verū de ijs peccatis, quæ uenia digna solemus appellare, latius, accuratiusq; erit tractandū, cum de pœnitētiæ sacramēto à nobis

agetur. satis. n. sit in præsentia scire, hæc peccata nō esse impedimento, quo minus iustificationē teneamus, p quam æternæ salutis beneficiū à Deo accipiamus. Et hæc quidē eatenus à sancta Synodo proposita & quæsita accipimus, quoad fallax illa iustitiæ imputatio, quæ ab catholicæ fidei hostibus introducta in erroris opinionē homines trahit: non ea ratione, ut quēquam nostrū insolentē, ac diuinæ misericordiæ ingratū faciat, quin quouis tpe quisq; & uiuens et moriens ad eam tanq̄ ad tutißimum unicum portū se referat. quid. n. habes (inquit) qd' non acceperis? quod si accepisti, quid perinde gloriaris, quasi non acceperis? Esto, egerit quis uitam inculpatissimā, quousq; tñ huic sit audendum, ab ipso ueritatis magistro admoneamur, sic. n. docet, Cum feceritis omnia, quæ præcepta uobis sunt, dicite serui inutiles sumus. At seruo inutili, obsecro uos, quid magnum, aut paruū unq̄ est, uel petendum, uel expectandū boni? quid non potius ultionis ac pœnarum? quòd si is, qui omnia perfecit, quæ sibi fuerant imperata, hoc esse animo debet, quid nobis (de mei. n. similibus loquor) qui tantum abest, ut omnia quæ debueramus, simus assecuti, ut plurima illis contraria patrauerimus, erit faciendū? Stellæ (inquit) non sunt mundæ in cōspectu eius, quāto magis homo putredo, & filius hominis uermis? Qua in re uenit mihi in mentē, uobis cōmemorare sententiā, profecto memoratu dignissimā, uiri cuiusdā, qui ad sexaginta annos in sanctissima uita solitarius egerat; admonebat. n. ut optimus quisque se latronem esse recordaretur, addebatq; maximo mysterio effectum esse, ut ipse Dei filius Iesus Christus inter duos latrones ageretur in crucē, quorum alter ei obloqueretur, eumq; execraretur, alter scœlus suū latrociniaq; cōfessus

fessus, & Christi innocentiã, ueniam ab eo misericordiãq; implorauerit. oẽs. n. homines esse latrones, qui diuinã quotidie gloriã latrocinemur, nobisq; uendicemus, sed hoc tãtum differre, ꝙ alij, cũ summẽ scelerati sint, iustitiæ tñ sibi nomen usurpẽt, alij submisse se gerant, & hoc uno cæteris antecellãt, ꝙ latrocinia sua fateãtur, atq; ut eis ignoscatur, diuinã quotidie exposcant misericordiã. Et sanẽ tutißimũ hoc consiliũ est, ac sacris literis apprimẽ consentaneũ. ꝙ si quibus in locis uiri sancti iustitiæ suæ fidere uidẽtur, id nõ tum faciunt, cũ se suaq; facta iudicanda Deo ꝓponunt, supremũq; de ijs faciẽdum iudicium est, sed qñ interdũ aduersariorũ, persequentiũq; calumnijs obnoxij, consciẽtiæ suæ testimonio nituntur, cãmq; suã Deo exponunt: tunc. n. dicunt. Iudica me dñe secundũ iustitiam meã, & secundum innocentiã meam super me: & alibi. Retribuet mihi dñs secundum iustitiã meam, et secundũ puritatem manuũ mearum retribuet mihi. interdũ solandi afflicti animi sui gratia, ut cum Iob magnificẽ factorũ suorum catalogum ꝓfert aduersus affligentes amicos. uel consolandi alterius causa, ut, cum Paulus admonuisset Timotheũ, instare tẽpus dissoluẽdi sui corporis, ne discipulus hoc nuntio afflictaretur, adiecit: Pulchrum certamen certaui, cursum cõsumaui, cæteraq;, quibus significabat discessum illum non esse mortẽ, sed finẽ laborum, pulcherrimãq; certaminũ consummationem, quodq; iam ad percipiẽdã coronam ꝓficisceretur, ut gaudendũ potius discipulo esset, ꝙ̃ dolendum, Hactenus de prima quæstione, si non pro rei magnitudine, ac dignitate, certẽ pro loci huius actpis ratione satis sit disputatum. restat altera quæstio, num certò scire quis poßit, se iustificãtem illam gratiã tenere, quóue id certitudinis genere. in

qua disputatione mirum est, quanta contentione theologi hi nostri, contrarijs inter se, atq; ex diametro (quod aiũt) oppositis sentẽtijs decertauerint, & cũ scripturæ sacræ, tũ aliorũ scriptorũ & ueterũ & recẽtiorũ auctoritates ad se traxerint, ut rectè quidã ex Patribus dixerit, sibi nondũ exploratũ esse, quã in partẽ Scotus, cui plurimum theologi innitebantur uisus fuerit inclinare. Facta est multiplex distinctio certitudinis, euidentiæ uidelicet, coniecturæ, moralis, fidei, rursumq; illa fidei in multas distributa fuit partes, ut quidã fidem ẽt illam, quæ catholica appellatur, quadruplicem esse demonstrauerit. Sed erit, opinor, et cõpendiosior & certior etiã, itemq; apertior (qđ sanè plurimũ est quærendũ) nobis uia, si cum intellexerimus, quã ob causam tractatu necessaria uobis existimata hæc pars est, eã sacræ scripturæ, quæ cogitationũ omnium nostrarũ norma esse debet, cõsuetudine fuerimus metiti. Diximus repertos fuisse quosdã, qui, dum aliud tñ assequi uellent, iubebãt homines ita de salute sua esse securos, ut perinde fiderent, ac si iam illã fuissent assecuti. quare ijs quibus luxus cordi est, hac nixi fiducia, oẽm appetitionibus suis licentiã ꝑmisere, et Christũ ipsum, qui sanctioris uitæ magister à summo patre missus est, omnis licentiæ atq; intẽperantiæ patronum cõstituerunt. Hic error itaq; sic ex hominũ mentibus auferendus à nobis est, ut illa tñ animi trãquillitas & fiducia, quæ Christianũ hominem decet, nihil de suo statu dimoueatur. sed meminerimus in primis, de cõmuni Christiani hominis statu generatim nobis esse tractandũ, nam quæ priuata reuelatiõe, atq; infusæ diuinitus fidei priuilegio fiũt, atq; huiuscemodi rerum singulariũ rationes sub scientiã cadere, ac regulis cõtineri, externi etiã negant posse. Princi

68

pio cum cœlestis hæc nostra philosophia fide cōstet, fideiq; innitatur, semperq; ab eo, qui Christo nomen daturus est, postuletur, ut credat, sciendi uerbū, si proprie loqui uolumus, hac parte mea sentētia tollendum è medio est, tametsi hanc fidē humana scientia intelligamus esse certiorē. Cum ergo christianæ pfeßioni peculiare sit credendi uerbū, ut dicat se credere, unum esse Deū, unū esse dn̄m Iesum Christum eius filium, cæteraq; quibus tota cōstat, nō uideo, cur hac quoq; parte eodē uocabulo contēta esse non poßit, ut dicat quis, credere se ac solida fide tenere, in Dei se amicitiā eiusdem Dei benignitate esse receptum. nā qd' à Paulo dictum est, scimus. n. q̧ si terrestris domus nostra huius tabernaculi dissoluatur, ædificationē ex Deo habemus domum non manu factā æternā in cœlis, & illud Ioānis. Scimus'q̧ trāslati sumus de morte ad uitā, et si qua eius generis sunt, aliam rōnem habēt, atque ab ea diuersam, quæ nūc præ manibus est. Nā decebat eos, qui celestis huius philosophiæ essent duces, qui præterea semel illuminati gustauerant donum cœleste, & participes facti erant spiritus sancti, idq; copiose, & tantū non hisce oculis, quibus humana cernimus, ea, quæ alios docebāt, intuebantur, ijs uti uocibus ubi de totius philosophiæ nostræ summa & scopo agebatur, qui si ēt de seipsis magnificentius aliquid polliceri sibi uoluissent, q̄ reliquę multitudini cōueniat, iure id potuissent, & tn̄ cum ad id ueniunt, uidete ut se gerāt modestius. Scio (inquit Paulus) cui credidi, & psuasum habeo, q̧ potens est depositū meum seruare in illum diē iustus iudex, cōtentus hoc fuit, ut diceret, scire se habere iudicē iustum, cui posset fidere, seq; pro cōperto habere, eundē ipsum præstare posse, quod esset pollicitus. quibus uerbis nihilo sibi

Google

plus arrogauit, q̃ quiuis nostrum facere posset. & alio loco multò se gerit submißius. cũ. n. de administrato à se euãgelio agendum esset, etsi nullius in eo negocio conscius sibi culpæ erat, nullum tñ ipse de se in re quæ magis explorata illi esse poterat. q̃ ulla cuiusquã nostrum facta, iudicium facere uoluit, sed cõtentus, se nihil cõscire sibi, Diuino iudicio rem totam pmisit, Quẽ locũ etsi torquere nonnulli cũ ex theologis, tum ex patribus in alium sẽsum sint conati, si quis tñ priuatarum sentẽtiarum affectus seponere, neque qd' semel suscepit defendẽdum, tueri mordicus uoluerit, intelliget, opinor, non esse aliter interpretãdum: & qui inuertere tam aperta uerba in alium sensum uoluerit, hunc spiritu potius contradictionis, q̃ inueniendæ ueritatis esse præditum. Si ergo Paulus in re tam sibi nota iudicare ipse se noluit, sed iudiciũ ipsi Deo relinquere, sine dubio in alijs quoq; rebus idẽ ipsum facturum fuisse credibile est, et præterea nos docuisse, quo pacto in rebus eiuscemodi nos geramus. Et sané qui nescio quo fidei genere certius aliquid intelligi posse autumant, meminerint ij, fidẽ esse ex auditu, quare uel interioribus, uel externis auribus id pceperint, est necesse, at huius generis homines iam excepimus, ut qui priuilegio ac præter cõmunẽ aliorum legem id sint assecuti. Sed reuertamur ad scripturæ sacræ consuetudinẽ, atque ipsius Seruatoris Christi, qui, cum oblato sibi paralytico, pspectaq; eorum, qui obtulerãt, fide, significare uellet, interiori et homini præstari à se curationẽ, dixit, Cõfide fili, remittunt tibi peccata tua. cõfide (inquit) hoc est, bono animo esto, neq; ulla præterea alia, quã pleriq; id quærere uidentur, apposita est euidentior certitudo. & profectò cũ doceamur diuinis literis, nos per fidẽ ambulare, nõ autem

69

per speciem, facienda est aliqua, & ea non exigua differẽtia inter hoc nostrũ huius peregrinationis tẽpus, & illud cum iam quæ nunc speramus et per patientiã expectamus, erimus assecuti. Plurimum tñ referre scio, quo quis animo quid loquatur. nã quemadmodum pfidiosa dißidentiũ à catholica ecclesia cõmenta detestor, sic nõ possum non eorũ deosculari animum, qui non ut in scelerae factis quis securus conquiescat, sed ut inbecillis afflictisq; consciẽtijs cõsulatur, hanc tueri nituntur certitudinẽ. quorum mentem tãtũ abest, ut ego asperner, ut ipse quoq; cum propheta adhorter, ut dicunt. pusillanimes corroboramini, et nolite timere, qđ et Seruator faciebat, Nolite (inquiẽs) timere pusillus grex, quia placuit patri uestro dare uobis regnũ. sed unum hoc simul quærere pergamus, quibus uijs sacræ nos literæ ingredi uelint, quæ quantũ perlustrare possum, uelle uidẽtur, ut medium, spemq;, metumq; inter, tenere iter curemus. iccirco nunc Paulus admonet unumquẽq;, ut cum timore & tremore suã quisq; operetur salutẽ, & Petrus maluit dicere, satagite, ut firmã uestram uocationẽ et electionẽ faciatis, q̃ asserere illam esse iam firmã. nunc adhibetur fiducia. Cõfidite (inquit) quia ego uici mundũ. & illud ad Hebræos. non. n. iniustus Deus, ut obliuiscatur operis uestri & laboris, sed cupimus unumquẽq; uestrum eãdem ostẽdere sollicitudinẽ ad expletionẽ spei usq; in finem, ut non segnes efficiamini. quæ posteriora uerba mirum in modum id exprimunt, qđ nos declarare conati sumus, hũc scilicet in sacris literis esse spũs sancti morem, ut nos uelit semper in officio continere, interim uerò cõsoletur pauidiores, neq; se paracletũ esse obliuiscatur. hoc. n. loco cum superius aliquantisper illos, ad quos scribebat, perterruis-

set, reddit causam, cur hoc fecerit, ne uidelicet segnes effi cerētur. Hic ergo timor non est, quod quidā uerentur, carnificina, sed officina rectè factorū, quæ efficit, ne unquam quisquā se oīa assecutum existimet. sed cōtinuis conatibus ad ea, quæ reliqua adhuc sunt, ipse se animet. nisi quis uelit carnificinā quoque appellare, quòd nō ei certū adhuc sit, se inter prædestinatos esse numeratū. nā hoc non minoris, q̄ illud æstimā tū est, atque adeo pluris etiā. Neq; uerò hic timor est, quem legimus non esse in charitate, sed potius is, de quo ait Salomon. beatus homo qui semp est pauidus. & alius quidā. homo sapiens (inquit) in oībus metuit. hæc circūspectio quædā est potius, qua præditus fortissimus ille Iob dicebat. Si iustificare me uoluero, os meum condēnabit me, si innocentem ostēdere, prauum me cōprobabit, etiā si simplex fuero, hoc ipsum ignorabit aīa mea, & tædebit me uitæ meæ, quæ tamen & alia huius generis nō eū prohibere unquam potuerūt, quo minus ita fideret, ut dicere auderet, si etiā me occiderit, sperabo in eū. sic Dauid, quo quis unquā deo fidentior fuit, imbecillitati tamē humanæ cōscius aiebat. Delicta quis intelligit? ab occultis meis mūda me. & eius filius Salomon. Quis pōt dicere mundū est cor meū, purus sum a peccato? hæc atq; eiusmodi loca scio à plerisq; in hoc cōsessu diuersam in partē accepta fuisse, sed mihi ea uia magis eligēda uisa est, quæ toti scripturæ maximè sit cōsentanea, in qua reperio iustos fidere quidem, neq; tñ sibi quicq̄ arrogare, et pharisæo qui sua facta iactare ausus fuerit, humilis publicanus est antepositus, ut illa meritò magni Gregorij nostri snīa passim cōmendetur ac prædicetur. bonorū. s. mentiū esse, ibi culpā agnoscere, ubi culpa nō sit. ut nunquā timor ille qui sollicitudi-

nẽ ac studiũ ad proficiendũ parit, prætermittatur. iccirco magnus ille & doctrina & sanctitate Basilius audet quendam in ipsis angelis cũ futurum est mundi iudiciũ, timorẽ collocare, quam tamẽ sententiam Euãgelij auctoritate cõfirmat. nã ubi habemus. uirtutes cœlorũ mouebuntur, cum in Græco sit σαλευθήσονται: quasi dicas, fluctuabũt, σάλος enim turbationẽ maris significat, ipse sic ait. Quis sine timore erit? ne angeli quidẽ. astabunt. n. & ipsi, nõ tãquam rõnem reddituri. sed tamen gloriosa illa tãti regis declaratio atq; præsentia oĩbus terrorẽ inijciet. Et hæc quidẽ Basilius scriptis prodidit, at Hilarion ille tãta sanctitate uir, factis etiã suum timorẽ declarauit, qui cũ acturus iam eẽt aĩam, sensit se trepidare, ut cogeretur animare sese, atque animũ suum recordatione suæ tot annorũ seruitutis in deũ cõsolari. Et tñ in hoc timore quẽ dicebamus, & hac animi submissione, ad quam etiã Diuinis oraculis & sacris auctoribus inuitamur, uidete quàm ingentes fidendi thesauros nobis eadẽ Diuinæ oracula subministrẽt. Precaturi iubemur patrẽ appellare Deũ, qua uoce quid nobis non possumus polliceri? is appellari Pater uult, qui proprio filio nõ pepercit, sed pro nobis oĩbus tradidit illũ, omnia ꝑfecto nobis, si ipsi uoluerimus, cũ illo etiã donaturus, qui cõquerentibus hominibus quòd essent derelicti, ait. nũquid põt obliuisci mulier infantẽ suum, ut non misereatur filij uterĩ sui? quòd si illæ oblitæ fuerint, ego tui non obliuiscar. omnium mulierum tenerrimæ in filios charitati suã antepoenit. iccirco alibi seruator ait. Si uos cum sitis mali, nostis res bonas dare filijs uestris, quãto magis Pater uester cœlestis (ipsa uidelicet bonitas) dabit spiritum sanctum petẽtibus se. ob hanc eandẽ causam, parabolã illam inducit ado-

lescentis decoctoris, qui oēm, quam à patre acceperat substantiā consumpsisset cum meretricibus. hunc tñ ubi reuertentē pater, quantum oculi ferre poterāt, intuitus è longinquo est, tantum abest, ut irasceretur, ut ēt misericordia motus sit. atqui ne ad horā quidem seueriorē simulare uultum potuit, qd' improba perditi filij facta merebantur, non saltem tādiu expectauit, dum ille accederet, qd' omnibus modis æquum erat, sed ipse accurrit, irruit in oscula, iubet ꝓferri stolam præcipuā, annulum, calceamenta, occidi uitulū illum saginatū ac selectum, adhiberi symphoniā & chorum, deniq; omnia præ se amoris & gaudij signa tulit pro recepto perditissimo filio, quāta maxima potuisset ꝓ optimo. Quē desperatissimū animum non erigat ad spem ingētem hæc similitudo? quē supremis inuolutum sceleribus nō animet, nō ad sperandā ueniam solum, uerum ēt ad maxima expectanda præmia? cum uideat hunc, qui sola primū necessitate adductus, ad patrem reuersus sit, tantis perinde honoribus affectum, quasi non dico nihil unq̄ peccauisset, sed in egregia facta semper incubuisset. Tantum ergo quisq; post mercenarij cogitationē, in huius ꝓpositæ similitudinis exēplum, ueros filij affectus induat, & ex animo agnitis uitijs suis, atq; peccatis, q̄uis perditissimus hactenus filius, ad benignissimū hunc patrem reuertatur. agnoscet hic pares cum euangelica parabola in eadē causa esse personas, ut modis omnibus sit sperādus humanissimus idē boni parentis occursus, & æque liberalis receptio filij, si cum seriò pœniteat malè superioris actæ uitæ, eamq; detestetur, qd' reconciliatæ cū Deo amicitiæ pignus ingens est. Nam quēadmodum idem Basilius, cuius dudum feci mētionem, ait, tūc ꝑsuadere sibi quisq; potest, remissa sibi à Deo

fuisse peccata, cum in se affectũ illum sentit, ut dicere possit. Iniquitatem odio habui, & abominatus sum, legem autem tuam dilexi. Scio ego partem hanc ingentem habere latitudinem, ut non æqua mensura omnes illud in se experiantur ac sentiant, quod ait Apostolus. ipse enim spiritus testimonium pbibet spiritui nostro, q̃ filij Dei sumus, sed illud tũ audebo affirmare, in diuerso anteactæ uitæ statu, ei qui redire studiose aliquando decreuerit, suam nunquã defuturã partem eiusdem testimonij spiritus, quæ eousque sedatum illius animũ reddat, ut ne continuis agatur cogitationum fluctibus. nam nihil omnino unquam commoueri tã penè mihi difficile uidetur, quàm mare sine ullo undarum fluctu prorsus reperiri. quod cum propheta se assecutum sperauisset, dixissetq́; ego autem dixi in abundantia mea non mouebor in æternum, mox expertus aliud est, ut dicere rursum cogeretur. Auertisti faciem tuam à me, & factus sum conturbatus. Hæc mihi tuta, atq; ut dici solet, regia uisa est uia, quæ & ijs, qui Deum quærunt, abundè fidendi facultatem subministrat, & inanem illam non tam fiduciam quàm temeritatem explodit eorum, qui Dei gratiam in occasionem carnis conuertunt. Et miror sanè quo pacto inueniri quis possit (quanquàm hac ætate plures repertos audio) qui in pessimè factis quotidie sese exercens, concipere animo hanc fiduciam possit, ut confidat p̃pitium se habiturum Christum, cuius sanguinis preciũ cõtinuè impijs ac sceleratis operibus contemnat, atq; conculcet. Iubeor (inquit) ex scripturis fidere. non nego, sed quo pacto eædem scripturæ id iubent? fiduciam (inquit) habemus ad Deum, sed quid antea dictum est? si cor nostrum non reprehenderit nos. & , Vos amici mei eritis,

tantumne? Immò si feceritis quæ præcipio uobis, & , Si præcepta mea seruaueritis, manebitis in dilectione mea. Cernis ubiq; propositam conditionem? sic & propheta. misericordia autem Domini ab æterno & usq; in æternũ super timentes eum, & iustitia illius in filios filiorum, ijs qui seruant testamentum eius, & memores sunt mandatorum ipsius ad faciendum ea. Verum ut aliquando finem dicendi faciam Patres amplissimi, duabus à uobis propositis quæstionibus, eo consilio dedi operam, ut responderem, ut non solum quod quæreretis, declarare conarer: uerum etiam causæ, quamobrem ista quærantur, occurrerem, & malitiam aperirem, cum eorum, qui peruersis itineribus imputatæ, quam uocant, iustitiæ uocabulo, neglecta recti usus ratione, abutuntur, tum etiam eorum, qui nescio cuius certæ fiduciæ in Deum prætextu, in ipsum Deum & Christum eius ingrati & impii sunt. quæ an sim assecutus, iudicium erit uestrum. ad quos etiã, rectè ne an aliter hæc à me omnia dicta sint, pertinet iudicare.

Dixi.

ISIDORI CLARII BRIXIANI EPI-scopi Fulgiñ. De Gloria, ad Patres Concilij Tridentini, oratio prior.

CVm omnia quæ in hoc celeberrimo totius Christiani orbis conuentu sunt agenda, uideã à uobis, præstantißimi, atq; optimi Patres, saluberrimè sapiẽtissimeq; peruestigari, Tum illud in primis, nõ sine maiorum tñ exemplo, prudentiæ plenum excogitatũ est, ut quouis in solenni consessu haberetur oratio, qua uidelicet, uel ignauiores excitẽtur, uel excitati magis inflãmentur, et animi tãtarũ rerum magnitudini pares, atq; in morem arcus intenti semp adhibeãtur. Quod nisi nunc fiat, quonam unq̃, obsecro, tpe uel antea fuit faciẽdũ, uel erit in posterum? Nam post seruatoris Christi Dei aduẽtum, eiusq; cœlestem philosophiã in orbem omniũ terrarum inuectã, quæ fuere unq̃ sæcula cum nostro hoc miserrimo, ac perditissimo cõferenda? quo mores inuersi, dogmata corrupta, diuina, humanaq; omnia confusa, tantæq; omnium oculis offusæ tenebræ, ut uerè Christum nunc in mortalium cordibus mortuum, quẽadmodum olim in cruce accidit, significare uideãtur. Quare in tanta rerũ necessitate, nulla monita, nullæ adhortationes supuacaneæ cuiquam existimari debent, & nihil non tentandũ ab omnibus & exquirẽdum ac proferendũ in medium, dum aliquis adhuc superat halitus, neq; dum Christianæ rei curatio est desperanda. Hæc mecum ipse interdũ uersans, quẽ uos (quæ uestra fuit erga me summa benignitas) quotã esse uestri partẽ nõ estis dedi

gnati, ne iſtam de me opinionē ſpes omni rurſus ex parte fruſtretur, cogitaui ineundā eſſe mihi rōnem, & inueniendam uiam qua aliquid et ipſe afferā ne ocioſus omninò uidear acceſſiſſe. Enimuerò cum multa ſint ac ferè innumera machinamēta, quibus antiquus ille noſtri generis hoſtis die noctuq; indefeſſus ac pugil ad nos fallendos deiiciendosq; uti cōſueuit, tum illa obſeruāda in primis ſunt, quæ illum in primis ad maxima quæq; facinora à condito orbe, atq; adeò ante orbem fortaſſe conditū nouimus exercuiſſe, quibusq; (ut coniicere mihi in hoc ipſo agendarum rerum exordio uideor poſſe) prouinciā hanc ingentē, niſi cauerimus circūſpectiſsimè, concutere molitur. Ea eſt gloriæ cupiditas, quæ cùm ſe prius ulla inſtaurādæ ruinæ ſuæ ſpe, miſer perdidiſset, hoc tanq̄; panchreſto machinamēto uſus, hominum genus & in ipſis ꝓgenitoribus, et ſæpius in eorum poſteris perdere eſt conatus. Videte.n. quantā hoc uitium habeat efficaciam. Purgatiſſimæ illæ atq; acutiſſimæ angelicæ mentes, quibus nulla caligo, quæ frequētiſſimè mortales hebetat uiſus, obducta eſt, intuētibus, ut tam facile, quēadmodū nos, ignoratōe falli poſſint, ubi hæc gloriæ cupiditas eorum cogitationes inuaſit, tam portentoſa inſania fuerunt occupatæ, ut ad ſummi rerū omniū Auctoris æqualitatē accedere ſe poſſe ſibi pſuaderēt, quare merita ſanè auſus tā temerarios ſequuta eſt ultio, ut qui in cælum ac Dei ſedem gigātum more aſcendere ſint conati, in ꝓfundiſſimas abyſſos demerſi ſint. Hoc inſtructi ipſi experimento, & agnita in ſeſe huiuſce peſtis ui, nullū eſſe præſentius malum ad perdendū hominē intellexerunt. Quare infœlicis fœminæ cogitationi inſeruerunt, fore, ut ſi ligni illis à Deo interdicti, fructu ueſcerentur, eſſent ueluti dij,

Digitized by Google

& hac huius appetitæ gloriæ tãq̃ esca summã generi nostro perniciem in ipso eiusdẽ generis exordio attulerunt. Hæc in prima hominũ origine iacta fundamenta, mox in Adæ liberis iã tũ cæperũt adolescere. Neq;.n.aliã ob cãm in cædẽ fratris Chaimus incitatus est, q̃ q̇ illi sibi à Deo anteferri intelligeret. Deinde in tã ingens ædificiũ puecta sunt, ut si oĩa quæcũq; supioribus oĩbus seculis acciderũt, recensere libeat, maxima quæq; mala ac dãna ab hoc uitio profecta inueniantur. Hinc.n. intẽperans dominandi libido perpetuis calamitatibus populos gentesq; diuexauit: Hinc innumeræ cædes, eæq; miserãdæ, ut sæpenumero filij in parentũ uitam grassati sint, & à quibus in hanc lucem fuissent æditi, eos luce priuarint: fratres mutuis se gladijs trucidauerint; nõ sanguini, nõ ætati ignotũ sit: et à quibus feræ etiã ipsæ, natura extimulante, abstinere consueuerũt, ab iis homo animal ratione præditũ, gloriæ facibus incitatus non abhorret, Hinc in angustum coacti christiani regni fines, dum principes ipsi suã quisq; gloriã, ut sibi psuadent, uel cõseruare, uel augere cõtẽdit, intereà illæ ex gentibus primitiæ, fideiq; nostræ cunabula in impiorũ manibus posita sunt, & homines p qbus CHRISTUS *mortuus est, tã innumeros, nostri principes, q̇ à* CHRISTO *cognomen acceptũ usurpare audent, hostiũ esse ludibrio, prædæ, dilacerationi patiuntur atq; adeò cõmittunt.* Rem *profectò non fontibus quos propheta postulabat, deflẽdã, Sed torrentibus lachrimarũ. Hinc immanes opes, insatiabilisq; habẽdi cupiditas: Hinc mõstrosa penè dũ splendorẽ studemus, ædiũ structura, & in uictu cultuq; luxuries, cũ intereà infinita inopũ multitudo esuriens sine operimẽto, sine lare ac foco, frigore fameq; conficitur. Hoĩes eãdem*

sortiti naturam, quibus eundem solē illucescere, quos eadē spirabili aura, eisdem ex æquo elementis frui Deus opt. Max. uoluit, tanq̄ alterius generis animātia contēnuntur. Illi ipsi quos Dei filius Iesus Christus dn̄s ac Deus noster eo honore dignatus est, ut fratres suos appellauerit, ò ue- cordiā, ò cimerias tenebras; ij Christi fratres, à conseruis suis, metu ne quid humanæ gloriæ deperdatur, tanq̄ igno- ti, atq; adeò ueluti res nibili negliguntur: Qui si cogitarēt eosdem ipsos quos idem omnium dn̄s Christus hic fratres agnouit, in maximo illo omniū hominum qui à mundi ori- gine ad illud usq; tēpus fuere, conuētu cum ipso Christo in gloria affuturos, profectò nō hos ut cōseruos tantū uere- rentur, uerū ut cōciliatores colerent, per quos in beatæ il- lius uitæ ac ueræ gloriæ cōmercium introducerētur. Sed ne a ꝓposito deflectamus, nō fuit satis huic uitio corporea hæc atq; externa ꝑmiscere atq; cōfundere, nosq; in illis di uexare, nisi id qđ in homine præcipuum est, suo fermento corrūperet ac labefactaret. Nā quid est ingenij exercita- tiōe præstantius? qua una in primis re, diuinū quid esse ho minē intelligimus, cum eū tot artes, tot disciplinas cerni- mus excogitauisse. At cū disciplinis omnibus scopus unus ipsa nimium ueritas ꝓposita sit, qua sublata, homines innu meros se in laqueos induere necesse est, ubi gloriæ studium animos obsederit, exigua mox, atq; adeò nulla potius in- terdum ueritatis habetur ratio, cuius inueniēdæ causa dū- taxat in humanæ uitæ usum inuectæ sunt disciplinæ. Hinc tā multæ philosophorū sectæ, eæq; ita dissectæ inter se, dū efficere conatur unusquisq;, ut ea, cui ipse addictus sit, cæ- teris antecellat, ut si quis ante agnitos hosce philosophos lucis aliquid in sese habuisset, illud est ipsum lectis eorum

disceptationibus,pugnarumq; labyrinthis, cogatur amittere, Tantum abest ut quicq̃ inde ad ueritatem assequendã cõmodi adipiscatur. Atq; utinã externæ tantùm phiæ regionẽ hæc fera deuastauisset,nã ea res christiano orbi utilitati,uel exiguo certe detrimento, ut qua non admodum egeamus esse potuisset, Sed cum in uineã dñi iam dudum inuaserit,decorẽ abstulerit,fructus perdiderit,ut pro dulcibus uuis labruscas iam,aut rectius ut dicã,spinas proferat,quid posthac in re christiana,cui ꝓpositum est una ueritate ipso Deo niti,est expectandũ? Obseruate.n. quæso, mecum attentius:nã hæc est res qua nulla unq̃ esse poterit generi hominum ꝑniciosior. Habet christiana ꝓfeßio quædã in primis,quibus philosophia illius omnis cõstat,ea uero sunt,fides,iustificatio,recte facta,gratia,libertas arbitrij. Hæc multis ab hinc annorum millibus diuina oracula ita ꝑdiderunt,ut ea uetus quidẽ lex ꝑ Mosen Hebræis tradita,subobscurius quidẽ,sed tñ acutius intuentibus demonstrarit. Noua uero atq; euãgelica tam aperte ꝑtulerit, ut quæuis pietate præditæ mentes non multo negocio, quæ saltẽ ad salutem sunt necessaria,per se queant intelligere. Accesserunt è toto penè dicã orbe,uiri doctißimi, qui sua et eruditione et pietate si quid supesset offendiculi,ita uiã cõplanarint,ut uel cæci tutò ingredi poßint, Nunc eadem ipsa post tã multa sæcula,tot adhibita lumina,hanc unã ob causam,q̃ partem quisq; suã cui se addixit,tueri mordicus uult,perinde in controuersiã uocãtur,atq; obtorto collo ad tribunalia,unde iãdudũ recesserunt,ꝑtrahuntur,quasi de ijs nunq̃ superioribus sæculis fuerit diſputatum. Id uerò quanta cum utilitate fiat,cõsyderate. Fides hoc tẽpore ita infidè,atq; adeò ꝑfidè tractatur,ut fructus omnis, qui

proficisci ex fide solet, interea amittatur. De iustificatione, tãta animorũ contẽtione digladiamur, ut uideatur metu horum gladiorũ misera delituisse, ut ubinã gẽtium sit, nõ facile inueniatur. Hanc ea tractamus dexteritate, ut ex iustis iniquos, ex impijs impios efficiamus. Rectè facta tã crudeliter ac rabidè exagitantur, ut hæc ætas uẽdicare sibi sola poßit: quòd nunq̃ post cõditum orbẽ uenit antea in dubitationem, ut. s. inquiratur. Num rectè factis dãda sit opera? Num quæ iustè atq; honestè fiunt, boni an mali potius appellatione sint dignãda? Gratiæ uero tã ingrati sumus, ac de ea ita parum gratè uerba facimus, ut ipsam ad laxandas in omnia scelera habenas populis proponamus, eoq; rem deducamus ut Christum Dei filium, qui unã hãc ob cãm sese ad nos demisit ut essemus sancti et immaculati corã eo, omnis licentiæ atq; intẽperantiæ patronum cõstituamus. Liberum deniq;, quẽadmodum hactenus est appellatum hominis arbitrium ita in discrimen uenit, ut uel libertatis nomen, seruitutis appellatione mutetur; uel certè anceps sit cogitatio utrum illud habere necne, utilius fore homini sit statuẽdum. Ita uerum apparet uetus prouerbium. Nimium altercãdo amitti ueritatẽ. Hæc & huiusce generis alia, si ijs animis quibus hactenus factum est, tractauerimus, & philosophi, ijq; pugnacißimi, q̃ piscatorum discipuli in hoc sacrosancto Concilio esse maluerimus, metuendum est ne & nostris, & hostibus simus ludibrio, huius multorũ capitum bestiæ præda facti, cuius nolim existimetis, id me dedisse operã, ut omnium malorum, quæ ab ea ꝑficiscuntur, ordinẽ recenserem: Nã id ego omnino quidẽ si mihi, ut ait Poeta, linguæ centũ sint, oraq; cẽtum, ferrea uox, assequi posse non cõfiderem. Quid. n. sceleruM

lerum

lerũ? non hinc lõgè amplius, quàm à cæteris simul uitijs pędire est existimandũ? qũ præter q̃ qd' tam latè patet, ac ingens uitiorũ satellicium secum rapit, ut sunt cõtentiones, æmulationes, iræ, rixæ, dissensiones, hæreses, inuidiæ, ueneficia, rapinæ, homicidia, atq; id genus multa, etiam uirtutibus abuti, atq; illis ipsis crescere cõsueuit? Quid nõ audaciæ hinc expectetur, qũ (quod in rectis tantũ factis uix licet) plerosq; gloriari in malefactis & in rebus pessimis exultare, & a scriptura didicimus, & nos etiam nõ raro experimur? Quid deniq; nõ sibi polliceri hæc pestis audeat, cum proposita seruatori Christo Deo ab ipso mundi principe, regnorum omnium gloria, nõ desperarit scelestimus fore, ut oblata hac tanq̃ offa, ei ad pedes adorabũdus accideret? Hæc uera quidem esse, Patres conscripti, atq; ijs addi plura etiam posse, ita compertum uobis certò sciò, ut nullis ad ea cõfirmanda, ægere me uideam argumẽtis. Atq; illud præterea uestris bene affectis animis confisus adijciam, decreuisse uos tam immanem belluam omnino profligare, & à Tridentinis finibus quàm longissime relegare, ne uenerandũ hunc cõsessum, à quo noua quædã orbis terræ reparatio (Dei fauente benignitate) expectatur, ulla ex parte queat labefactare. Sed dubitauerit fortasse quispiam. Num hoc affectu carere omnino homines possint. Alij ne hoc quidem contenti, curiosius quærent admirati, quam ob rem tam acrem hunc affectũ nobis natura inseruerit, cuius tũ in plerisq; etiam animãtibus alijs uestigiũ quoddã inesse animaduertitur, certe, ut reliqua omittam animalia, obseruatum ẽ, Luscinia dũ cantu inter se certant, quasdã superandi gloria uitã cum cantu reliquisse. Ego uerò, quod ad priorẽ pertinet quæstionẽ, bono

Digitized by Google

uos esse animo iubeo: neq; enim animus est ab appetitu uos gloriæ prorsus auocare, sed à falsa atq; inani (Si qui forte inter tā multos humani adhuc aliquid patiuntur) ad uerā solidamq; transferre, eoq; rē deducere, ut quū hac in parte ob ignorationē multa peccantur, agnita rerū ueritate, qđ hactenus dāno fuit, summæ posthæc sit futurū utilitati, & hęc suo quidē loco, Nunc reliquæ occurrā uestræ dubitationi. Principio illud intelligēdum ē, hominē à Deo Opt. Max. ad maxima quæq; ac præclarissima fuisse cōstitutū, ac propterea oportuisse ut ei eximia ingentium appetitionum, & quæ tanto animante dignæ essent, semina ingeneraret, quibus sanctum hoc atq; altæ mentis capax animal utens, humilia omnia ac caduca despiceret, atq; ad summa tantū, ad quæ esset conditū, aspiraret. Nec defuit sanè optimus atq; munificētissimus rerum opifex egregio huic & admirādo operi, quādo corpori diuinis manibus in humanā hanc speciē conformato, animā omnibus numeris absolutā, omnibus cumulatā donis & uerè Pandoræ. Sed longe melius q̄ poetæ fabulantur, donū inspirauit, quæ præterea tāta prædita esset ui, ut in corpus etiam ita redundaret, ut ipsū haberet ad optima quæq; obsequētissimū, illudq; ipsa eadē suis tanq̄ radijs, uelut regio quodā obtegeret indumēto, ut q̄uis nudum, nullo tñ uestimentorū cultu ornari desideraret. Cernere erat in eo cōpendiosum quoddā eorum, quæ Deus hactenus effecisset, exēplum, ut tanta animæ ac corporis specie constās, geminum mundū, & eum qui sola mente cōspici pōt, cœlestes illos, uidelicet spiritus, et hunc qui sub aspectū cadit, referre uideretur. Quā ob causam sapientes uiri, cum tam ingentē rerum maiestatē in eo contēplarentur, Vniuersi huius uinculum ausi sunt appellare.

Sed heu calamitatē: homo cū in honore esset non intellexit, cōparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis, is, quē tantis Deus honestauerat donis, ut supremæ illæ ac cœlestes mentes ei inuidere potuissent, eò descendit miser, ut iumentorū indueret similitudinē. Quo id tādem pacto? generosos illos affectus, qui ad excolendū in primis animum adhibiti illi fuerant, ubi à præscripta sibi à Deo lege defecit, ignoratiōis tenebris circūseptus, mox ad corpus ferè, & ea quæ ad exteriorem hominem pertinere solent, in iumentorū morem stultus transtulit: qd' & poetæ, q̃uis huius erroris rōnem atq; elemēta ignorarent, et intuerentur tñ illas cōmunes cum bestijs animi affectiōes ac pturbationes uidētur animaduertisse. Finxerunt.n. Prometheū particulā ab omnibus desectā animalibus illi principi Limo addidisse, ut ira leones, fraude uulpes, rapina lupos, lasciuia equos, qd' et sacræ literæ sæpe cōmemorant, uitiosis moribus referamus; Atq; id usu nobis uenit qd' cu iuspiā regis filio accidere soleret, si ab ipso ortu in syluas expositus, & à pastoribus susceptus fuisset, is nihil aliud, nimirum ut originis suæ ignarus, tractare q̃ pastoralia studia disceret, quē si naturæ fortè ingenuitas sic ignarū ad præstantiora aliqua extimularet, ipsa . ñ educatione ac cōsuetudine, facile i hisce hūilioribus factis detineretur: Sic nos, unde simus pfecti, nihil cogitantes, ac nostrum genus obliti, nihil origine nostra dignum aggredi scimus. Quòd si nostræ nos interdū conditiōis egregia indoles spōte sua, ueluti sopore ac ueterno quodā graues excitauerit, degeneramus continuò, neq; gradu in nostro integri unq̃ consistimus. Quod in hac ipsa re quā suscepimus ptractandam, nunc mecum cognoscite. Intelligimus honorē ac gloriā

diuinum quoddã esse bonum, quæ Græcorũ et sententia est, Nam illius gradibus homines in cœlũ uidentur ascendere. Cum uerò ad maxima quæq; ac honorificẽtißima conditi natura simus, ad ea ipsius naturæ sponte inuitamur: Sed quærẽdo intereà fallimur, ab erroris opiniõe abducti, gloriæ umbrã pro eiusdem gloriæ substantia consectamur. Quem morbũ ab illis generis nostri auctoribus uidemur hausisse, qui et ipsi diuinæ cuiusdã præstantiæ illecti spe, dũ eam maxime quærerent, ab ea q̃ maxime facti fuerunt alieni. Hanc ob cãm maxima hominũ pars in multitudine diuitiarum suarũ gloriantur, Et, quẽadmodum ait Propheta alius, domum domui cõiungunt, & agrum agro copulãt, ut non sit reliquum loci, perinde quasi soli ipsi terrã habitare decreuerint. Alij seruorum gregibus, uestium splẽdore, equorum numero honestari se arbitrãtur. Alij, si ea prædi ti potentia sint, ut ꝓximum quẽq; opprimere, hostem ulcisci, impunè grassari in oẽs possint, illustre id esse ac gloriosum putant. Breuiterq; oẽs ferè derelicto uero gloriæ fonte, effodiunt sibi cisternas: quod olim questus est Deus; quæ aquas nequeãt cõtinere. At ij admonendi tã crasi erroris tamq; supinæ cogitationis interdũ essent, ac rogãdi, Num cõparandæ gloriæ id studio faciãt: Qui si ob eã ipsam causam id agere se respõderent; rursum essent interrogãdi, à quo potißimum hominũ genere hoc expectarent, à prudẽtibus ne, ac ratione præditis, an à stultis atq; insanis? Hĩc uerò neminem opinor, qui uel parum sanæ mentis habeat, ausurum fateri se tanta in re, ut est gloria, ac tã uehementer expetita, ab insanorũ iudicio potius q̃ sapiẽtum uelle pendere. Sapientis ergo, nõ qui è media Græcia sit accersitus (nã metus esset hunc nimis exactè ac ueluti aurificis state-

ra rem tractaturũ)sed unius è multitudine,& qui populari trutina uti uelit, sententiæ requiratur,atq; ut eorum infirmo animo,quãtum fieri p nos põt,tantũ concedatur, Accipiamus hominẽ cui nondum ulla christianæ philosophiæ lux affulserit,et qui præterea à gloriæ appetitione non admodum uisus fuerit abhorruisse. Videte.n.quãtum ipse me ad humanæ imbecillitatis uota demiserim,ut ethnici uiri,& eius qui nõ nihil hoc morbo potuerit laborare, iudicium in tãta re non recusem:quanq̃ turpe quidẽ est eos qui Christo nomen dedere,alijs q̃ à Christo præfixis finibus esse cõtentos,sed istis mos interim est gerẽdus. Is ergo rogatus sententiã,primũ iubebit à definitione,ut intelligatur quid sit id de quo disputetur,ĩchoari,atq; ita definiet, Gloriã esse illustrem et peruagatã multorum et magnorũ uel in suos ciues,uel in patriã,uel in omne genus hominum, famã meritorum. Dicet, Gloriã esse cõsentientem laudem bonorum,incorruptã uocem bene iudicantiũ de excellente uirtute. Item, Gloriã esse frequentẽ de aliquo famã cum laude. Addet, summã & perfectã gloriam cõstare tribus his,si diligit multitudo, si fidem habet,si cum admiratiõe quadã honore nos dignos putat. His definitionibus non erit difficile dijudicare quæ uia ad cõparandam gloriam muniẽda nobis sit,diuersamq; ac lõgè remotißimã esse eã, quam ipsi sibi sua opinione præfixerãt. Si.n.gloria est frequens de aliquo fama cũ laude,quam merẽtur laudẽ ij,qui priuati cõmodi tantùm rationẽ habent? Si ad gloriã pertinet illustris et peruagata fama multorũ, et magnorũ meritorum,uel in suos ciues,uel in patriã,uel in omne genus hominum;ij qui nihil unq̃ minus cogitant,q̃ ut in ciues,in patriam,in reliquos homines sint benefici,qui tantũ abest

ut id curent, ut contra potius, summo cum & ciuiū, & patriæ, et hominū omnium detrimēto, quærant locupletari, quā gloriæ partem sibi poterunt uindicare? Si requiritur ad gloriā ut diligat multitudo, ut fidem habeat, & cū admiratione quadam honore nos dignos putet, Diliget hunc multitudo qui sua cupiditate, atq; ingluuie efficit, ut hominum multitudo inedia cōficiatur? Fidem habebit ei aduersus cuius fraudes, insidias, machinamēta in ꝓximum quēq;, Dei atq; hominū fides est imploranda? Admirabitur hūc, aut dignum laude putabit quispiā, quem suis tantum studere utilitatibus, nullas cōmunis naturæ leges agnoscere, cognatum sibi genus pro nihilo habere, quicquid sub oculorum aspectū cadit uelle, si poßit, suum facere intellexerit? Si gloriā est cōsentiēs laus bonorum, et incorrupta uox bene iudicātium de excellēte uirtute, uiri boni ꝑfectò cui uirtutem, eāq; excellentē, deesse uiderint, nunq̄ cōmittent, ut ei diuinæ gloriæ tituli ascribātur: quam, probi oēs ex omnibus præmijs uirtutis esse amplißimū præmium cōfitentur, et eum maxime gloria excellere, qui uirtute plurimū præstet: quæ gloria tantū abest, ut per se queat consistere, ut eā sequi uirtutē uelint tanq̄ umbram, alioqui nō habere in se quicq̄ cur expetatur. Quamobrē apud Romanos quicunq; alia uia quàm bene de republ. merendo, & p uirtutes ac recte facta, honores quæsiuissent, crimine ambitus acerrime notabantur, iubebaturq; ut cui dulcis esset gloria, is uirtutem cōsequeretur, tantāq; uim in medijs illis tenebris habebāt ueritatis radij, ut ille ipse à quo de gloria sententiā postulauimus, cōfessus sit miserrimā omnino esse ambitionē, honorumq; cuotentionem. Ob eā, opinor, præcipuè cām, q ij, qui solis honorum gradibus magnos se

esse sibi psuadent, illis sunt simillimi, qui cum fingere se maiores q̃ facti a natura sint, uolunt, lignea quædã instrumenta, quas grallas uocant, subijciunt pedibus, ut statura præ alijs admirãda esse uideãtur. Audiuere iã quicunq; longe diuersis itineribus atq; erat ingrediendũ, se gloriã assequuturos hactenus sunt opinati, apertam à uiro ethnico de gloria sentẽtiam, à qua dissentire neminẽ horum ausurum puto, ne, qui in meridiana christianæ philosophiæ luce uitam degunt, ijs, qui uix in sublustri nocte uersabãtur, inferiores esse uideãtur. Audiuere nullũ esse locũ gloriæ, nisi ubi ingentia sint in patriã, in ciues, in omne genus hominũ merita; ubi ea in rectis, honestisq; factis cõfecerimus spacia, ut id simus assecuti, ut diligat multitudo, ut fidẽ habeat, ut cum admiratione quadã honore nos dignos putẽt. Hoc quantũ est? Ita magnum, ut oẽs eum uirtutis numeros pcurrisse necesse sit, qui hãc de se opinionẽ sit tandẽ aliqñ excitaturus. Quid igitur restat faciendũ? nimirum ut uetustis hisce cogitatiõibus positis, in quibus tã ridiculé ipsi sibi ad hoc usq; tẽpus imposuerunt, nouas induant, nisi forté somnijs potius, q̃ rerum ueritate uoluerint delectari. Est. n. omnino persimile somniãtibus, falsis animũ opinionibus occupare, quãdo nulla magis re alia, ij qui uigilant, à somniãtibus distant, quàm q, ea quæ à uigilantibus fiunt, uera: quæ uerò accidunt somniãtibus, falsa sunt. Si ergo pudet hactenus tã profundũ ac pudẽdum ẽt somnum dormiuisse, Age, quicunq; id passi estis, ad diuini Pauli uocẽ expergiscimini. Tẽpus, inquit, est iam nos de somno surgere, hoc est discedendũ a somnijs, quæ ẽt facta tenebricosa appellat: nempe q, ut alibi ait, qui dormiunt, noctu dormiũt. Contra uerò recté facta, arma & instrumẽta, ac facta lucis.

atq; diei uocare consueuit. Sed uereor ne si uos, quãmq̃ nolim, Patres conscripti, existimetis me nunc ad uos sermonem cõuertere, neq; de tanto cõsessu tam humilia sentire, sed quãdo cupit omnibus pdesse oratio in ijs adhuc admonendis quos cœpi, perstabo. Vereor ergo, ne si hos ita recens, è pfundis tenebris emergentes, repentè ad clarißimũ euangelicæ ueritatis fulgorẽ, euexero, oculi nondũ assueti tantũ lucis ferre non poßint. Quare, cogitaui uos, quibus id usu uenit, in quodã crepusculo collocare, atq; ita uobiscũ exiguo spacio agere, quasi nos christianos, sed tãtũ homines, hoc est rõne prædita animalia alloqui uidear. Fingamus itaq; uos ea ætate fuisse, qua homines plurimũ de hac dũtaxat exigua uita, nõ de illa ppetua cogitabant. In hoc rerum statu, præcipuã cuiq; opinor futurã fuisse curã sui conseruandi, Tum q̃ natura ad id faciendũ ppensi sumus, Tum uerò multò magis q̃ post breuis huius uitæ usurã, nihil præterea expectaretur. At cõseruandi sui rõnem unusquisq; uestrũ cogitur affirmare eã ueram esse, cũ integer homo suis partibus oĩbus cõseruatur. Deinde maiorẽ præstantiori parti curã esse adhibendã, et ei præsertim parti, cuius iactura hominis uita periclitaretur. Cũ uerò cõstet homo anima ac corpore, qđ ẽt cum reliquis animãtibus est cõmune, ea animæ pars atq; uis, quæ rõne ac mente prædita est, hominẽ constituit: qua sublata, animal quidẽ, sed homo minime appellari poterit. huius itaq; partis cura in primis habẽda fuerat: qđ quanti faciẽdũ sit, uobis ego hac similitudine subijcere oculis atq; animo affigere conabor. Sit quispiã nostrum, cui oĩum hominũ consensu, nõ Italiæ solùm, aut ẽt Europæ, quãq̃ et hoc esset magnũ, sed totius orbis omniũ terrarum imperiũ promitteretur, hac tantũ

lege ac conditiõe,ut exterior hæc facies in equi,aut leonis, aut cuiusuis bruti animãtis effigiem mutaretur,atq; in ferino uultu & uictu totã quæ reliqua esset, uita degeret, Quis tã insanè esset ambitiosus,qui se conditionẽ accipere auderet,ꝓfiteri? Et is tũ cui hoc usu ueniret, homo esse nõ destitisset,cũ ut fabulas prætermittamus,quas in re tã seria locũ habere fas non est,in rege Babilonio olim diuina potestate non admodũ absimile quid accidisse è sacris literis didicerimus. Si externã hanc corporis formã,quæ homo ipse utiq; nõ est,sed hominis potius simulachrũ, tanti faceremus,ut ob id simulachrũ conseruãdum orbis terræ imperium recusaremus Quid tandẽ,ne id quo uerè homo cõstat,amitteremus,esset elaborandũ? At quicunq; criminibus se, flagitijsq; cõtaminant,eos ab hominis natura desciscere,et belluinos induere mores certũ est.Hinc illæ Pythagoreis excogitatæ animorũ in corpora trãsmigrationes:hinc in diuinis libris diuersorũ animalium appellationibus uocati homines ut lupi,leones,equi, canes, uulpes, sues identidẽ uocitentur. In illo ergo quem dudum describebamus statu dedissetis ꝓculdubio operã,ut qđ agendum esset uitæ,uos ipsi uiuereitis,nõ aliquæ pro uobis bestiæ,et rõne præditi animãtis mores haberetis,qđ nihil aliud ẽ q̃ semp cũ rõne cõgruere,& ea quæ secũdũ naturã sunt, ita legere,si uirtuti nõ repugnauerint. At huius generis homines,nunq̃ diuitias,gloriã hanc,externũq; splendorẽ, ut rẽ honestã & expetendam sunt admirati,& dũ humanæ mẽtis uestigia apud eos fuere,id unum honorificũ esse prædicabant,qđ sapienter,iustè,cõstanter ac moderatè esset factum. Minima erat eis rei familiaris amplificãdæ cura maxima societatis & cõmunitatis ciuiũ. Censebant eandẽ

esse debere utilitatē uniuscuiusq; & uniuersorū, quam si ad se quisq; raperet, oēm humanam dissolui societatē. Aiebāt id a natura præscribi, ut hō homini, quicunq; sit ob eā ipsā cām, tñ qđ is homo sit, cōsultū uelit. Itaq; necesśario scd'm eādē naturā oīum utilitatē debere esse cōem. Quòd si ita est una cōtineri, oēs & eadem lege naturæ. Quāobrē princeps apud illos erat cōis utilitatis cogitatio: hinc illi Fabricij, Curij, Cincinati, Pauli, qui domi tenues, foris clari, seruata semp priore rei familiaris inopia, rē tantū publicā amplificabant. Intelligebant .n. nō opes atq; libidines, & uitæ luxū, sed rectè facta splendorē afferre hoībus, cū multò magis, ut huius generis hoīes pdicant, scd'm naturā sit celsitudo & magnitudo aī, itemq; cōitas, iustitia, liberalitas q̄ uoluptas, q̄ diuitiæ, q̄ ipsa (mirificum ab Ethnicis pfectum uerbū) uita, et multo magnificētius pro oībus gētibus (si fieri posset) cōseruādis aut iuuādis, maximos labores molestiasq; suscipe, q̄ sibi tantū uiuere, nō mō sine ullis molestijs, sed ēt in maximis uoluptatibus, oībus copijs abundantē. Quocirca nihil magni quicq̄ faciebant qđ nō eśset cū uirtute coniunctū, & nō solū pluris putare qđ utile uidebatur, q̄ qđ honestū, sed hæc est inter se cōparare. & in ijs dubitare turpissimū erat. Itaq; cū se ad honestatem tantū natos agnoscerent, fuere q̄plurimi, qui uni uirtuti appellationē boni tribueernt: cætera, & corporis & externa, nullo mō bona appellāda cōtenderēt. Alij minus ēt seueri, honestū tñ ita bonū asserebāt, ut oī pondere grauius eēt q̄ reliqua oīa, quæ si ex altera pte, quēadmodū in lācibus fieri solet, collocarētur, uix minimi momēti instar hērent. Cernitis, ò uiri, quantū sola naturæ nostræ cōtēplatione pfectū sit? Atq; absurdiśimas fuisse prior es il-

80

las cogitationes nūc demū cōspici apertissime, cū est intellectū, rōnem ac mentē præcipuā esse in hoie, atq; adeò quæ una hominē faciat, partem, ut tantisper solū uiuatur, dum secundum eā partē uiuitur, quā interiorem hominē sol noster Paulus appellare solet, quē etiā innouari in dies magis iubet. Sed qñ apud eos uerba facio qui Christum Dei sapiētiā, et eum, in quo sunt oēs thesauri sapiētiæ et sciētiæ absconditi, pfitentur, tēpus nunc est, ut postq̄ nostri iam oculi lucē ferre cōsueuerunt, ad illum fulgentissimū solem cōuertamur, et ab eo, cū humanæ rōcinationes, neq; satis rerum assequi exactā ueritatem queant, et fallātur interdū, certam, definitāq; de gloria sententiā accipiamus, à qua discedere et sceleratissimū et pniciosissimum fuerit. Quare adestote tota mēte atq; omni animo, et cū me hactenus, attentè (qua fuistis benignitate) audieritis, qd' reliquū est, ut multo attentius audiatis; non me, sed diuina, quæ pferētur oracula, et ipsum Iesum Christū Deū, ac Dei filiū, cuius auctoritate nitetur oratio, posthac loq existimatote. Illud uerò in primis uestris infigi animis uolo, qd' secuturæ narratiōi summo futurū est adiumēto, ipsum Dei filium nō eā solū ob cām ad nos descēdisse, ac naturā suscepisse hāc nostrā, ut post exanthlatos huius uitæ labores, beatis illis in cœlo sedibus frueremur, uerum ēt ut in hac ipsa uita, quicunq; eius parere uoluissent legibus, longe meliore q̄ cæteri, futuri fuissent cōditiōe: qd' ipsa illius uerba mihi signi ficare uidētur uoluisse, cū se uenisse dixit ut uitā haberent homines, et haberent copiosius. Ad quā rem aptius demōstrandā, latius suo loco erit exspaciādū. At gloriā, rē unā esse, ex ijs, quæ expeti maxime ab hominibus soleāt, sacræ interdū literæ declarāt, cū nō solùm mutabiliū rerū splendorē, uerum ēt illam ingentē bonorū, quæ expectamus, co

piam ac fœlicitatẽ, gloriam appellare cõsueuerunt. Hanc ergo partem Seruatori ipsi nostro curæ fuisse, ne ea in hac ipsa uita frauderemur, nihil est nobis dubitandũ. Nunc superest, ut quæ de hac re præcepta dederit, quæ monstrarit exempla, q̃ possumus, diligentißime peruestigemus.

Sed uideo, Patres cõscripti, tã angusta mihi nunc tpis spatia esse circundata, ut cum iã finiendæ potius oratiõis, q̃ dicendi ratio habẽda sit, et maxima adhuc atq; grauißima rerum supsit tractãda materies, in alterum diẽ, quæ restant, sint reijcienda. Nã etsi uos hactenus patiẽtißimos in me audiẽdo, atq; adeò libẽtißimos, & maxime fauentes linguis atq; auribus affuisse animaduerti, uitanda tñ est tãtis in rebus satietas: quæ efficere plerũq; solet, ut res uel optimas, uel ornatißimè dictas fastidiamus et auersemur. Neq; uerò horæ quæ in solenni hoc cõsessu aßignari solent, patiuntur, nisi impudens esse uelim, et nimium mihi placens, ut lõgiori oratiõe amplißimo huic, uenerãdisßimoq; Senatui obstrepã. Satis prætereà hodierna dictione sumus assequuti, ut post dãna ante oculos breuiter cõprehensimq; posita; & mala quæ ex abusu ac ignoratiõe gloriæ pficiscuntur, sola naturæ nostræ contẽplatione, & ratione ac mentis usu, absurdisßimã ac generi hominum pernicioßissimam de gloria opinionẽ, qua maxima hominum pars summo cum omnium dispendio fallitur, e medio sustulerimus, uiamq; cõmõstrauerimus, qua, gloria cõparetur. Qui uerò modus illi quærendæ ac adipiscendæ sit adhibendus, ut ea uti cùm sua, tùm proximi cuiusq; maxima cũ utilitate homines queant, id sequuturæ orationi, quam sumus polliciti, ac Deo uestræ pro me precationi, fauente, præstare conabimur, est reseruandum.

ISIDORI CLARII BRIXIANI EPI-scopi Fulgiñ. De Gloria ad Patres Concilij Tridentini, oratio posterior.

QVo pacto uenerit mihi in mentem in sanctissimo hoc cõuentu, Patres conscripti, perpetua oratione de Gloria uerba facere, mirari, post absolutã superiorẽ orationẽ, penè apud me ipse cœpi, qui nouo exẽplo rem eiuscemodi in solẽni hoc cõsessu, eo ordine, quẽ iam institui, tractandã suscepisse ausus sim: cum cæteri qui hoc loco habere orationẽ uolunt, lõgè diuersa uia ingredi cõsueuerint. Sed puto spũm illum sanctum, quẽ manifestis indicijs uidere mihi uideor, suæ inter uos præsentiæ facere significatiõnẽ, dum ea summiniſtrat, quæ tum demũ, aut potius tũc solùm ab eo pfecta agnoscimus, cum facta sunt, eundẽ ipsum effecisse occulto suo illapsu. ut in hanc uenirẽ cogitationẽ, ut uestras mentes aplica illa uniuersa armatura, aduersus pestilentissimũ hunc hostem muniret, quẽ debacchari, ubi primum sese obtulisset occasio, in clarissimo hoc cœtu uelle cerneret. Etenim cũ maximis in rebus, et instaurando toto christiano orbe, quẽ collapsum cernitis, uersandũ uobis sit, cõtinuò gloria, quæ maximi cuiusq; negocij esse comes solet, atq; ambitio, quã subtile malum, & occultã pestem, ac secretũ uirus nõ temerè uir quidã præstans appellauit, ueluti fermẽtum qd'dã, quicquid egregiè factũ fuerit, corrũpet, ac tãq̃ præstigijs nos quibusdã atq; animos nostros fascinabit, nisi circunspectè oẽs inuadendi nostri aditus illi occluserimus, et tanq̃ in munitissima nos arce fortissimis christianæ philosophiæ documẽtis circum

septa collocauerimus. Nā quæ ab externis accipiūtur, multum et illa valent quidē, quēadmodum supiori oratiōe est demonstratū. Sed nō ita in animum agere, & in illius interiora penetrare ut ignitum Dñi eloquium possunt. Viuus est.n.ait ille, sermo Dei, et efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pueniens usq; ad diuisionē animæ ac spūs. Quare si etiā eos auctores haberemus, qui et apud Græcos et apud nostros scripsere de Gloria, eaq; contēnenda, non essent tñ hi satis ad liberādos ab hoc morbo homines, Cui rei illud argumēto esse pōt, ꝙ in toto ethnicorū genere nō facile quēq̃ reperias, qui uere gloriā ac seriò calcasse prædicetur. Quid uerò nostra hæc è cœlo allata philosophia in nostris sit assequuta ut diuina, iure quēadmodum est, ita et agnoscatur quātūcunq; uires suas in ijs, qui eā susceperint, exercuerit, et si perspicuū cuiq; est, qui uel mediocriter res christianas agnouerit, suo tñ loco, neq; ita multò præest, declarabitur. Nunc pergamus reliqua: sed, pfuerit opinor, anteq̃ progrediamur, in eorū morē, qui in mōtem aliquē conscēdunt, subsistere paulisper, cōuersosq; respicere quantū hactenus uiæ cōfectum sit, et quo ordine usi fuerimus. Qua in re diuinā ego quandā uim, pfectò oratiōi meæ lucē prætulisse intelligo, quæ effecerit ut, q̃q̃ id anteà non fuerā meditatus, ea in dicēdo seruata ratio à nobis sit, quā in curandis egrotis medici adhibere cōsueuerunt. Nā ubi periculosum morbi genus ante oculos, pposuimus, multoq; plura secum afferre mala unum hoc uitium, q̃ cætera simul omnia demonstrauimus: qua arte medici quoq; uti frequenter solent, cū in officio cōtinere egrotū, eumq; sibi obtemperantē parare uolunt, mox ad morbi cām pquirendo descendimus: qđ tam est in re medica necessariū, ut nisi cognita prius prauæ ualetudinis cā, remedia, quæcūq; ad-

Digitized by Google

82

bibentur, salutaria (nisi pdesse illa fortuito cõtingat) esse nullo modo possint. Cognita uerò morbi origine, aggressi sumus ea primò medicamenta adhibere, quibus in ipso curatiõis initio locus ille animi nostri stomachus facilius assuescere posse uideretur. At efficaciora, & quæ maiorem uim habere ĩtelligeremus, huic oratiõi reseruauimus, quæ ut intimis in sensibus nostris agãt, uiresq; suas ita exerant, ut incolumes ac ualentes munus officij sui strenuè exequi oẽs possint, immortalẽ Deum precor ac quæso. Supiori oratione cùm ijs hominibus, qui prauis studijs ac rõnibus, gloriã se posse adipisci arbitrarẽtur, persuadere conaremur lõgè diuersa, atq; hactenus esset factũ, id fuisse tentãdum uia, humanis dũtaxat, atq; ab humana ratiocinatione petitis argumẽtationibus usi fuimus, quæ q̃uis multum, ut dudum dicebamus, uiriũ habeant, ut illis cogãtur homines assentiri, illa tñ uetusti hominis, qui in nobis habitat, mores ita plerũq; deprimit, ut cum meliora uideamus ac pbemus, frequentius tñ sequamur deteriora, quẽadmodũ est ẽt ab Ethnicis obseruatum. Quare maiori opus est acrioriq; adiumẽto, atq; humana cõditione prestantiori, quo & clarius illustratæ mentes & altius euectæ, humilia omnia despiciant atq; contẽnant, eoq; semp pspectent, ubi ueræ gloriæ sedẽ intellexerint collocatã. Hoc præstare eloquia diuina sola possunt; et unigenitus ille Dei filius ac sapientia Patris, cuius aduentu explosæ tenebræ sunt, quæ orbẽ omnium terrarũ obsederant; et uera lux generi nostro, qd' ut dixit Esaias, in tenebris et umbra mortis habitabat, tandẽ aliqñ est declarata. Huius nos uerbis fidẽ habere omnibus modis æquũ est. Nã cum de nobis ppheta dicat, oẽm hominem esse mendacẽ; hic ueritas est ut nõ sit metuendũ, ne illius sentẽtiã sequuti decipiamur. Est præterea nostri amã

tißimus, q̃ nos semp̃ honestissimos, nisi defuerimus ipsi nobis, esse uelit. Cuius suæ uolũtatis aptissima signa præ se tulit cũ demisit se tãta maiestas Dei filius ac Deus, & nõ angelos, sed semen Abrahæ suscepit in similitudinẽ hominũ factus, et habitu inuẽtus ut homo. Humiliauit semetipsum factus obediẽs Patri usq; ad mortẽ: mortem aũt crucis, ut nos à miserrima ac uetustißima seruitute liberatos, in uerã ac beatã libertatẽ uindicaret. Qui ergo ipse se atq; in eũ modũ nobis dedit? cur nõ multò facili⁹ reliqua oĩa secũ largietur? Quare audiendus iã ipse est, nobisq; p̃spiciendũ: q̃d ille nos cùm uerbis, tùm factis in hoc gloriæ negocio curauerit admonẽdos. Primũ ergo, si facta eius peruestigemus, nunq̃ illũ, sicut hanc, quã tãti hoĩes faciunt, semp spreuit, ita uerã fuisse gloriã aspernatũ reperiemus: q̃d adeò sic cognoscite. Libet. n. ab ipsis susceptæ nostræ carnis primordijs exordiri, quo tp̃e is Matrẽ sibi tenui quidẽ fortuna (nã hoc solidã illã, ac se dignã gloriã nõ obscurabat) et nullo opũ splẽdore delegit, eodẽ ipso tp̃e eã esse uoluit, cui Angelus è cœlo generãdũ ab ipsa Deũ prædixerit, et quæ obũbrãte sctõ illo spũ uirgo cõceperit, et uirgo peperit. Is ubi natus primũ est, pãnis quidẽ obuolutus, p̃sepe p̃ cunis nõ est auersatus ille rerũ (ò admiranda mysteria) omniũ opifex, Sed cõtinuò hymnis celebratur angelicis, et nouo stellæ ortu, lõgo terrarũ interuallo, Caldeorũ sapiẽtibus uiris indicatur, ut p̃pheticas de eo Simeõis et Annæ uoces taceã. Vbi uerò declarare se mũdo uoluit, q̃ uarijs ijsq; admirãdis, sese aperuit argumẽtis? Nũc Patris è cœlo nõ semel demissa uoce; nunc curãdis morbis, atq; excitãdis ad uitã mortuis, calcato siccis pedibus mari, sedatis imperio fluctibus, significata discipulis sua coram Mose atq; Elia maiestate, offusis eo ipso tp̃e, quo teterrimo ac crudelißimo

lißimo

lissimo mortis genere, cruce afficiebatur, mūdo tenebris, idq; nouo, et antea ignoto naturæ more: quas tenebras, & terræ motus, et petrarū scißio est cōsequuta. Post triduanū sepulchrū ipse se in immortalē uitā uictor excitauit, et intuētibus suis est demū receptus in cœlū: unde et pmissum iā spūm sanctum in rudes, et omniū egenos discipulos mittens, p eos orbē terræ eiusq; tum sapientiā, tū potentiā oēm subegit, agnitūq; est hūc esse Iesum Christū Deum ac Dei filiū, ad cuius nomē oē genu flectetur, cœlestium, terrestriū, et infernorū, et omnis lingua cōfitetur dñm esse Iesum Christum, idq; in gloriā Dei Patris, ad quē referre omnia cōsueuerat, et ad cuius declarandā gloriā omnia et agebat et loquebatur, Quā ob cām et Pater quasi uicē rependēs, dato illi nomine, qd' nomen oē superaret, hunc in ingentē illam, quā diximus, extulit celsitudinem,

Cernitis, Patres cōscripti, Seruatorē ipsum nostrū, eundēq; Dei sapientiā sapiētißime nos factis ipsis, quæ agēdæ uitæ nobis pcu' dubio exēpla ppósita sunt, admonere uoluisse, ne quāq se phibere, (Quid.n.unq aut boni, aut magni ijs inuideret, aduersum quos tātā declarauit charitatē?) quominus gloriā exquiramus. Sed expetendā eā esse quæ nos deceat, et eos quos ipse summus omniū Pater, filiorū appellatiōe est dignatus. Quare, ut q̄ lōgißime nos ab humilibus nobisq; indignis appetitionibus auocaret, nunq ijs uti uoluit, quæ stulti homines erroris opinione, sola splendorē afferre, et gloriā cōparare, sibi psuadent: qualia sunt, generis nobilitas, opes, prædia, uestiū nitor, satellitiū, atq; adeò regnū ipsum, qd' oblatū icircò fuit auersatus, q rerum maiestati, quā nobis parabat, minime esset cōsentaneū. Quæ rō, etsi mihi uidetur apertißima, eā tū hoc pacto conabor efficere aptiorē. Videte.n.iubet ipse ut à se discamus, q mitis sit atq; humilis corde. Detestatē ergo sup biā animiq; elationē? Nimirū. At, quid tā est elatū, q̄

Digitized by Google

ad cœlestis atq; immortalis regni aspirare dignitatẽ? Et tñ id ipse in primis curat ut adipiscamur, ut q̃ramus urget: reprehẽditq; eos, qui ad hoc studiũ sunt negligẽtiores. Quã ob rem ista, obsecro? Nẽpe q, dum nobis digna quærimus et ad quæ sumus facti, uult hoc uirtuti esse ascribẽdũ. Cõtrà uerò, ubi demitti nos ad humiliora cernit, quibus expetitis degenerat animus, id uitio esse dandũ iubet. Atq; hoc loco id accidit, qđ regi cuipiã usu eueniret, cui si filius esset, qui neglectis regni cogitatiõibus, humillima quæq; sectaretur, inq; ijs in primis oblectatus uersaretur: In hunc ꝑfectò cõmoueretur pater, iuberetq; ut quis esset, meminisset interdũ, deq; regno administrãdo, qđ uni sibi esset reseruatũ, tantũmodo cogitaret. Eadem quoq; reliquarũ affectionũ rõ est, ut inuidiæ, odij, cõtẽtionũ, irarum, gulæ, ac uẽtris, et eorũ quæ sub uẽtre sunt: quæ uitiosa iccircò habenda decreuit, q illa omnia ad quæ ista ꝑspectãt de gradu nos ac dignitate nostra deijciunt. Qđ ita esse, ẽt ex eo facile intelligimus, q eiusmodi affectus in bestijs ac reliquis animantibus nõ dãnantur, ꝑptereà q ab eis nihil celsius quicq̃ expectatur, cui assequẽdo appetitiões istæ, affectionesq; esse poßint ĩpedimẽto. Alioqui qđ attinuisset inuidere aut ꝓhibere potius ista homini, quo minus in uoluptates se oẽs ingurgitaret, cuius gratia omnia, quæ sub aspectũ cadũt Deus ipse cõdidisset? Hactenus ex Seruatoris Dei factis, Patres cõscripti intellectũ est, nos ad gloriã ꝓculdubio, et illã ueram, solidãq; inuitari, qđ et uerborũ suorũ oraculis aptißime significauit, ut quum dixit. Ego autẽ dispono uobis regnũ, sicut disposuit mihi Pater, ut edatis, et bibatis sup mẽsam meã ĩ regno meo. Et alibi. Nolite timere pusillus grex, q̃nquidẽ placuit Patri uestro dare uobis regnum. Quã ẽt ob cãm prædicatio hæc nostra appellatur euãgeliũ regni, cuius, quã ingentẽ habituri simus partẽ, & quasi ex æquo hereditatẽ cũ Christo diuisuri,

diuinus Paulus quodã loco studuit indicare. Hæredes, inquiẽs, Dei, coheredes aũt Christi. Et alibi admirabilius, Seruatorẽ expectamus dñm nostrũ Iesum Christum, qui instaurabit corpus humile nostrũ, ut eandẽ, quã et gloriosum ipsius corpus, formã sit habiturũ; quã supremã cùm munificentiã, tùm benignitatem quis ꝑ dignitate admiretur? ut unigena ille æqualis sũmo Patri nos puluerẽ ac cinerẽ, pari secum gloria uelit cõ decorari? Quæ cogitatio si bene penitus nostris pectoribus insideret, essemus ꝓfectò ad ei obsequendũ, et unã eius quærendã gloriã, cum præsertim hoc pacto ipsi nobis eã cõparemus, multò, q̃ sumus paratiores, magisq; animati. Sed, ut dicebamus, agnitũ est, uelle Deum nos ad gloriã esse factos, eãq; infinitã atq; incõprehẽsam, quã ꝓpheta multò ante contẽplatus, Oculus, inquit, nõ uidit Deus absq; te, quæ ijs qui te diligunt, præparauisti. Alius itẽ ꝓpheta magnitudinis loci appellatiõe effingere illã rerum magnitudinẽ conatus. O Israel, inquit, q̃ magna est domus Dñi, et ingens locus habitatiõis eius? In eundẽ modum Paulus, cũ asseq̃ui se nõ posse cerneret, ut ea eloqueretur, quæ humanis exprimi uocibus nequeunt, spacio quodã ante animi oculos ꝓposito, Vt possitis, inquit, cõprehẽdere cũ omnibus sanctis, quæ sit lõgitudo, latitudo, sublimitas, et ꝓfundum. Is ergo qui se tãtæ nobis gloriæ auctorẽ ꝓposuit, quo eã pacto adipisci nobis liceat, quid doceat, est audiẽdus. Quod uerò dicẽdi genus hac in parte est ab eo expectãdũ, q̃ qd' ipse de se et uerbis et factis significauit? Oportuit. n. inquit, Christũ pati, itaq; intrare in gloriã suã. Quare cũ nõ superesset alia nobis illius adipiscẽdæ rõ, admonuit et nos, Si quis, inquiẽs, uult post me uenire, abneget ipse se, et tollat crucẽ suã & sequatur me: Discipulisq; regni gloriã expetẽtibus, cõfestim calicẽ crucẽq; ꝓposuit, quæ una rõ est muniẽdæ nobis ad cœlũ uiæ. Vt si inspiciamus quẽadmodũ alibi admonemur in ducẽ fidei, et cõ

Digitized by Google

summatorē Iesum, qui ꝑposito sibi gaudio sustinuit crucē cō-
fusione contēpta, atq; hoc pacto in dextra sedis Dei cōsedit.
In quā unā supremáq; post omnia superata pericula ꝑspecta-
re gloriā ita nos uoluit, ut ne discipulorū quidē gaudium, &
latentē quandā gloriationē approbarit, qui ei significauerāt
ēt spūs illos rebelles sibi subiugari, Sed mox admonuit ut eum
recordarētur, qui ob iactātiā miser corruisset, dixitq;. Vide
bā Sathanā sicut fulgur cadentē e cœlo: Quare, nolite gaude
re q̃ spūs uobis subijciātur, sed potius q̃ nomina uestra scri-
pta sint in cœlis, q̃a nimirū nihil huic pñiæ, quæ cœlum para
tur, tā sit impedimēto, q̃ hic quæsita gloria. Quod Seruator
Iudæis obijciens dicebat. Q uo uos potestis credere, qui glo-
riā mutuò accipitis, & gloriā, quæ à solo Deo ē, nō quæritis?
Quos idē euangelista criminatur, q̃ dilexerint gloriā homi-
nū magis q̃ gloriā Dei, cum ex principibus multi in Dñm cre
didissent: nec tñ ob Pharisæos eū cōfiterētur, esse qui erat, ut
à synagoga nō eijcerētur. Quibus dñi Seruatoris nunc cōme
moratis uerbis satis mirari nō possum quid cuidā è nostris in
mentē uenerit, ut dicere sit ausus licere homini christiano nō
oblatū solùm accipere honorē, uerum ēt expetere. Si.n. obla
tā ab hoībus gloriā accipere Veritas ipsa Christus admonet
esse quandā alieni à fide ac pietate animi significationē, atq; à
cultu Dei, dicente Aplo, Si adhuc hominibus placerē, Christi
seruus nō essem, ij qui non datā quærunt, deteriore ꝑculdubio
erunt cōditione. Quod à præstātissimo ēt illo uiro ac uerè ma
gno Basilio añ nos fuit obseruatū. Si ullo pacto quærēda glo
ria est, cur præcipitur, ut qui hoc mundo utūtur, ꝑinde se ha
beant ac si nō utantur? Quis erit illis magnificis adhortatio-
nibus locus, ut in omnibus exhibeamus nosmetipsos, sicut Dei
ministros, in multa patiētia, in afflictiōibus, in necessitatibus,
in angustijs, in plagis, in carceribus, in seditiōibus, in labori-

bus, in uigilijs, in ieiunijs, cæterisq; eius generis multis? Quid relinquitur exquirēdi honoris spaciū ei, qui se dicit in quotidianis uersari mortibus? Ministri, inqt, Christi sūt? plus ego. Quo tādē id pacto? In laboribus copiosius, in carceribus abūdātius, in plagis supra modū, in mortibus frequēter. A Iudæis quinquies quadragenas plagas, una minus, accepi: ter uirgis cæsus sum: semel lapidatus sum: ter naufragiū feci: noctē & diē in pfundo egi: in itineribus sæpe; in periculis fluminū, periculis latronū: periculis ex genere, piculis ex gētibus, piculis in ciuitate, piculis in solitudine, piculis in mari, piculis in falsis fribus: in labore & ærūna, in uigilijs multis: in fame et siti, in ieiunijs multis: in frigore & nuditate, præter urgētē illā cotidianā solicitudinē oīm ecclīarū. Quàm lōgè fuisse ab appetitiōe gloriæ iste censendus est, qui cum sibi ob Christi rē tuendā, in his quæ cōmemoraui, esset gloriandū, uerecūdū in morē id egerit, seq; insipiēter agere sit pfessus, petieritq; ut tanq minus sapiēs gloriari pmitteretur. Quodq; hisce oībus est admirabilius, & quoduis superat dicēdi artificiū, ut res tantæ gloriæ extenuaret, ista oīa ībecillitates appellauit. Si gloriari oportet, inquiēs, quę infirmitatis meæ sunt gloriabor. Neq; uerò minoris fuit, nō artis solū, Sed animi multo magis ab omni prsus ambitione alienissimi, cū ueniendū sibi esset ad uisiones & reuelationes Dñi, nomē suū cōticuisse, & nescio quē hominē in Christo introduxisse. Optasset Paulus si hac uia Christi augēdæ gloriæ inseruire potuisset, relegari a Christo, quo nihil ei erat antiquius, atq; adeò præ quo totius mūdi regnū imperiūq; nō in hoīe solū, sed in Angelos ēt recusauisset, nullūq; q̄uis maximū dānum respuisset, ne illo destitueretur. Nā tale quippiā significare illis mihi uerbis uidetur uoluisse, cū dixit. Persuasū habeo fore, ut neq; mors, neq; uita, neq; angeli, neq; principatus, neq; uirtutes, neq; præsen

tia, neq; futura, neq; altitudo, neq; ꝑfundũ, neq; creatura alia possit nos separare à charitate Dei, quæ est ꝑ Iesum Christũ dñm nostrũ. Hoc, inquã, erat animo Paulus. Et nos expeti ab homine christiano gloriã posse, nobis persuadebimus? Apage te tã humiles tamq; hac philosophia indignas cogitatiões, quæ mihi uidẽtur Aristotele nescio quo poti⁹, niti, q̃ Christo, & cũ eodem Paulo eruditissimo christianæ doctrinæ magistro, exclamet quisq; nostrũ. Ego uero, absit ut glorier nisi in cruce Dñi nostri Iesu xp̄i ꝑ quẽ mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo, Quam.n.a mũdo expectare cupiat gloriã, cui ipse, & quẽ sibi in crucẽ actũ esse uelit? Et illud nihilominus euidẽs est ad horũ ineptias refutãdas, cũ ait. Nõ quærẽtes ab hoĩbus gloriã, neq; a uobis, neq; ab alijs. At quænã uirũ xp̄ianũ deceat gloria ex eisdẽ fõtibus hauriamus. Gloria, inquit, nostra hæc, testimoniũ cõscientiæ nostræ. Cui quæ unq̃ alia, quæcũq; ꝑficisci ab hoĩbus possit, ꝑ dignitate cõparabitur? Cui simile illud est unusquisq; opus suũ ꝓbet, & tũc in semetipso tantũ gloriã habebit, & nõ in altero: Vt .s. curet quisq; quo pacto opus suũ corã Deo probatũ reddat, & nõ quomõ ab altero laudẽ uenetur; Vt examinet quisq; sese, neq; existimet se aliq̃d esse ex alterius cõparatione. Nã ad diuinæ legis regulã metiri facta nostra debemus, nõ ad infirmitatẽ eorum qui nobis uideantur inferiores. Alio itẽ loco. Quæ est.n. nostra spes, aut gaudiũ, aut corona gloriæ? Nonne & uos ante Dñm nr̃m Iesum christũ in aduentu eius? Vos.n. estis gloria nostra & gaudiũ, Nimirũ uñ totius rei summa in prædicationis euãgelicæ incrementũ ac Christi gloriã redũdaret. Per quã gloriã iurãs interdũ, Per gloriationẽ, aiebat, nr̃am quã habeo in Christo Iesu. uolebatq; ut quicũq; gloriari uellet, in Dño gloriaretur, In quẽ modũ & multò antè fuerat à ꝓphe. ta dictũ. In Dño gloriabitur aĩa mea. Et sanè quidem, si non

aliud, duo certè, Patres cõscripti, uel tria potius, persuadere nobis nullo negocio debuissent, ut nihil de nr̃a, sed de Dei tan tũ gloria cogitaremus. Primũ si, p merita nr̃a, quæ sint, itelli gamus, qd nobis, obsecro, præter ĩnumeras cruces, æternũq; in geennã exiliũ ab iustissimo iudice, aliud debetur? Deinde qd' quicqd sumus, qd' sapimus, qd' uiuimus, qd' habemus nihil nobis, sed oĩa Deo referẽda accepta sunt. Quid.n. habes, inquit, qd'nõ acceperis? qd'si accepisti, quid pinde gloriaris qsi nõ accepis? Postremo qđ eò nobis maior fit ab ipso Deo accessio gloriæ, quo nos minus de nr̃a gloria sollicitos esse cõspexerit; qd'nõ de expectata solũ in beatis illis cæli sedibus, sed de illa ẽt, quæ ijs qui se totos, suũq; (ut pphetа ait) oẽ onus in Dñm piecere, exhiberi solet, uelim accipiatis. Qua in re declarãda, præstabitur illud ẽt, qd'priori uobis oratiõe sum pollicit⁹, cũ dixi, Seruatoris uerba illa, qbus se uenisse ait, ut sui uitã hẽrent, eãq; locupletiorẽ, ad præsentẽ ẽt uitã esse referẽda. Cuius rei dũ à me rõ redditur, attẽtis, quẽadmodũ hacte nus fecistis, nũc q̃maxime animis adestote. Cum.n. hac una plurimũ in parte laboret hoĩum ĩbecillitas, ut ne quid de huius uitæ cómodo, bonisq; deperdatur, si pbauero nos hac uia, qua ĩgredi decreuimus, omnia copiosius, q̃ reliquis uijs oĩbus esse cõsequuturos, nihil prætereа, quo minus in Christi sentẽ tiarũ et pedibus eamus et manibus, erit impedimẽto. Ac primum quidẽ cum in his pbandis nulla cuiusq̃ nostrũ ratiocinatio eã uim habere apud nos debeat, quã ipsius seruatoris au ctoritas ac pmissa, Scimus oẽs, quibus euãgelica nota historia est, eum esse pollicitũ, fore, ut quicũq; parẽtes, uel frẽs, uel sorores, uel domos, uel agros, cæteraq; huiuscemodi, ob Christũ ipsum reliquisset, ea ipsa cẽties multiplicata recipet, idq; (ut apte apud Marcum est) hac ipsa in uita. Quòd si de qualibet re (neq;.n. ppositum illi fuit singillatim oĩa enumerare) idẽ,

et de gloria, quæ pluris q̃ reliqua oĩa ab hoĩbus fit, est ꝓculdubio sentiendũ. Et ꝑfectò, ei qui christianã ꝓ̃biam profiteatur, quid nõ est plenũ gloriæ? qñ in ipso ecclesiæ ortu, quo tp̃e homini christiano nihil ꝓ̃ter dãna, et ꝑsequutiões, et mortem esset expectandũ, præcipuæ cuiusdã gloriæ genus, ꝑ Christo affici ignominia existimabatur. Ibant. n. inquit, Apl̃i gaudentes à cõspectu cõcilij, q̃ digni habiti essent ꝓ nomine Iesu contumeliã pati. Flagris fuisse cæsos, hoc dignitatẽ appellabant. Et illud Iacobi, uerè paradoxum. Oẽ gaudiũ existimatæ, frẽs, cũ in uarias tentatiões incideritis. Nõ fuerat cõtentus id gaudium appellare, sed eius esse generis uoluit, qđ oĩa simul gaudia cõplecteretur. Cogitabãt. n. quãtum esset dari hominum generi illius unigeniti Dei beneficiũ, cui aliquid aliquo pacto rependere omnẽ hoĩum gloriã superaret. Quare ausus olim fuit uir quidã ẽ nostris, et sãctiss. et eloquẽtissimus dicere, se, si ei optio ꝓponeretur, malle ꝑ Christo esse uinctũ, q̃ Angelum fieri, aut unum quẽpiã ẽ cœlestibus illis mẽtibus, Magisq; gloriosum opinari se, catenas pro Christo circũferre, q̃ in cœlo degere. O nõ minus admirandã q̃ fœlicẽ ꝓ̃biam tuã Seruator Christe. Quæ unq̃ tãtæ liberalitati referri poterunt gratiæ? qua effectũ sit, ut ꝑ te suscepta ignominia maximæ cuiq; gl̃iæ añcellat. Et satis quidẽ ista tã gl̃iosa malorũ ꝑpessio illis fuisset, ad illã gloriã, quæ haberi sub hoc sole põt, et tñ ipsi Christi sectatores, atq; in primis Apl̃i eam gloriã cõsequuti sunt, quæ uix cœlo capi posse uideatur. Quanti est. n. sola hominis umbra morbos expellit? Quãti est diuinos honores, qđ Paulo accidit ac Barnabæ, si uoluissent assequi ꝓfuisse? At nunc ẽt à mille quingẽtis, et eò amplius annis, quãta & ipsis, penè dicã, angelis inuidẽda per orbẽ oĩum terrarũ fruuntur gloria? Vt si oẽs regum omniũ, qui unq̃ fuere, honores cõiũxerimus, eos quibus istorũ, uel exigui unius corporis, reliqui pulueres affi-

ciuntur, æquare nullo mō poßint, quos multis ante sæculis diuino admonēte spū propheta cōtēplatus aiebat. Mihi uerò uehemēter honorati sunt amici tui Deus, uehemēter corroboratus est principatus eorū. Quorū itē ingentē numerū admiratus adiecit. Dinumerabo eos, et sup arenā multiplicabūtur ne uidelicet opinor, metueremus, fore, ut si res ad exiguā admodū copiā redigeretur, in eū nos numerū minime essemus recipiendi. Magna hæc profectò, Patres conscripti, ac multò maxima sunt, quæ si intimis, quēadmodū esset æquū, sensibus perciperemus, lōge maiore studio in hāc cœlestē philosophiā incūberemus, quæ nō solū futura illa atq; immortalia nobis bona cōciliat, uerum ēt huius uitæ, qđ ignorari à multis sanè doleo, splendorē, tranquillitatē, copiā multò locupletius, q̄ reliqua studia omnia subministrat. Qua in re, cū summā eorū, quæ nunc aguntur, uersari uideā, ut reliquā oēm nubē, quæ circūfusa adhuc aliquātulū nostris oculis esse posset, prorsus auferamus, libet, ppius ēt cōferre pedē, ut tanq̄ duarū uiarum cōparatiōe dijudicemus utra alteri sit anteferēda. Accipiamus ergo quēpiā ex illo hoīum genere, qđ nimis latè patere ēt inter christianos uereor, qui splendorē, fœlicitatē, iucūditatēq; uitæ, diuitijs, copijs, impio, ac corporis delitijs metiūtur, atq; hūc ipsum cū eo uiro, qui hæc à Seruatore Christo mōstrata uia ingrediatur, cōferamus: et utra horū uita, iucūdius, fœliciusq; ac gloriosius agatur, psipiciamus. Sit aliquis qui uirib⁹ ac studijs suis imperiū in q̄plurimos scit assequutus, atq; adeò magnā orbis terræ partē quibuscunq; potuerit artibus occupauerit, quid tandē obsecro, (quatenus ad imperij spectat dignitatē) splendoris et gloriæ adipiscetur? Nā primum quidē nemo hunc sapiens, et qui uel tenuiter uti rōne didicerit, hoc nomine beatum iudicabit, neq; ulla cū frui ueræ gloriæ parte patietur, si uera ea esse uolumus, quæ supiori oratiōe solidis-

ſtmis uiſa ſunt niti fundamẽtis. Relinquetur ergo ut à ſolo imperitæ multitudinis iudicio, et erroris opinione pendeat, beatũq; ſe ac glorioſum quaſi ſoniet. Quod unũ pfectò extremæ infœlicitatis eſſe atq; ignominiæ, ego quidẽ et optimus quiſq; opinor, mecum exiſtimabit, Deinde umbratilis hæc et qualis ea cũq; ſit gloria, quã pudet ẽt hac appellatione dignari, exiguis hiſce terminis, quibus illius uita tanq̃ cãcellis circũſcribetur. Nã ij ſunt quorum et uitã et finẽ eleganter ppheta deſcribens. Vidi, inquit, impium ſupereminentẽ et excelſum effectum, ſicut cedros libani, et ptranſlui, et ecce nõ erat: quæſiui eum, et nõ eſt inuẽtus locus eius. Et alibi. Perijt memoria eorum cũ ſonitu. Quãtum uerò ab huiuſcemodi hominibus ſit ſperandũ, pulchrè olim à ſapiente quodã uiro deſcriptũ fuit. Sic .n. ait. Spes impij tanq̃ lanugo eſt, quæ à uento tollitur: & tanq̃ ſpuma gracilis quæ à procella diſpergitur, et uelut fumus, qui à uento diffuſus eſt: et ſicut memoria hoſpitis unius diei ptereuntis. ſanè q̃ appoſitè et elegãter et ſapienter à leuißimis rebus minimeq; cõſtãtibus, huic uanitati adhibita ſimilitudo ẽ? Quãto uerò id gloriæ ſomnium malorũ obſeßione fiat anguſtius, opæptiũ eſt cõſyderare, Quotidianæ hunc curarũ procellæ ſolicitãt, moleſtiarũ plenæ uigiliæ, ſõni ſemp malè tuti, ſecuri nunq̃. Neq; .n. fieri põt qui ſuis omnia cõmodis metiatur, nihilq; in ſe repiat, qđ hominũ inuitare erga ſe charitatẽ poßit, illã quæ ſeruã læ erga proximum queq; fidei fons eſſe et origo ſolet, is trãquillo unq̃ animo uitæ ſalutẽ cõmittere alijs audeat, quibus tñ carere, ut qui pluribus egeat, q̃ priuati homines, nunq̃ põt. At quis hoc nõ ſolùm beatè ac glorioſè uiuere, uerum ẽt tantum uiuere appellauerit, cũ illis ſemp eſſe cogi, quorum inſidias ſemp ac dolos formidare neceſſe ſit? Quæ res ẽt id efficit ut nulla unq̃ libera iucunditate, nulla pura uel animi uel corporis uoluptate frui poßint? Ma

ximis præterea bonis, quæ haberi in hac uita possunt, ij ferè destituuntur. Quid.n.magis optãdum pace? At ijs tunc ẽt cũ pacatæ res uidẽtur, de bello sæpius est cogitãdũ, et ꝑ suas terras tanq̃ per hostilẽ regionẽ plerunq; gradiuntur. Quid itẽ est iucundius amicitia, sine cuius fructu ne uiuenda quidẽ uita esse iudicatur? At ijs quo frui pacto amicitia licet, cum ab ipsis in primis strui cõtra se insidias sciãt, qui se maxime amicos simulãt? Vt interdum in domum suã, et frẽs & filios ipsos sæuiãt, à quibus si nõ diliguntur, qui ui naturæ ad id faciẽdũ cõpelli debuissent, à quibusnã alijs hoc diligendi munus erit illis præterea expectãdum? Quid ẽt magis expetendũ est q̃ bonorum uirorũ ac sapiẽtum et fortium uti cõsuetudine? Sed ij hos præcipuẽ metuũt, uidelicet bonos, ne sibi præferãtur, sapiẽtes, ne insidiẽtur, fortes, ne audeãt. Quare relinq̃tur ut improborũ potius ac nebulonũ cõmercia amplexẽtur, eosq; magis fidos arbitrẽtur, ꝓpea q̧ huius gñis hoĩes potẽtũ fauore atq; auxilio niti necesse sit, alioq uel ipsarũ legũ iudicio dispẽdẽdos. Deficeret me dies, F̃res cõscripti, si miserę istorũ et inglorię potius q̃ gloriosæ uitæ sigillatim mala persequi uellẽ. Quare obsecro uos, ut ijs cõtenti, quæ gñatim facta leuiter sunt, cætera quæ exiguo negocio succurrẽt, uosmetipsi aĩo ꝑuestigetis. Ille nũc mihi uir ꝓferendus in mediũ, q ea tantũ ingredi uia decreuerit, quæ sit à seruatore Christo introducta: hũc uerò tãtũ ab illo altero distare inueniemus quãtũ uel cælũ à terra (placẽt.n.à diuinis scriptis acceptæ similitudines) uel oriẽs ab occidẽte disterminẽtur. Primũ hic uerũ assequetur ac solidã gloriã, et quæ optimi cuiusq; testimonio beatissima prædicetur. Quæ ẽt (id qđ multo maximũ est, & oẽs ꝑfectæ gloriæ assequtur numeros) nõ ijs, quibus exigua hæc uita terminis cõprehẽdatur, sed ꝑpetuis sempiternis sæculis ꝓrogetur atq; perduret. Deinde hanc gloriæ ꝑpetuitatẽ ingens

mētis animiq; securitas comitatur. Docetur.n. hic à Prophe ta onus oē suū reijcere in Dñm, cui se curæ esse certò sciat. Cu ius securitatis pulchrā alibi idē Propheta facit significatio= nē, q in medijs psequētiū piculis, ubi se sopori dabat, cōtinuò obdormiscebat. In pace, ingens, eodē tpe sopori me dedā, & requiescā. Itaq; & dū mortalē hāc uitā uiuit sine ulla degit sollicitudine, si ēt fractus illabatur orbis, & mori lucrū arbi tratur. Quo qd esse fælicius pōt, ut mortē, rē maxime oīum terrificā, & quā oīa animātia spōte naturæ auersantur et p= horrescūt, amet quispiā, & in bonorū loco cēseat esse cōsti= tuēdā? Hic priuatā magis uitā, si p alios id ei licuerit, minimis cōtentus amplexabitur, ueris interioris hoīs diuitijs atq; opi bus abūde locuples, in qbus noctes et dies uersari, id demū est uerè regiū, Sin præesse alijs cogetur, Deus bone, quē Solē ter ris pspicias illucescere? ut nō minora interdū, q̄ hic sol, hūm generi bona afferre uideatur. In hūc oīus oculi cōuertūtur: hūc suspiciūt? ad hūc tanq̄ ad terrenū quendā Deum se suaq; uota referunt: huius salutē suæ ipsius saluti qsq; cēset antefe= rendā. Quare tot habet stipatores corporisq; custodes, quot subiectos: dū oēs cōseruādæ illius uitæ inuigilāt, à qua sua cō moda, suā pacē, bona sua oīa intelligūt pficisci. Ab huius re= gno plurimū submota bella, pax huius fines trāquillissima oc cupat; odia, inuidiæq; pcul relegata sunt. optimus quisq; huic beneuolētia & charitate cōiungitur. Improbi, si non amare pñt rē, à qua toto uitæ genere dissidēt, admirari certè, et uel inuiti cogūtur cōquiescere. Quinā, obsecro, gloriæ (ut sic di cā) torrētes in hūc influūt? ut nomē eius terræ angustijs non cōtētū, uideatur usq; ad sydera cælūq; se recepisse. Huius rei exēplū eiudēs Cōstātinus illæ magnus præbet, qui ppea qd' Im peratorū primus Crucē, signū hactenus ignominiæ plenū ho nestauit, Christūq; in eā pro salute hominū actū, Deū esse p=

fessus est, tantus euasit, quãtum neq; superiora añ illũ sæcula, neq; quæ post illũ sequuta ẽ, unq̃ habuere, ut extremi ẽt Indi spõte missis legatis egregijsq; muneribus, illius se regno tam fæ iciimperioq; subiecerint, oĩaq; & lõge ẽt plura, q̃ ea quæ nunc de christiani uiri gloria dicebamus, illi usu uenerint. Hæc quidẽ ps, Patres cõscripti, lõgiori egebat orõne, & in q̃ tanq; latiori in cãpo expatiaremur, ut bñ penitus nr̃is hæc ueritas animis infigeret, christianã uidelicet philosophiã solã beatũ gloriosũq; efficere, ac ipsa ẽt in uita hoĩem qualecũq; uiuendi genus quisq̃ cõtempletur. Veniendũ ẽt erat ad nr̃orũ dogmatũ splendorẽ & gloriã, uidendũq; collato (ut aiũt) pede, oĩa quæ sapientissime à summis gentium philosophis sunt excogitata, si cũ rerũ nr̃arũ magnitudine et copia cõferant, puerorũ magis lusibus, q̃ sapientum cogitatiõibus esse psimilia. Sed inuitat me tpis rõ, ut de orationis clausula potius, q̃ de pro̧gãda ipsa oratiõe cogitem. Quod ut fiat, repetamus aĩo, qd hactenus dicendo fuerimus assequuti, ut qd' deinceps dicẽdũ relinqtur, q̃ poterimus breuissime absoluam⁹. Demõstratũ iã uobis est tãtũ abesse ut seruator nr̃ Christus gloriã unq̃ suis uoluerit inuidere, ut solus ipse uerã ĩmortalemq; in orbẽ terrarũ introduxerit, & hominum generi p̧posuerit assequendã, Declaratũ est qbus ipse artibus uiã sibi ad illã muniuerit, hãc tñ unam ob cãm ut eandem uiã nobis, q ab ea q̃ lõgissime aberamus, cõmõstraret. Docuerunt nos diuina oracula quatenus Christo hoĩ in gloriæ cogitatiõe sit p̧grediendũ: Vel, si malumus, quæcũq; hactenus dicta sunt, cõpendiosius cõmemorare mala ingentia, quæ ex ueri noĩs gloriæ ignoratione, p̧ficiscuntur, positæ sunt añ oculos morbi causæ, inuentæ: remedia, qbus tollatur hic morbus adhibita: Video illud restare, nisi parum periti medici officio functi esse uolumus uideri, ut addamus documenta, quibus incolumitas hæc,

quæ tāti est, ut bona omnia secū sit habitura, ꝑpetua cōserue tur. Quòd si nō minoris est uel uirtutis uel utilitatis tueri ea quæ iā parauerimus, q̄ illa acqrere, cū alioqui casus fuerit la bor q ijs parādis impēderetur, quæ cōtinuò, uel certè paulo post, essent amittenda, Multo maximo ꝑfecto huic postremæ parti studio est inuigilādū: qđ uos facturos perpetua hæc, qua usi hactenus fuistis, attētio in me audiēdo, abundè pollice tur. Duo in primis sunt, Patres cōscripti, quæ nos à fluxa ista et fucata, et (ut sic dicā) meretricia gloria eiusq; appetitione auocarē possint. Vnū, si qcqd hic cōparari glīæ pōt, cum illa glīa quæ nobis in æternitate promittitur, cōferamus. Alterū qđ mouere multo magis eū debet, qui ex animo Christi ꝑfitea tur, si cogitemus q̄tum summo illi æterno Patri pro dati in sa lutē nostrā filij unigeniti munere debeamus, ut soli illius glīæ sit studendū, Sed qđ prius propositum est, cōsideremus. Quis nr̄m tā est appetens glīæ, ut plurimi faciēdum existimaret, si unius horæ atq; adeò iusti ēt diei spacio, regē in scena ageret; cui si præterea cōditio ꝑponeretur fore, ut si leuitate illa frui uellet, totum reliquæ uitæ tēpus maximis in miserijs et corpis cruciatibus degeret, hic profectò, nisi omnino insaniret, non scenā solùm refugeret, uerū ēt uerā diurni regni administra= tionē auersaret. Sic nimirū tota uitæ huius rō est, ut nihil à fa bula, quæ in scena agebatur, distet, si eū æternitate cōferatur, et lōgissima hoīs ætas, illas bestiolas imitetur, quas apud Hip panim fluuiū nasci ferunt, quæ diē unum uiuūt, q̄rum eæ, quæ ad occidentē usq; solē uixissent, similes sint hoībus q decrepi ti moriātur. Cui rei si addas æterna ijs expectāda supplicia, q regnādi appetitiōe flagrāt, et ꝑuigilem illū uermem, ac ꝑpe tuò duraturos ignes, quibus semp sint excruciādi, quis nō ēt à totius mundi imperio facile resiliat? Atq; id est qđ Seruator Christus salutis nostræ amātissimus admonebat. Quid ꝑdest,

Digitized by Google

ingens, homini, si uniuersũ mundũ lucret, animæ uerò suæ detrimẽtũ patiatur? et, Quã dabit homo cõmutationẽ (nimirũ ne ipsum qđẽ totius mundi regnum) pro aĩa sua? Quã ob rẽ? Filius.n. hoĩs uenturus est in gl'ia pr̃is sui cum Angelis suis, et tunc reddet unicuiq; iuxta opa sua. Fingamus rursum esse hominẽ cui Italiæ regnum hodie sit decernendũ, qui ẽt admoneatur decẽ annorũ spacio regnum id illi duraturum: qđ si tãdiu expectare uellet, dum decẽnium hoc elaberetur, atq; intereà priuatus agere, fore posteà ut toti Europæ. 50. iustos ãnos imperaret, q̃ cẽsetis æquo hunc animo atq; alacri decẽ hos ãnos nõ in priuata solum, uerum ẽt tenui atq; angusta acturũ uita, si hoc ad tãti regni possessionẽ cõducere existimauerit? Qui si forte aliqua, puerili quadam appetitiõe exigui huius spacij morã nõ ferẽs, inferius ac breuius regnum alteri lõge maiori ac diuturniori præferre mallet, oẽs illum despiẽtiæ atq; insaniæ facile condẽnarent. Et tñ multos in christiano regno (qđ multo maximũ profectò huic p̃hię affert dedecus) cõperimus tã miserè despiẽtes, tãq; ingenti cura suo dãno, ut nõ angustũ tẽpus ãpliori, sed tẽpus æternitati, et exiguã puncti unius partẽ (qñ terra tota ad mundũ uniuersum puncti instar est) cœlo nõ dubitẽt anteferre. Quid hoc, obsecro, stultitiæ est? hæccine siccorum et sanorum uisa, et nõ potius uinolẽtorũ et furiosorum deliria sunt? Quid est pueros esse sensibus, si hoc non est? Quod ne usu nobis ueniat multo añ à Paulo fuimus admoniti. Quid aũt tã est puerile, q̃ ludo potius q̃ rebus serijs delectari? At uerò cum ludus ac iocus sit, toti ẽt orbi terrarũ exiguo hoc uitæ momẽto imperare, si oculos ad æternitatẽ, et immẽsa illa cœli spacia referamus, Cur semp esse pueri malumus, q̃ tandem aliqñ uiriles induere cogitatiões? Scimus hanc uitã si cum illa cõferatur, esse (ẽt ethnicorum testimonio) mortẽ: diuitias oẽs, quæ hic haberi usq̃ possunt, summã inopiã: bono=

res ac dignitates, quis maximas, lusibus (ut dicebamus) esse q̃ simillimas: delectatiões quãtascunq; præ illa ebrietate, ac torrẽtibus uoluptatis (libet.n. mirum hunc dicendi modum, quo usus est propheta de eadẽ re uerba faciens, cõmemorare) qui in illa rerũ copia promittunt, dolores esse ac molestias quasdã: corporis speciẽ q̃'ibet elegãtem et absolutã, esse deformitatẽ præ illa forma, quũ fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris sui. O uerè uanos filios hoĩm ac stolidos ẽt. Hæc scimus, inquã, & circũferimus, & prædicamus, & tã frigidè tñ, aut tã nihil potius, attollimus capita, quẽadmodũ Seruator præcipiebat, & ad illã suspicimus beatã nostrã ueràq; libertatẽ, bonorũq; oĩum copiã inexhaustã. Digni q̃bus sapiẽtiss. Salomon uerba illa idẽtidẽ obijciat, quũ inertes increpabat. Quo usq;, inquiẽs, piger dormis? q̃ñ cõsurges de sõno tuo? Ad hãc tpis & æternitatis rõnẽ, & ad gloriæ inanis fugam ꝑtinent mala atq; aduersa, q̃ si in hac uitæ umbra æquo aĩo feramus, et immortalẽ nobis fœlicitatẽ cõciliãt. & ꝑpetuas illas, ac sola cogitatione terrificas arcẽt pœnas. Iccircò cẽsebat Paulus nõ esse pares afflictiões huius tpis ad gloriã quæ in nos ẽ reuelãda. Alibi quoq; diuinũ in modũ eloq̃ẽ conatus, quãtæ sint futurorũ bonorũ diuitiæ, & q̃ exigua re cõparẽtur, ea, inq̃t, quæ in ꝑñti momẽtanea ẽ leuitas afflictiõis nostræ supra modũ in sublimitate æternũ gloriæ põdus parit nobis. Quo id tã dẽ pacto? Nõ cõtẽplãtibus nob quæ uidẽtur, sed quæ nõ uñr. Quæ.n. uidẽtur, tparia sunt, quæ uerò nõ uñr, æterna. Scimus.n. nã magni q̃dã sunt opinatores Philosophi. At nos non nitimur opinionibus. Quare scimus q̃ si terrestris domus nostra huius tabernaculi dissoluatur, ædificationẽ ex Deo habemus, domum nõ manufactã æternam in cælis. Videte, quæso, Patres cõscripti, stupidas hominũ mentes, q̃ ob tenues, nulliusq; momẽti facultates, quibus in hac scena frui possint, uel

bonores

91

honores, uel uoluptates, ingētia et picula & dāna subire nō dubitāt: tanta uerò in re, et quæ una esset æstimāda, tā sunt supini, ut nō cogitēt quātā gl'iam exiguā, quā hic pro Christo pati uelint, ignominia, et umbratilis huius glíæ fuga afferat. Si ambire terrenū quippiā et mortale in aīo est, uilißimis interdū mancipijs subijci, ut uoti simus cōpotes, nō recusamus. Tāta uerò acqrendi cœli, atq; æterni, et immēsi regni ābitiōe ꝓposita, ne saluberrimis quidē honestissimisq; Christi cōsilijs, qbus ista parātur, uolumus acqescere. Cogitate illud ēt mecum, quo pacto christianū pectus affectū esse debeat, cui diuini ēt in hac uita honores, generosè sint reijciēdi, nō hūani solū. Id qd' una hæc nr̃a phia assequi mihi ur̄ posse, neq; usq̄ tale qppiā apud alios præclarū facinus legas, quale à nr̃is patratū olim fuit, quū (ut nostis) Paulus comitē hn̄s Barnabā, quendā curasset, qui ex utero matris ita affectis pedibus ꝓdierat, ut nūq̄ ijs uti gradiēdo potuisset. Tūc. n. sublata uoce turbæ clamarunt. Dij siles facti hoībus descēderūt ad nos. Et uocabāt Barnabā, Iouē: Paulū uerò, Mercuriū, q uerbi dux esset. Sacerdos quoq; Iouis, qui erat añ ciuitatē, tauros et coronas añ ianuas afferēs, cū populis uolebat sacrificare. Quid in tā magnificis, et soli diuinitati cōsētaneis honoribus fecisset is quē cēsent, ut opinionē diuinitatis assequeretur in ætnæos ignes se dedisse præcipitē, ac demū ferrea crepida fuisse ꝓditū? At nostri ne id fieret solliciti, cōscißis ēt tunicis suis, insiluerunt in turbā clamātes et dicētes. Viri quid hæc facitis? et nos mortales sumus siles uobis hoīes: cæteraq; quæ nō minus uobis q̄ mihi nota sūt. Verè cœlestē phiam, cui nulla unq̄ par neq; fuit, neq; esse poterit, cui muneri ut aliqua ex parte grati simus, quid nobis nō est elaborandū? A qua didicimus (iā. n. ad alterā partē è duabus ꝓpositis est ueniendū) quantæ simus cœlesti illi Patri curæ, q̄tūcunq; seruando generi nostro sua stultitia

pdito, studium impēderit. Sic. n. Deus dilexit mundū ut filiū (ò rē humanæ imbecillitati, nisi fortissima haberemus firmissimaq; testimonia, atq; humilitati nō credendā) suum unigenitū daret, ut oīs qui credit in eū, nō pereat, sed hēat uitā æternā. Qui ergo pprio filio suo nō pepercit, sed pro nobis oībus tradidit illū; quo pacto non cū illo simul ēt est oīa donaturus? Et nos possumus, atq; adeò audemus humiliora tā ingēti munere cogitare? Ob hanc itē cām peracto illo magnifico redēptionis nr̄æ mysterio eundē Filium Pr̄ excitauit à mortuis, et sedere fecit ad dexterā suā in cœlestibus supra oēm principatū, et ptātem, et uirtutē, et dn̄ationē, et oē nomen qd' nominat nō solū in hoc sæculo, sed ēt in futuro, ut suspiceremus celsitudinē, in qua iam p eundē Christū nēpe os ex oßibus nostris, et carnē de carne nostra, fuimus collocati. Nā cum illo quasi primitijs quibusdā, ut alibi admonet Paulus, opinari debemus nos fuisse ad uitā excitatos, et sedere in cœlestibus p Iesum Christū. Quare mortuos nos esse idē docet, et uitā nr̄am abscōditā esse cū Christo in Deo, Atq; iccirco, Si cōsurrexistis, inquit, cū Christo, supna illa tātū quærite, ubi Christus est in dextra Dei sedēs: supera curate, nō quæ sup terrā. Has diuitias gl'iæ q cogitauerit, et mēti atq; animo benè penitus infixerit, fieri nō pōt, ut gloriā q̄uis maximā, quæ haberi in hac uita poßit, nō sub pedibus hēat ac p nihilo putet. Et Prophetæ clamor ille, qui iccircò clamare iussus est ob surdas, ad ista præsertim, hoīm aures, in eorū insonet sensibus, ubi ait. Vox dicētis. Clama. Et dixit, Quid clamabo? Oīs caro fœnū, et oīs gl'ia eius quasi flos agri: fœnū exaruit, et decidit flos. Nō potuit appositiori sil'itudine rē effingere, q̄ ut oēm humanā gloriā floribus & gramini cōpararet, quæ hodie (ut Seruator dixit) in agro sunt, et cras in clibanū mittūtur. Data est nobis ptās ut filij Dei efficiamur, Tā profusa est in nos cœlestis Patris libe

ualitas ut hēre nos filios amet. Tãto nos curat studio ut capil los ēt (mirã solicitudinē; nec unq̃ a quoq̃ parente ne somniatã quidē) numerauerit, e q̃bus ne unum quidē amittendũ esse pol licitus est. Et nos posthac uel humiliora ulla cogitabimus, uel nõ totos nos, puidentißimæ illius curæ regēdos relinquemus? Multa sũt à me, P̃res cõscripti, necessario prætermittēda, ut finē aliq̃n dicendi faciã; ne uestra q̃ tanto silentio iãdudũ audi tis, abuti uidear patiētia, quæ audiēdi attētio spē mihi ingen= tē facit sequuturæ ex mea hac dictiõe utilitatis. Cernitis. n. si terrenæ carnalisq; (ut Pauli utar uerbo) gloriæ libido tantis in negocijs dñetur, fore ut quantò res præstãtiores maiorisq; sunt põderis, tanto pniciosiora dãna christianũ orbē sint inua sura. Nã in sentētijs ferendis, hac animos nostros obsidēte, si ue eæ ad fidei dogmata, siue ad morũ ac uitæ usum ptineant, nunq̃ uel inqrendæ ueritatis, uel cõis utilitatis habebitur rõ, tãtumq; id dabimus operã ut sentētijs simus supiores. Quod quid erit aliud q̃ deteriori nostras res, q̃ nũc sunt, in statu col locare, et grauiora dãna introducere? Cõtrã uerò si omni pri uati honoris aut cõmodi cupiditate expoliati, id tantũ nobis pposuerimus, ut ea dũtaxat, quæramus, q̃bus oĩpotētis Dei et Christi eius gl'ia ppagetur, et sanctæ ipsius ecclesiæ cõmodis usibusq; pspiciatur, intelligitis et c̃ia, quorũ gratia in hãc ur bē p spũmsanctũ fuimus cõgregati, finē habitura fortunatissi mũ, et nosipsos hoc ipso noĩe, q̃ nihil priuatæ rõnis aut emo lumēti expetiueritis: immortalē gloriã, atq; adeò diuinos ho nores sequuturis oĩbus sæculis apud oēs oĩum gentium pplos esse cõsequuturos. Quibus rebus quid uestrũ quispiã, aut po tius quisq̃ hominũ maius, aut honestius optare unq̃ poterit? Cum itaq; ea sit rerum p̃ntium cõditio ut cum Christi gl'ia uestra ēt cõiuncta sit, et cũ illius neglectu, nos quoq; ignomi nia cõsequatur sempiterna, inuigilãdum die, noctuq; nobis est,

Digitized by Google

tia, neq; futura, neq; altitudo, neq; ꝓfundũ, neq; creatura alia possit nos separare à charitate Dei, quæ est ꝑ Iesum Christũ dñm nostrũ. Hoc, inquã, erat animo Paulus. Et nos expeti ab homine christiano gloriã posse, nobis persuadebimus? Apagete tã humiles tamq; hac philosophia indignas cogitatiões, quæ mihi uidẽtur Aristotele nescio quo poti⁹, niti, q̃ Christo, & cũ eodem Paulo eruditissimo christianæ doctrinæ magistro, exclamet quisq; nostrũ. Ego uero, absit ut glorier nisi in cruce Dñi nostri Iesu xp̃i ꝑ quẽ mihi mundus crucifixus est, & ego mũdo, Quam.n. a mũdo expectare cupiat gloriã, cui ipse, & quẽ sibi in crucẽ actũ esse uelit? Et illud nihilominus euidẽs est ad horũ ineptias refutãdas, cũ ait. Nõ quærẽtes ab hoĩbus gloriã, neq; a uobis, neq; ab alijs. At quænã uirũ xp̃ianũ deceat gloria ex eisdẽ fõtibus hauriamus. Gloria, inquit, nostra hæc, testimoniũ cõscientiæ nostræ. Cui quæ unq̃ alia, quæcũq; ꝓficisci ab hoĩbus possit, ꝓ dignitate cõparabitur? Cui simile illud est unusquisq; opus suũ ꝓbet, & tũc in semetipso tantũ gloriã habebit, & nõ in altero: Vt .s. curet quisq; quo pacto opus suũ corã Deo probatũ reddat, & nõ quomõ ab altero laudẽ uenetur; Vt examinet quisq; sese, neq; existimet se aliqd esse ex alterius cõparatione. Nã ad diuinæ legis regulã metiri facta nostra debemus, nõ ad infirmitatẽ eorum qui nobis uideantur inferiores. Alio itẽ loco. Quæ est.n. nostra spes, aut gaudiũ, aut corona gloriæ? Nonne & uos ante Dñm nr̃m Iesum christũ in aduentu eius? Vos.n. estis gloria nostra & gaudiũ, Nimirũ uñ totius rei summa in prædicationis euãgelicæ incrementũ ac Christi gloriã redũdaret. Per quã gloriã iurãs interdũ, Per gloriationẽ, aiebat, nr̃am quã habeo in Christo Iesu. uolebatq; ut quicũq; gloriari uellet, in Dño gloriaretur, In quẽ modũ & multò antè fuerat à ꝓpheta dictũ. In Dño gloriabitur aĩa mea. Et sanè quidem, si non

aliud, duo certè, Patres cõscripti, uel tria potius, persuadere nobis nullo negocio debuissent, ut nihil de nr̃a, sed de Dei tantũ gloria cogitaremus. Primũ si pmerita nr̃a, quæ sint, itelligamus, q̃d nobis, obsecro, præter ĩnumeras cruces, æternũq; in geennã exiliũ ab iustissimo iudice, aliud debetur? Deinde qd' quicq̃d sumus, qd' sapimus, qd' uiuimus, qd' habemus nihil nobis, sed oĩa Deo referẽda accepta sunt. Quid.n. habes, inquit, qd' nõ acceperis? qd' si accepisti, quid pinde gloriaris q̃si nõ accepis? Postremo q̃d eò nobis maior fit ab ipso Deo accessio gloriæ, quo nos minus de nr̃a gloria sollicitos esse cõspexerit; qd' nõ de expectata solũ in beatis illis cæli sedibus, sed de illa ẽt, quæ ijs qui se totos, suũq; (ut pphetã ait) oẽ onus in Dñm piecere, exhiberi solet, uelim accipiatis. Qua in re declarãda, præstabitur illud ẽt, qd' priori uobis oratiõe sum pollicit⁹, cũ dixi, Seruatoris uerba illa, q̃bus se uenisse ait, ut sui uitã hẽrent, eãq; locupletiorẽ, ad præsentẽ ẽt uitã esse referẽda. Cuius rei dũ à me rõ redditur, attẽtis, quẽadmodũ hactenus fecistis, nũc q̃maxime animis adestote. Cum.n. hac una plurimũ in parte laboret hoĩum ĩbecillitas, ut ne quid de huius uitæ cómodo, bonisq; deperdatur, si pbauero nos hac uia, qua ĩgredi decreuimus, omnia copiosius, q̃ reliquis uijs oĩbus esse cõsequuturos, nihil præterea, quo minus in Christi sentẽtiarũ et pedibus eamus et manibus, erit impedimẽto. Ac primum quidẽ cum in his pbandis nulla cuiusq̃ nostrũ ratiocinatio eã uim habere apud nos debeat, quã ipsius seruatoris auctoritas ac pmissa, Scimus oẽs, quibus euãgelica nota historia est, eum esse pollicitũ, fore, ut quicũq; parẽtes, uel frẽs, uel sorores, uel domos, uel agros, cæteraq; huiuscemodi, ob Christũ ipsum reliquisset, ea ipsa cẽties multiplicata recipet, idq; (ut apte apud Marcum est) hac ipsa in uita. Quòd si de qualibet re (neq;.n. ppositum illi fuit singillatim oĩa enumerare) idẽ

et de gloria, quæ pluris q̃ reliqua oĩa ab hoĩbus fit, est ꝓculdubio sentiendũ. Et ꝑfectò, ei qui christianã ꝑhiam profiteatur, quid nõ est plenũ gloriæ? qñ in ipso ecclesiæ ortu, quo tpe homini christiano nihil ꝑræter dãna, et ꝑsequutiões, et mortem esset expectandũ, præcipuæ cuiusdã gloriæ genus, ꝑ Christo affici ignominia existimabatur. Ibant. n. inquit, Apli gaudentes à cõspectu cõcilij, q̃ digni habiti essent ꝑ nomine Iesu contumeliã pati. Flagris fuisse cæsos, hoc dignitatẽ appellabant. Et illud Iacobi, uerè paradoxum. Oẽ gaudiũ existimatæ, frẽs, cũ in uarias tentatiões incideritis. Nõ fuerat cõtentus id gaudium appellare, sed eius esse generis uoluit, qđ oĩa simul gaudia cõplecteretur. Cogitabãt. n. quãtum esset dari hominum generi illius unigeniti Dei beneficiũ, cui aliquid aliquo pacto rependere omnẽ hoĩum gloriã superaret. Quare ausus olim fuit uir quidã è nostris, et sãctiss. et eloquẽtissimus dicere, se, si ei optio ꝓponeretur, malle ꝑ Christo esse uinctũ, q̃ Angelum fieri, aut unum quẽpiã è cœlestibus illis mẽtibus, Magisq; gloriosum opinari se, catenas pro Christo circũferre, q̃ in cœlo degere. O nõ minus admirandã q̃ fœlicẽ ꝑhiam tuã Seruator Christe. Quæ unq̃ tãtæ liberalitati referri poterunt gratiæ? qua effectũ sit, ut ꝑ te suscepta ignominia maximæ cuiq; glõiæ añcellat. Et satis quidẽ ista tã glíosa malorũ ꝑpessio illis fuisset, ad illã gloriã, quæ haberi sub hoc sole põt, et tñ ipsi Christi sectatores, atq; in primis Apli eam gloriã cõsequuti sunt, quæ uix cœlo capi posse uideatur. Quanti est. n. sola hominis umbra morbos expellí? Quãti est diuinos honores, qđ Paulo accidit ac Barnabæ, si uoluissent assequi ꝑfuisse? At nunc ẽt à mille quingẽtis, et eò amplius annis, quãta & ipsis, penè dicã, angelis inuidẽda per orbẽ oĩum terrarũ fruuntur gloria? Vt si oẽs regum omniũ, qui unq̃ fuere, honores cõiũxerimus, eos quibus istorũ, uel exigui unius corporis, reliqui pulueres affi-

ciuntur, æquare nullo mō poßint, quos multis ante sæculis diuino admonẽte spũ propheta cõtẽplatus aiebat. Mihi uerò ue hemẽter honorati sunt amici tui Deus, uehemẽter corroboratus est principatus eorũ. Quorũ itẽ ingentẽ numerũ admiratus adiecit. Dinumerabo eos, et sup arenã multiplicabũtur ne uidelicet opinor, metueremus, fore, ut si res ad exiguã admodũ copiã redigeretur, in eũ nos numerũ minime essemus recipiendi. Magna hæc profectò, Patres conscripti, ac multò maxima sunt, quæ si intimis, quẽadmodũ esset æquũ, sensibus perciperemus, lõge maiore studio in hãc cœlestẽ philosophiã incũberemus, quæ nõ solũ futura illa atq; immortalia nobis bona cõciliat, uerum ẽt huius uitæ, qđ ignorari à multis sanè doleo, splendorẽ, tranquillitatẽ, copiã multò locupletius, q̃ reliqua studia omnia subministrat. Qua in re, cũ summã eorũ, quæ nunc aguntur, uersari uideã, ut reliquã oẽm nubẽ, quæ circũfusa adhuc aliquãtulũ nostris oculis esse posset, prorsus auferamus, libet, ppius ẽt cõferre pedẽ, ut tanq̃ duarũ uiarũm cõparatiõe dijudicemus utra alteri sit anteferẽda. Accipiamus ergo quẽpiã ex illo hoĩum genere, qđ nimis latè patere ẽt inter christianos uereor, qui splendorẽ, fœlicitatẽ, iucũditatẽq; uitæ, diuitijs, copijs, impio, ac corporis delitijs metiũtur, atq; hũc ipsum cũ eo uiro, qui hæc à Seruatore Christo mõstrata uia ingrediatur, cõferamus: et utra horũ uita, iucũdius, fœliciusq; ac gloriosius agatur, pspiciamus. Sit aliquis qui uirib9 ac studijs suis imperiũ in q̃plurimos scit assequutus, atq; adeò magnã orbis terræ partẽ quib.. scunq; potuerit artibus occupauerit, quid tandẽ obsecro, (quatenus ad imperij spectat dignitatẽ) splendoris et gloriæ adipiscetur? Nã primum quidẽ nemo hunc sapiens, et qui uel tenuiter uti rõne didicerit, hoc nomine beatum iudicabit, neq; ulla eũ frui ueræ gloriæ parte patietur, si uera ea esse uolumus, quæ supiori oratiõe solidis=

ſimis uiſa ſunt niti fundamẽtis. Relinquetur ergo ut à ſolo im
peritæ multitudinis iudicio, et erroris opinione pendeat, bea
tũq; ſe ac glorioſum quaſi ſoniet. Quod unũ ꝑfectò extremæ
infœlicitatis eſſe atq; ignominiæ, ego quidẽ et optimus quiſq;
opinor, mecum exiſtimabit, Deinde *umbratilis hæc et qualis*
ea cũq; ſit gloria, quã pudet ẽt hac appellatione dignari, exi=
guis hiſce terminis, quibus illius uita tanq̃ cãcellis circũſcri=
betur. Nã *ij ſunt quorum et uitã et finẽ eleganter ꝓpheta de=*
ſcribens. Vidi, *inquit, impium ſupereminentẽ et excelſum effe*
ctum, ſicut cedros libani, et ꝑtranſiui, et ecce nõ erat: quæſiui
eum, et nõ eſt inuẽtus locus eius. Et *alibi.* Perijt *memoria eo=*
rum cũ ſonitu. Quãtum *uerò ab huiuſcemodi hominibus ſit*
ſperandũ, pulchrè olim à ſapiente quodã uiro deſcriptũ ſuit.
Sic. n. ait. Spes *impij tanq̃ lanugo eſt, quæ à uento tollitur: &*
tanq̃ ſpuma gracilis quæ à procella diſpergitur, et uelut fu=
mus, qui à uento diffuſus eſt: et ſicut memoria hoſpitis unius
diei ꝑtereuntis. ſanè q̃ appoſitè et elegãter et ſapienter à le=
uiſsimis rebus minimeq; cõſtãtibus, huic uanitati adhibita ſi=
militudo ẽ? Quãto *uerò id gloriæ ſomnium malorũ obſeſsio=*
ne fiat anguſtius, opæꝑtiũ eſt cõſyderare, Quotidianæ *hunc*
curarũ procellæ ſolicitãt, moleſtiarũ plenæ uigiliæ, ſõni ſemꝑ
malè tuti, ſecuri nunq̃. Neq;. *n. fieri põt qui ſuis omnia cõmo*
dis metiatur, nihilq; in ſe repiat, qđ hominũ inuitare erga ſe
charitatẽ poßit, illã quæ ſeruãdæ erga proximum quẽq; fidei
fons eſſe et origo ſolet, is trãquillo unq̃ animo uitæ ſalutẽ cõ=
mittere alijs audeat, quibus tñ carere, ut qui pluribus egeat,
q̃ priuati homines, nunq̃ põt. At *quis hoc nõ ſolùm beatè ac*
glorioſè uiuere, uerum ẽt tantum uiuere appellauerit, cũ illis
ſemꝑ eſſe cogi, quorum inſidias ſemꝑ ac dolos formidare ne=
ceſſe ſit? Quæ *res ẽt id efficit ut nulla unq̃ libera iucunditate,*
nulla pura uel animi uel corporis uoluptate frui poßint? Ma

ximis præterea bonis, quæ haberi in hac uita possunt, ij ferè destituuntur. Quid.n. magis optādum pace? At ijs tunc ēt cū pacatæ res uidētur, de bello sæpius est cogitādū, et ꝑ suas terras tanꝗ per hostilē regionē plerunq; gradiuntur. Quid itē est iucundius amicitia, sine cuius fructu ne uiuenda quidē uita esse iudicatur? At ijs quo frui pacto amicitia licet, cum ab ipsis in primis strui cōtra se insidias sciāt, qui se maxime amicos simulāt? Vt interdum in domum suā, et frēs & filios ipsos seuiāt, à quibus si nō diliguntur, qui ui naturæ ad id faciēdū cōpelli debuissent, à quibusnā alijs hoc diligendi munus erit illis præterea expectādum? Quid ēt magis expetendū est ꝗ bonorum uirorū ac sapiētum et fortium uti cōsuetudine? Sed ij hos præcipuè metuūt, uidelicet bonos, ne sibi præferātur, sapiētes, ne insidiētur, fortes, ne audeāt. Quare relinqtur ut īprobōrū potius ac nebulonū cōmercia amplexētur, eosq; magis fidos arbitrētur, ꝓpea ꝙ huius gn̄is hoīes potētū fauore atq; auxilio niti necesse sit, alioq uel ipsarū legū iudicio disꝑdēdos. Deficeret me dies, ꝑ frēs cōscripti, si miserę istorū et ingloriæ potius ꝗ gloriosæ uitæ sigillatim mala persequi uellē. Quare obsecro uos, ut ijs cōtenti, quæ gn̄atim facta leuiter sunt, cætera quæ exiguo negocio succurrēt, uosmetipsi aīo ꝑuestigetis. Ille nūc mihi uir ꝓferendus in mediū, q ea tantū ingredi uia decreuerit, quæ sit à seruatore Christo introducta: hūc uerò tātū ab illo altero distare inueniemus quātū uel cælū à terra (placēt.n. à diuinis scriptis acceptæ similitudines) uel oriēs ab occidēte disterminētur. Primū hic uerū assequetur ac solidā gloriā, et quæ optimi cuiusq; testimonio beatissima prædicetur. Quæ ēt (id qđ multo maximū est, & oēs ꝑfectæ gloriæ assequtur numeros) nō ijs, quibus exigua hæc uita terminis cōprehēdatur, sed ꝑpetuis sempiternis sæculis ꝓrogetur atq; perduret. Deinde hanc gloriæ ꝑpetuitatē ingens

89

fessus est, tantus euasit, quātum neq; superiora añ illū sæcula, neq; quæ post illū sequuta ē, unq̄ habuere, ut extremi ēt Indi spōte missis legatis egregijsq; muneribus, illius se regno tam fæ ici imperioq; subiecerint, cũq; & lōge ēt plura, q̄ ea quæ nunc de christiani uiri gloria dicebamus, illi usu uenerint. Hæc quidē ps, Patres cōscripti, lōgiori egebat orōne, & in q̄ tanq; latiori in cāpo expatiaremur, ut bñ penitus nr̄is hæc ueritas animis infigeret, christianā uidelicet philosophiā solā beatū gloriosūq; efficere, ac ipsa ēt in uita hoīem qualecũq; uiuendi genus quisq̄ cōtempletur. Veniendū ēt erat ad nr̄orū dogmatū splendorē & gloriā, uidendūq; collato (ut aiũt) pede, oīa quæ sapientissime à summis gentium philosophis sunt excogitata, si cũ rerū nr̄arū magnitudine et copia cōferant, puerorū magis lusibus, q̄ sapientum cogitatiōibus esse psimilia. Sed inuitat me tp̄is rō, ut de orationis clausula potius, q̄ de progāda ipsa oratiōe cogitem. Quod ut fiat, repetamus aīo, qd hactenus dicendo fuerimus assequuti, ut qd' deinceps dicēdū relinqtur, q̄ poterimus breuissime absoluam⁹. Demōstratū iā uobis est tātū abesse ut seruator nr̄ Christus gloriā unq̄ suis uoluerit inuidere, ut solus ipse uerā īmortalemq; in orbē terrarū introduxerit, & hominum generi ꝓposuerit assequendā. Declaratū est qbus ipse artibus uiā sibi ad illā muniuerit, hāc tũ unam ob cām ut eandem uiā nobis, q ab ea q̄ lōgissime aberamus, cōmōstraret. Docuerunt nos diuina oracula quatenus Christo hoī in gloriæ cogitatiōe sit ꝓgrediendū: Vel, si malumus, quæcũq; hactenus dicta sunt, cōpendiosius cōmemorare mala ingentia, quæ ex ueri noīs gloriæ ignoratione ꝓficiscuntur, positæ sunt añ oculos morbi causæ, inuentæ: remedia, qbus tollatur hic morbus adhibita: Video illud restare, nisi parum periti medici officio functi esse uolumus uideri, ut addamus documenta, quibus incolumitas hæc,

Digitized by Google

quæ tāti est, ut bona omnia secū sit habitura, ꝑpetuā cōserue tur. Quòd si nō minoris est uel uirtutis uel utilitatis tueri ea quæ iā parauerimus, q̄ illa acqrere, cū alioqui casus fuerit labor q̄ ijs parādis impēderetur, quæ cōtinuò, uel certè paulo post, essent amittenda, Multo maximo ꝑfectò huic postremæ parti studio est inuigilādū: qđ uos facturos perpetua hæc, qua usi hactenus fuistis, attētio in me audiēdo, abundè pollicetur. Duo in primis sunt, Patres cōscripti, quæ nos à fluxa ista et fucata, et (ut sic dicā) meretricia gloria eiusq; appetitione auocarī possint. Vnū, si qcqd hic cōparari gl'iæ pōt, cum illa gl'ia quæ nobis in æternitate promittitur, cōferamus. Alterū qđ mouere multo magis eū debet, qui ex animo Christi ꝓfitea tur, si cogitemus q̄tum summo illi æterno Patri pro dati in sa lutē nostrā filij unigeniti munere debeamus, ut soli illius gl'iæ sit studendū, Sed qđ prius propositum est, cōsideremus. Quis nr̄m tā est appetens gl'iæ, ut plurimi faciēdum existimaret, si unius horæ atq; adeò iusti ēt diei spacio, regē in scena ageret; cui si præterea cōditio ꝓponeretur fore, ut si leuitate illa frui uellet, totum reliquæ uitæ tēpus maximis in miserijs et corpis cruciatibus degeret, hic profectò, nisi omnino insaniret, non scenā solùm refugeret, uerū ēt uerā diurni regni administra= tionē auersaret. Sic nimirū tota uitæ huius rō est, ut nihil à fa bula, quæ in scena agebatur, distet, si eū æternitate cōferatur, et lōgissima hoīs ætas, illas bestiolas imitetur, quas apud Hippanim fluuiū nasci ferunt, quæ diē unum uiuāt, q̄rum eæ, quæ ad occidentē usq; solē uixissent, similes sint hoībus q̄ decrepi ti moriātur. Cui rei si addas æterna ijs expectāda supplicia, q̄ regnādi appetitiōe flagrāt, et ꝑpetuò illū uermem, ac ꝑpe tuò duraturos ignes, quibus semꝑ sint excruciādi, quis nō ēt à totius mundi imperio facile resiliat? Atq; id est qđ Seruator Christus salutis nostræ amātissimus admonebat. Quid ꝓdest,

ingens, homini, si uniuersũ mundũ lucret, animæ uerò suæ detrimẽtũ patiatur? et, Quã dabit homo cõmutationẽ (nimirũ ne ipsum qdẽ totius mundi regnum) pro aĩa sua? Quã ob rẽ? Filius.n. hoĩs uenturus est in glĩa pr̃is sui cum Angelis suis, et tunc reddet unicuiq; iuxta opa sua. Fingamus rursum esse hominẽ cui Italiæ regnum hodie sit decernendũ, qui ẽt admoneatur decẽ annorũ spacio regnum id illi duraturum: qđ si tãdiu expectare uellet, dum decẽnium hoc elaberetur, atq; intereà priuatus agere, fore posteà ut toti Europæ. 50. iustos ãnos imperaret, q̃ cẽsetis æquo hunc animo atq; alacri decẽ hos ãnos nõ in priuata solum, uerum ẽt tenui atq; angusta acturũ uita, si hoc ad tãti regni possessionẽ cõducere existimauerit? Qui si forte aliqua, puerili quadam appetitiõe exigui huius spacij morã nõ ferẽs, inferius ac breuius regnum alteri lõge maiori ac diuturniori præferre mallet, oẽs illum desipiẽtiæ atq; insaniæ facile condẽnarent. Et tñ multos in christiano regno (qđ multo maximũ profectò huic phię affert dedecus) cõperimus tã miserè desipiẽtes, tãq; ingenti cura suo dãno, ut nõ angustũ tẽpus ãpliori, sed tẽpus æternitati, et exiguã puncti unius partẽ (qñ terra tota ad mundũ uniuersum puncti instar est) cælo nõ dubitẽt anteferre. Quid hoc, obsecro, stultitiæ est? hæccine siccorum et sanorum uisa, et nõ potius uinolẽtorũ et furiosorum deliria sunt? Quid est pueros esse sensibus, si hoc non est? Quod ne usu nobis ueniat multo añ à Paulo fuimus admoniti. Quid aũt tã est puerile, q̃ ludo potius q̃ rebus serijs delectari? At uerò cum ludus ac iocus sit, toti ẽt orbi terrarũ exiguo hoc uitæ momẽto imperare, si oculos ad æternitatẽ, et immẽsa illa cæli spacia referamus, Cur semp̱ esse pueri malumus, q̃ tandem aliqñ uiriles induere cogitatiões? Scimus hanc uitã si cum illa cõferatur, esse (ẽt ethnicorum testimonio) mortẽ: diuitias oẽs, quæ hic haberi usq̃ possunt, summã inopiã: bono=

res ac dignitates, q̃uis maximas, lusibus (ut dicebamus) esse q̃ simillimas: delectatiões quãtascunq; præ illa ebrietate, ac tor rẽtibus uoluptatis (libet.n.mirum hunc dicendi modum, quo usus est propheta de eadẽ re uerba faciens, cõmemorare) qui in illa rerũ copia promittunt, dolores esse ac molestias quasdã: corporis speciẽ q̃'ibet elegãtem et absolutã, esse deformitatẽ præ illa forma, quũ fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris sui. O uerè uanos filios hoĩm ac stolidos ẽt. Hæc scimus, inquã, & circũferimus, & prædicamus, & tã frigidè tñ, aut tã nihil potius, attollimus capita, quẽadmodũ Seruator præcipiebat, & ad illã suspicimus beatã nostrã uerãq; libertatẽ, bonorũq; oĩum copiã inexhaustã. Digni qbus sapiẽtiss. Salomon uerba illa idẽtidẽ obijciat, quũ inertes increpabat. Quo usq;, inquiẽs, piger dormis? qñ cõsurges de sõno tuo? Ad hãc tpis & æternitatis rõnẽ, & ad gloriæ inanis fugam ꝑtinent mala atq; aduersa, q̃ si in hac uitæ umbra æquo aĩo feramus, et immortalẽ nobis fœlicitatẽ cõciliãt. & ꝑpetuas illas, ac sola cogitatione terrificas arcẽt pœnas. Iccircò cẽsebat Paulus nõ esse pares afflictiões huius tpis ad gloriã quæ in nos ẽ reuelãda. Alibi quoq; diuinũ in modũ eloqẽ conatus, quãtæ sint futurorũ bonorũ diuitiæ, & q̃ exigua re cõparẽtur, ea, inqt, quæ in ꝑñti momẽtanea ẽ leuitas afflictiõis nostræ supra modũ in sublimitate æternũ gloriȩ põdus parit nobis. Quo id tãdẽ pacto? Nõ cõtẽplãtibus nob quæ uidẽtur, sed quæ nõ uñr. Quæ.n.uidẽtur, tparia sunt, quæ uerò nõ uñr, æterna. Scimus.n.nã magni qdã sunt opinatores Philosophi. At nos non nitimur opinionibus. Quare scimus q, si terrestris domus nostra huius tabernaculi dissoluatur, ædificationẽ ex Deo habemus, domum nõ manufactã æternam in cælis. Videte, quæso, Patres cõscripti, stupidas hominũ mentes, q ob tenues, nullius q; momẽti facultates, quibus in hac scena frui possint, uel

bonores

bonores,uel uoluptates,ingẽtia et picula & dãna subire nõ dubitãt: tanta uerò in re,et quæ una esset æstimãda,tã sunt stupini,ut nõ cogitẽt quãtã glõriam exiguã,quã hic pro Christo pati uelint,ignominia,et umbratilis huius gliæ fuga afferat. Si ambire terrenũ quippiã et mortale in aĩo est uilißimis interdũ mancipijs subijci,ut uoti simus cõpotes,nõ recusamus. Tãta uerò acqrendi cœli,atq; æterni,et immẽsi regni ãbitiõe ppostta,ne saluberrimis quidẽ honestissimisq; Christi cõsilijs,qbus ista parãtur,uolumus acqescere. Cogitate illud ẽt mecum,quo pacto christianũ pectus affectũ esse debeat,cui diuini ẽt in hac uita honores,generose sint reijciẽdi,nõ hũani solũ. Id qd'una hæc nrã phia assequi mihi uĩ posse,neq; usq̃ tale qppiã apud aliõs præclarũ facinus legas,quale à nrĩs patratũ olim fuit,quũ(ut nostis) Paulus comitẽ hñs Barnabã,quendã curasset,qui ex utero matris ita affectis pedibus pdierat,ut nũq̃ ijs uti gradiẽdo potuisset. Tũc.n.sublata uoce turbæ clamarunt. Dij siles facti hoĩbus descẽderũt ad nos. Et uocabãt Barnabã,Iouẽ: Paulũ uerò,Mercuriũ,q uerbi dux esset. Sacerdos quoq; Iouis,qui erat añ ciuitatẽ,tauros et coronas añ ianuas afferẽs,cũ populis uolebat sacrificare. Quid in tã magnificis,et soli diuinitati cõsẽtaneis honoribus fecisset is quẽ cẽsent,ut opinionẽ diuinitatis assequeretur in ætnæos ignes se dedisse præcipitẽ,ac demũ ferrea crepida fuisse pditũ? At nostri ne id fieret solliciti,cõscißis ẽt tunicis suis,insiluerunt in turbã clamãtes et dicẽtes. Viri quid hæc facitis?et nos mortales sumus siles uobis hoĩes:cæteraq; quæ nõ minus uobis q̃ mihi nota sũt. Verè cœlestẽ phiam,cui nulla unq̃ par neq; fuit, neq; esse poterit,cui muneri ut aliqua ex parte grati simus, quid nobis nõ est elaborandũ? A qua didicimus (iã.n.ad alterã partẽ è duabus ppositis est ueniendũ) quantæ simus cœlesti illi Patri curæ,q̃tũcunq; seruando generi nostro sua stultitia

Digitized by Google

ƥdito, ſtudium impēderit. Sic.n. Deus dilexit mundū ut filiū (ò rē humanæ imbecillitati, niſi fortiſſima haberemus firmiſſimaq; teſtimonia, atq; humilitati nō credendā) ſuum unigenitū daret, ut oīs qui credit in eū, nō pereat, ſed hēat uitā æternā. Qui ergo ꝓprio filio ſuo nō pepercit, ſed pro nobis oībus tradidit illū; quo pacto non cū illo ſimul ēt eſt oīa donaturus? Et nos poſſumus, atq; adeò audemus humiliora tā ingēti munere cogitare? Ob hanc itē cām peracto illo magnifico redēptionis nr̄æ myſterio eundē Filium Pr̄ excitauit à mortuis, et ſedere fecit ad dexterā ſuā in cœleſtibus ſupra oēm principatū, et ptātem, et uirtutē, et dn̄ationē, et oē nomen qd' nominat nō ſolū in hoc ſæculo, ſed ēt in futuro, ut ſuſpiceremus celſitudinē, in qua iam p eundē Chriſtū nēpe os ex oßibus noſtris, et carnē de carne noſtra, fuimus collocati. Nā cum illo quaſi primitijs quibuſdā, ut alibi admonet Paulus, opinari debemus nos fuiſſe ad uitā excitatos, et ſedere in cœleſtibus p Ieſum Chriſtū. Quare mortuos nos eſſe idē docet, et uitā nr̄am abſcōditā eſſe cū Chriſto in Deo, Atq; iccirco, Si cōſurrexiſtis, inquit, cū Chriſto, ſupna illa tātū quærite, ubi Chriſtus eſt in dextra Dei ſedēs: ſupera curate, nō quæ ſup terrā. Has diuitias gl'iæ q cogitauerit, et mēti atq; animo benè penitus infixerit, fieri nō pōt, ut gloriā q̄uis maximā, quæ haberi in hac uita poßit, nō ſub pedibus hēat ac ꝓ nihilo putet. Et Prophetæ clamor ille, qui iccircò clamare iuſſus eſt ob ſurdas, ad iſta præſertim, hoīm aures, in eorū inſonet ſenſibus, ubi ait. Vox dicētis. Clama. Et dixit, Quid clamabo? Oīs caro fœnū, et oīs gl'ia eius quaſi flos agri: fœnū exaruit, et decidit flos. Nō potuit appoſitiori ſil'itudine rē effingere, q̄ ut oēm humanā gloriā floribus & gramini cōpararet, quæ hodie (ut Seruator dixit) in agro ſunt, et cras in clibanū mittūtur. Data eſt nobis ptās ut filij Dei efficiamur, Tā profuſa eſt in nos cœleſtis Patris libe

ualitas ut hēre nos filios amet. Tāto nos curat studio ut capillos ēt (mirā solicitudinē; nec ullq̄ a quoq̄ parente ne somniatā quidē) numerauerit, e qbus ne unum quidē amittendū esse pollicitus est. Et nos posthac uel humiliora ulla cogitabimus, uel nō totos nos puidentißimæ illius curæ regēdos relinquemus? Multa sūt à me, Pr̄es cōscripti, necessario prætermittēda, ut finē aliqñ dicendi faciā; ne uestra q̄ tanto silentio iādudū auditis, abuti uidear patiētia, quæ audiēdi attētio spēmihi ingentē facit sequuturæ ex mea hac dictiōe utilitatis. Cernitis. n. si terrenæ carnalisq; (ut Pauli utar uerbo) gloriæ libido tantis in negocijs dñetur, fore ut quantò res præstātiores maiorisq; sunt pōderis, tanto pniciosiora dāna christianū orbē sint inuasura. Nā in sentētijs ferendis, hac animos nostros obsidēte, siue eæ ad fidei dogmata siue ad morū ac uitæ usum ptineant, nunq̄ uel inqrendæ ueritatis, uel cōis utilitatis habebitur rō, tātumq; id dabimus operā ut sentētijs simus supiores. Quod quid erit aliud q̄ deteriori nostras res, q̄ nūc sunt, in statu collocare, et grauiora dāna introducere? Cōtrà uerò si omni priuati honoris aut cōmodi cupiditate expoliati, id tantū nobis pposuerimus, ut ea dūtaxat, quæramus, qbus oīpotētis Dei et Christi eius glīa ppagetur, et sanctæ ipsius ecclesiæ cōmodis usibusq; pspiciatur, intelligitis et cīa, quorū gratia in hāc urbē p spūmsanctū fuimus cōgregati, finē habitura fortunatissimū, et nos ipsos hoc ipsō noīe, q; nihil priuatæ rōnis aut emolumēti expetiuritis: immortalē gloriā, atq; adeò diuinos honores sequuturis oībus sæculis apud oēs oīum gentium pplos esse cōsequuturos. Quibus rebus quid uestrū quispiā, aut potius quisq̄ hominū maius, aut honestius optare unq̄ potterit? Cum itaq; ea sit rerum pñtium cōditio ut cum Christi glōa uestra ēt cōiuncta sit, et cū illius neglectu, nos quoq; ignominia cōsequatur sempiterna, inuigilādum die, noctuq; uobis est,

Pr̃es conſcripti, cogitandũq; aſſiduè quãta ſit huius ſuſceptæ puinciæ magnitudo: Renouãda uobis eſt terræ facies, et chriſtiana res dudũ plapſa, ac niſi mature ſuccurrat, ſpũm q exiguus ei reliquus eſt, exhalatura, pponitur inſtaurãda ecc̃lia, illo prætioſo filij Dei ſanguine cõparata, Lãguet miſeraq; uobis ad pedes iacet, à uertice uſq; ad imos pedes ſæuis confoſſa uulneribus, ueſtris ſeſe offert aſpectibus opẽ flagitãs, et p illũ obteſtãs, qui tãti nos fecit, ut ipſe ſe pro ſalute nr̃a æterno Patri obtulerit ſacrificiũ, qui ẽt uos idcircò paſtores conſtituit, ut diſsipatũ atq; errantẽ gregem colligeretis: qđ fractũ eſſet, cõſolidaretis: egrotũ ſanaretis, debile corroboraretis: breuiter oĩa quæ paſtorẽ decent, præſtaretis officia. Oẽs puinciæ, oĩa regna, totus deniq; chriſtianus orbis, ora, oculos, aures in uos cõuerſas hñt: malorum, quæ tã diu eos oppreſſere, finẽ à nr̃a cura, ſtudio, pietate, nunc q̃maxime expectãtes. Qui niſi pares ſaltẽ, et qui tantã oĩum expectationem æquent, conatus adhibueritis (Sed ualeãt malè ominata uerba) neq; n. pſuadere mihi ipſe poſſum tã præſtãtes uiros, et eccleſiæ Chriſti lumina, cõmiſſura, ut unde lux in oẽs terras ita ſit ppaganda, ut Turcæ ẽt ac Gentes, quæ hactenus à nr̃is dogmatibus fuere diſiunctæ, huius expertas ſplendoris, minime ſint futuræ, ab iis grauiores, q̃ anteà fuerãt, orbi terrarũ tenebræ offundãtur, et tã candidas mẽtes, tãq; pclara ingenia toleratura, ut huius immortalis gl̃iæ, quæ eos nõ in iſta ſolũ, uerum in futura ẽt uita comitabitur, põdus, ac magnitudo elabatur è manibus, ut ppetua ignominia obrui, q̃ ſempiternis apud Deũ et hoĩes honoribus malint cõdecorari. Qui honores quãti uos adhuc uiuẽtes maneãt, ſi ſcire uultis, reuocate uobis in memoriã illum diẽ, cum quidã ex hic primatibus nr̃is egregiũ illud facinus, qđ nõ facile ex animis hominũ excidet, tãtũmodo tentauerũt, et ſolã prõpti animi fecere ſignificationẽ, ut ſe uidelicet, ſi id

93

in xpianæ rei cōmodum cederet, episcopatū abdicarēt, quo hi plausu à uobis excepti sunt? quāta ēt absentes admiratiōe af=fecerunt? ut Vrbs ipsa Roma pene sit stupore perterrefacta. Quid futurū cēsetis cum ea, quæ tātū mente et cogitatiōe ac uerbis tractata fuerunt in actū prodierint, & factorū uirorū fructū salutarē, populi christiani cœperint gustare? Cū ue=stra prudētia factū erit, ut ij cultores, quorū negligētia chri=stianū regnum ita squallidū, ita in illius agri morē pigri hoīs quē describit Salomon, urticis repletū ac spinis obsitū reddi=tū est, sua rursum industria ecclesiā excolāt ac fœcūda noua=lia præparēt. Pastores gregē suū tādiu neglectū ac oberrātē, curent, reducant in caulas, saluberrimis pascuis cōsuefaciāt, uigescentē sublata macie, et ex sterili fœcundū faciant. Cū ue=stra auctoritate, principes qui hactenus intestinis odijs ac mu tua cæde nimis rabidè, et plusq̄ ciuilibus bellis tot ānos inter se decertauerūt, pacati intelligēt alia sibi posthac uia esse in=grediendū; se tanq̄ patres, pastoresq; populorū fuisse à Deo cōstitutos, decereq; se, sibi subiectos, ueluti oues, pascere non deglubere. Cōmuni trāqllitati ac paci in primis studere, quā=ta possunt ope subiectorū cōmodis inseruire, proq; eorū salu te suā ipsorū, si opus fuerit, ēt uitā pfundere. Cū uestris moni tis atq; institutis oīs ordo et sacer et pphanus suo quisq; offi=cij munere fungi nō recusabit, cū sublatis rapinis, scortatio=nibus, adulterijs, obstructis blasphemarū linguarū sepulchris illis patētibus, cōtraria ijs oīa introducētur, christianiq; agno scētur nō solo, ut nunc usu uenit, noīe, sed factis ipsis, esse qđ pfitētur. Et Christus caput ipsum nostrū qđ uitiorū pecca=torūq; nostrorū spinis miserandū in modū nunc cōfossum ac cruētatū cernimus, demū in diademate cōspiciet ac gl'ia quæ illū decet. Et quēadmodū nunc apud gētes nr̄is scelerate factis malè audit, effuso rectè factorū odore oēs intelligēt non esse

Digitized by Google

aliud nomen sub cœlo, p qđ salutē hoīum genus cōseq possit. Qualis tūc erit orbis terræ facies? q̄ illustri specie? Tūc cœlū nouū, ac nouā terrā uidebimur cōtēplari, Et qđ in fine pmittit nos hituros, fore uc₃ ut luna solis splēdorē æquet, et sol ip se septies aucto lumīe fulgeat, hoc ipso tpe repñtari. Quænā, obsecro, Pr̄es cōscripti, pectus nr̄m (cupio.n. & ipse tātæ lætitiæ eē pticeps) gaudia ptētabūt, q sola horū bonorū cōmemoratiōe præ gaudio illacrymamus? O uos ter btōs, et āpli⁹, tātæ fœlicitatis futuros auctores, O ur̄as gloriā ipsi ēt (ut nescio qđ pferā iuuenile) gloriæ inuidēdā? Beatū illū Pō. Max. cuius auspicijs tot sæculis ignota mūdo bona ī orbē terrarū introducētur. Proxime uerò uos q eius noīe in hoc sctīssimo cōuētu præsidetis uiri præstātissimi, quos ne singulos cōmemorē meus mihi pudor obstat, ne uestris aurib⁹ dare aliqd uidear uoluisse. Et te Tridētine princeps multò btīssimū, cuius nomē tū ob præclaras uirtutes tuas, tū hoc ipso Tridētini Cōcilij noīe ppetuis sæculis est duraturū: fortunatā, te principe urbē tuā, cui mihi ur̄ id cōtigisse qđ Propheta de Ierusalē olī cecinit. Mōtes, ingens, in circuitu eius, et Dn̄s in circuitu populi sui. Cātabūt Tridētini mōtes gloriā, q̄ earū urbiū gloriā pene est obscuratura, in qbus celeberrima illa fuere cōcilia celebrata. Iunget Tridentū Niceæ, nouæ Romæ, Epheso, Chalcedoni, et exigua urbs splēdori urbiū maximarū æquabitur. At īprimis te nō minima, Carole qnte Impator maxīe, huius gloriæ ps expectat, quē cū multa egregie fcā hactenus bone stauerint, nullū tñ q̄uis præclarū opus, parē huic tibi splēdorē ē pariturū, si te curāte ac ptegēte Tridētinū Cōciliū suos oēs nūeros hēat: qñ eodē pacto magna illa & toti orbi salutifera cōcilia, Cōstātinis, Theodosijs, Martianis impatoribus maximis innixa, hanc principē ob cām illos reddidere gliosos, q̄ eorū fide ac pietate ecclesiā Christi sublatis errorib⁹, suo deco